

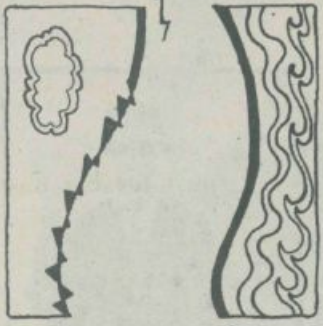
CENA 2500 DIN

TRIUNA

88

TRIBUNA

4 BEG MOŽGANOV IZ JUGE

piše Iztok Aberšek

6 KAŽ SO DELALI ORGANI V SKOPJU

10 FRANCOIS LYOTARD

12 DAVID SALLE:

govori o slikarstvu v New Yorku

18 MOŠKI AKT

24 SE RES DA PRENOVITI PREDMET SLO

28 MILOVAN DILAS

30 KAJ JE S KVALITETO ŠTUDIJA NA UNIVERZI

Brane Bitenc

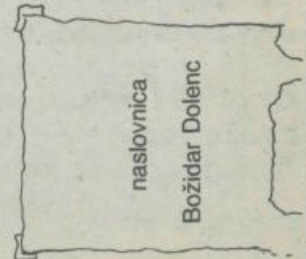
34 KRUTA IGRA

**STEREO * * * V ŽIVO
TUDI O VAŠIH PROBLEMIH
POKLIČITE NAS: 328-954, 328-944**

radio GLAS ljubljane

knjige 37 teater 38 gary gray 40

Glasilo UK ZSMS Ljubljana, letnik XXXVIII št. 8, 15. februar 1989
Uredništvo: Tomaž Toporišič (v. d. glavnega urednika), Ruža M. Barič (odgovorna urednica), Borut Rismal, Brane Senegačnik (lektor, kultura), Pac (oblikovanje), Zdravko Zupancič (gledališče in film). **Stalni sodelavci:** Simon Bizjak, Branko Čakarmiš, Tine Furlan, Tomi Gračanin, Borut Krajnc, Jana Pavlič, Jasna Rajh, Jure Rifelj, Matjaž Šuen, Aleksa Šušulic. **Tisk & priprava:** Tiskarna Ljudska pravica. **Naslov:** Kersnikova 4, Ljubljana. **Telefon:** 319-496, 318-457. TRIBUNA izhaja načeloma vsakih štirinajst dni, med počitnicami pa počivamo. Cena posamezne številke je 2500 din. Oproščeno temeljnega davka za promet po sklepu št. 421-170 z dne 22. 1. 1973. Tribuno lahko kupite v naslednjih knjigarnah: **Brežice:** Knjigarna DZS. **Maribor:** Knjigarna MK, Partizanska 9, Gosposka 28. **Kranj:** Knjigarna DZS. **Novo mesto:** Knjigarna MK. **Kočevje:** Knjigarna DZS. **Zagreb:** Znanstvena knjižara Mladost, Preradovičeva 2. **Ljubljana:** Trubarjev antikvariat, Knjigarna CZ, Trg osvoboditve 7 in Titova 15, Knjigarna MK, Miklošičeva 40, Partizanska knjiga, Trg osvoboditve 12, Galerija ŠKUC, K 16 na Filozofski fakulteti. **Murska Sobota:** (Knjigarna Dobra knjiga). **Ptuj:** MK. **Jesenice:** DZS. **Domžale. Mimogrede:** Sestanki uredništva se vršijo vsak torek v prostorih Tribune od 18. ure dalje. Vljudno vabljeni! **naslednja številka 28. februarja**

HOMO TEATRALS, PRIMERNO OBDELAN SEVEDA, KOT NA GLEDALIŠKEM LISTU, SE BO V REŽIJI AKADEMSKEGA STUDIA AGRFT IN CIDMA POJAVIL 21. 2. 1989 OB 20.30 V DVORANI CIDM (STARI GLEJ), POLJANSKA C. 22A, KULTURNI CENTER POLJANE. PREMIERNO SEVEDA. LEPO NAS POZDRAVLJA, MI PA TUDI NJEGA. SE VIDIMO, DA GA VIDIMO, IN DA NAS VIDI.

foto Božidar Dolenc

FRANCE PREŠEREN JE ŠE ENKRAT MORAL PROSLAVITI OBLETNICO SVOJE SMRTI, POLITIKI SO ZA EN DAN POSTALI KULTURNI, KULTURNI PA SE NISO UDELEŽILI PODELITVE NAGRAD ZA KULTURNE. KOT VSAKO LETO.

BERLINSKI FESTIVAL *** Videli bodo lahko filme: Dangerous Liaisons Stephena Frearsa, La Noche Oscura Carlosa Saure, La Bande des quatre Jacquesa Rivetta, Mississippi Burning Alana Parkerja, War Requiem Dereka Jarmana, Talk Radio Oliverja Stona, Another Woman Woodyja Allena in seveda še morje dobrih filmov. Za Tribuno si bo stvari ogledal (iz prijaznosti seveda) Miha Mazzini ***** V LJUBLJANI pa se bo približno v istem času začel Ciklus o ustvarjalnosti, ki ga bo seveda vodil Marko Pogačnik, v CD, okrogla dvorana, zastonj ***** v sredo, 15. 2. bo v taistem domu premiera baletnega večera Birgit Cullberg ***** v petek, 17. februarja bo predaval o novi arhitekturi v BERLINU Amir Gazić. Prikazal bo 160 projektov, ki so jih tam izvedli svetovno znani arhitekti ***** v soboto, 18. febr. bo Dušan Jovanović postavil na oder svojega tržaškega Strička Vanjo gospoda Čehova ***** v petek, 24. febr. pa bodo v okrogli dvorani igrali, peli in podobno Gori uši winetou, istrska skupina neopredeljive glasbene smeri. Bojda zelo zanimiva ***** V začetku marca CD obljublja filme Marca Ferrerija (obljubljai jih je že večkrat), stare in nove**

Svečan. Leta 1466 je bil zapisan kot set-fzan. Tudi to ime so razločno razlagali. Znameniti slovenski jezikoslovec F. Miklošič pa je v svoji obravnavi Die slawischen Monatsnamen postavil trditev, da je temu imenu podlaga glagol sekati, sečem, seči, tj. mesec, v katerem so si ljudje, v prvotnem naravnem gospodarstvu, pripravljali drva, sekali drevje. Le-temu je pritrdil prav tako znameniti jezikoslovec o. Stanislav Škrabec. L. 1824 je Fr. Metelko v Novi pratiki spremenil sičen-sečan v svečan, kar je ostalo do današnjih dni.

foto Pac

foto Božidar Dolenc

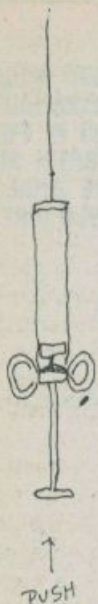
Plesni šanson v Cankarjevem domu

Kaj dobite, če povežete Vil-lona, Menarta, Byrona z glasbo Chopina, O'Djila, Sarah Vaug-han, Irvina Berlina, Bennya Go-odmana, Jacquesa Brela in ple-som Saše Staparski? Odgovor boste dobili 26. 2. ob 19. uri v mali dvorani Cankarjevega doma. Pesem je ples misli, ples je poezija gibanja, tako pravi Saša, to bo verjetno potrdil še kdo drug.

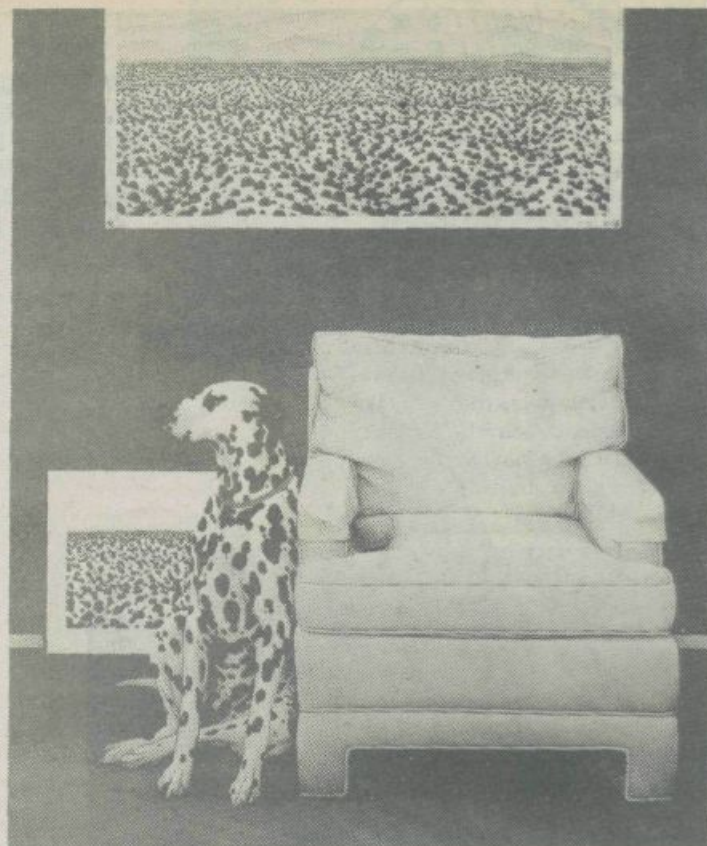
KOŽ V LJUBLJANI
PENGOV 2 NJIHI ODIGRA
ENO PESEMI KAT VSE
OBVLDA

HAWLINCI NAREDILI
DOBRO PUSTNO ZABAVO
V KUBIČU

»DRAIN IS RUNNING AROUND MY BRAIN«

DICK MASON

Recimo, da si nadarjen študent fizike, računalništva, strojništva, medicine ipd. in da se lepega dne v tvojem poštnem nabiralniku znajde prijazno pismo kakega ameriškega znanstvenega inštituta, v katerem te vabijo k sebi na izpopolnjevanje in ti med vrsticami obljubljajo celo zaposlitev. Priznaj, da ne bi dolgo razmišljal! Verjetno te že dolgo časa spremlja misel na pobeg iz tega zakletega *Blatnega dola* (kot veliko večino tvojih kolegov), zdaj pa se ti je končno nasmehnila priložnost. Le kdo iz mesa in krvi bi jo zavrgel?!

Toda – samo trenutek! Kako pa so našli prav tebe, odkod jim tvoje ime in naslov? Preprosto – iz računalnika! V Washingtonu že nekaj časa računalniško spremljajo imena in razvoj jugoslovanskih nadarjenih študentov, enako kot pač iščejo in spremljajo talente v ostalih nerazvitih državah. To jih seveda stane mnogo manj kot vlaganje v izobrazbo strokovnjakov na lastnem terenu. Po nekaterih podatkih se povprečni stroški za šolanje strokovnjaka iz tehničnih in naravoslovnih znanosti v svetovnem merilu trenutno gibljejo med 20.000 in 50.000 dolarji. Kar Amerika (in ostali razviti svet) tako na lahek način dobi, Jugoslavija (in ostali nerazviti svet) na lahek način izgubi. Strokovnjaki zagrebškega inštituta »Rudjer Bošković« so prišli do alarmantne ugotovitve, da je v minulih 25 letih Jugoslavija »podarila« razvitim državam okoli 20 milijard dolarjev. Toliko namreč znaša seštevek stroškov šolanja za 30 do 50 tisoč visoko izobraženih Jugoslovancev, ki delajo v tujini, in fiktivnega dohodka, ki naj bi ga pri nas ti ljudje pridelali s svojim znanjem in delom.

Računica, po kateri so »Rudjer Boškovićevci« prišli do teh 20 izgubljenih milijard, pa ima eno hudo pomanjkljivost. Naračunali so namreč, kakšen dohodek bi vsi ti odseljeni strokovnjaki ustvarili na delovnih mestih, kakršna imajo zunaj in pri delovnih pogojih, ki jim jih nudi tujina. Problem pa je v tem, da velik del teh ljudi pri našem balkan-

skem sistemu kadrovanja, kjer imajo vso prednost »sinovi, nečaki, vnuki« in pa rit-lizajoče mediokritete, sploh ne bi našel sebi primerne službe. Če bi se jim pa že nasmehnila sreča in bi nekako prišli do take službe, bi najverjetneje zakrneli ob nemogočih pogojih za znanstveno-raziskovalno delo, ob kroničnem pomanjkanju strokovne literature, ob predpotopni tehnični opremljenosti in predvsem ob ustvarjalnosti in nadarjenosti nenaklonjeni atmosferi, kjer ima uvoz tuje tehnologije absolutno prednost pred lastno inovativnostjo.

Ali, kot pravi **dr. Nenad Raos**, znanstveni sodelavec zagrebškega Inštituta za medicinske raziskave in medicino dela, ki je pred kratkim gostoval kot štipendist na »National Cancer Institute« v ZDA: »Odnosa do dela in predvsem možnosti raziskovanja v ZDA sploh ne moreš primerjati z našimi nemogočimi razmerami. Tam sem zjutraj začel z eksperimentom in pri tem sploh nisem razmišljal, ali imam vse potrebne kemikalije – samo obrnil sem se po laboratoriju in sem jih našel. Pri nas se mi pa dogaja, da tudi po dve leti čakam na določene kemikalije! V ZDA sem tedensko potrošil po tisoč dolarjev za poskuse, toliko nimam na voljo tukaj niti letno.« **Dr. Raos** je eden redkih znanstvenikov iz Jugoslavije, ki se je kljub ponujeni službi v ZDA vrnil v domovino. Vendar pa je tak povratek preklestvo zase, saj povratniki v večini primerov preprosto nimajo kjer izkoristiti pridobljenega znanja in izkušenj. Vračajo se v neorganizirana in nesposobna okolja, kjer porabijo največji del moči za boj z mlini na veter: z administrativnimi blokadami na eni strani in z nemarnostjo ter nedelom svojih sodelavcev na drugi. Za povratek je torej potrebna posebna norost ali pa fanatični patriotizem.

Najbolj v nebo vpijoč dokaz, da je Jugoslavija puščava, v kateri cvet genijalnih znanstvenih umov ne more uspevati (zato pa tem bolj prosperira kaktus bednih mediokritet) je gotovo »primer Tešanovića«. Za genijalca **Zlatka Tešanovića** je vesoljna jugojavnost priviče slišala šele lani, ko je kot ameriški univerzitetni profesor pri 32 letih prejel *Parcardovo nagrado* (ta sodi po pomembnosti v znanstveni

foto Pac

sferi takoj za Nobelovo) za delo na področju superprevodnikov. Zlatko je leta 1979 s povprečno oceno 9,8 končal naravoslovno-matematično fakulteto v Sarajevu in po študiju se je hotel posvetiti znanstvenemu delu v lastnem okolju, kjer pa zanj ni bilo delovnega mesta. Sarajevska univerza, ki se opoteka pod težo drobnjakarske birokracije, se najbrž predobro zaveda, da bi s prihodom prepametnih in prenadarjenih mladih ljudi v njeno sredino dokončno moral pasti njen *old-boys network*. **Tešanović** je bil tako postavljen pred izbiro: brezposelnost ali Amerika. V Ameriki so ga pričakali razširjenih rok.

In dobro, da je šel – v Jugi bi kot bedni brezposelnež samo obremenjeval že dovolj izčrpano socialo (kje je zdaj tista računica inštituta »Rudjer Bošković« o težkih milijardah, ki bi nam jih morali prislужiti odseljeni znanstveniki?!).

Pri vsem tarnanju o nevarnih razsežnostih *brain-draina* moramo nujno upoštevati tudi posamezne usode znanstvenikov, ki so v teh naših no-future razmerah, beraških plačah in bednih delovnih pogojih obsojeni na počasno hiranje, ne da bi do konca izkoristili svoj umski potencial. In iz tega vidika je gotovo bolje, da **Tešanović** ni ostal kot asistent na sarajevski univerzi, kjer bi svojo kariero po vzoru kolegov najbrž usmeril v grebenje za boljšo pozicijo in v podiranje študentk, o superprevodnikih pa bi lahko samo bral v zao-stalih prevodih člankov iz tujih revij.

Našteli smo že večino razlogov (predvsem znotraj znanstveno-raziskovalnega mikro-okolja), ki naše strokovnjake pehajo v tujino. Zadnje čase pa so pri odločitvah za odhod v tujino začeli prevladovati razlogi, ki temeljijo na razmerah v makro-okolju – globoki prepadi naše politične in ekonomske krize, ki jim zaenkrat še ne vidimo dna, so se začeli (logično) odražati tudi z radikalno povečanim begom pameti. Natančnih števil o tem sicer nimamo, saj nihče pri nas ne spremlja tega pojava. Podatki, ki so zbrani iz vseh vetrov (največkrat iz občinskih registrov in iz spiska dodeljenih delovnih viz zahodnih držav), pa so prav šokantni: samo v prvih devetih mesecih prejšnjega leta naj bi emigriralo okoli 40.000 Jugoslovanov z univerzitetno diplomom (kot sem že prej omenil, se je v prejšnjih desetletjih odselilo vse skupaj do 50.000 izobražencev*!).

Res je sicer, da je zaenkrat delež Slovencev pri številu odseljenih še minimalen, da je zaenkrat delež Slovencev pri številu odseljenih še minimalen, saj so v naši republiki delovne razmere še vedno precej boljše in znanje ima nepri-merno višjo ceno kot na jugu, vendar tudi nas breme jugo-kaosa nezadržno vleče proti dnu. Medtem ko se mladi made-donski izobraženci (pa tudi srbski, črnogorski, kosovski...) drenjajo v vrstah pred konzulati razvitih držav, čakajoč na delovne vize, se njihovi slovenski vrstniki v mislih že pripravljajo na to. Tako je vsaj pokazala kratka anketa, ki sem jo izvedel med študenti ljubljanskih fakultet: čisto vsi vprašani so izjavili, da bi se takoj preselili v tujino, če bi imeli za to realne možnosti, torej zagotovljeno službo! Strašljivo, ni kaj!

Še bolj strašljiva pa je lahkomiselnost in naivnost naših oblastnikov, ki mislijo, da bodo samo s tarnanjem nad uha-janjem pameti in s pozivanjem na patriotska čustva ven stremečih strokovnjakov zaustavili plimni val *brain-draina*. Dokler ne bodo korenito spremenili celotnega sistema in z njim tudi načina razmišljanja, po katerem je rentabil-neje uvažati tujo tehnologijo kot pa vlagati v fundamen-talno raziskovanje in lastni razvoj, dokler znanju in ustvar-jalnosti ne bodo pripisali cene, ki jima gre in predvsem – dokler se bodo tako krčevito oklepali že zdavnaj preživetih ideoloških dogem, ki kljub visokozvenečim obljubam politi-kov o bližnjih korenitih spremembah držijo to državo v re-trogradnem ekonomskem mrtvilu in političnem kaosu, tako dolgo bo siva materija pljuskala čez naše meje (navz-ven, seveda!) – in to v vedno večjih valovih.

Kakšen tehnološki razvoj pa sploh lahko pričakuje dr-žava, ki vlaga samo tri odstotke svojega dohodka v izobraže-vanje?!

IZTOK ABERŠEK

POTISNI (PUSH) →

* Pri tem je treba poudariti, da se je v zadnjem desetletju bistveno dvignil delež izobražencev v skupnem številu eko-nomskih emigrantov. To je seveda posledica spremenjenega povpraševanja razvitih držav po delovnih sili – medtem ko so v šestdesetih, pa tudi sedemdesetih zaposlovale predvsem tuje delavce z nizko izobrazbo (tedanji val ekonomske mi-gracije bi tako lahko imenovali *blue collar wave*), so danes zahteve postindustrijskih in postmodernih družb seveda čisto drugačne; zanimajo jih predvsem ljudje z določeno izobrazbo (*white collar wave*), pri čemer pa dajejo seveda absolutno prednost najprodornejšim umom.

INCIDENT

Prijetno nas je presenetila novica, da so na skopskem letališču zadržali skupino novinarjev Mladine, ki naj bi imeli sumljivo prtljago. »Novinarji« naj ravno tako ne bi hoteli pokazati svojih press kartic, zato naj bi bili za ta incident krivi kar sami.

Dogodek v Skopju je le eden izmed napetih poskusov, kako degradirati okroglo mizo, ki je bila pred časom v Ljubljani in na kateri so poleg domačih razpravljalcev sodelovali tudi razpravljalci iz Kosova. Kakor vemo, se napadi še vedno vrstijo, zadnje mnenje o tem dogodku smo uspeli prebrati v Intervjuju.

Na tej okrogli mizi se je dokončno izvedelo, da namerava skupina raziskovalcev iz Slovenije odpotovati na Kosovo in ravno tam narediti javnomnenjsko raziskavo. Ta ni pomembna le zaradi zdrave radovednosti, ki nas »meče« tukaj in nas navaja v raznovrstne spekulacije o tem, kaj se »tam« tudi res dogaja. Pomembna je predvsem zaradi širjenja metodološkega znanja in zaradi postavljanja določenih, danes močno razširjenih mnenj na mesto laži, ali če bodo rezultati pač takšni, za njihovo »znanstveno« potrditev.

Javnomnenjske raziskave v svetu že dolgo niso nikakršen babbav, vse manj je slišati tudi trditve o tem, kako zelo se z njihovimi rezultati lahko manipulira. Slovenci so npr. vsako leto izpostavljeni anketarjem, ki jih sprašujejo o tem ali onem, rezultati so vedno javno objavljeni, študentje se na končni raziskavi veselo poigravajo z ukazi iz SPSS-a, s pomočjo katerega »križajo« posamezna vprašanja z drugimi in tako z največjim veseljem odkrivajo, kaj si ljudje v »resnici« mislijo. Druge raziskave, ki so ravno tako več kot znane, so raziskave javnega mnenja v ZDA, kjer jih izvajajo na nekajkrat manjših vzorcih (SRS okoli 2000 izprašanih, Gallupove raziskave okoli 600 izprašanih). Znano je, da s pomočjo teh raziskav določajo prioriteto kandidatov za predsednika ali za ostala mesta, ravno tako pa so te raziskave pomembne zaradi korigiranja posameznih odločitev v politiki. Skratka, ravno zaradi nobene izmed raziskav se ni potrebno sekirati, niti anketnih lističev proglašati za »sumljivo« prtljago.

Spor na skopskem letališču nam je pokazal nekaj zanimivih platí našega življenja. Smešno je, kako se je aura Mladine razpasla v nekaterih okoljih, tako zelo, da očitno poleg njihovih raziskovalcev ne obstajajo prav nobeni več. KRT npr. sploh ni bil omenjen, znano pa je, da bodo **kompletni rezultati** raziskave vidni v knjigi o Kosovu, ki jo v tej založbi pripravljajo. Mladina bo, kakor se sliši, res med prvimi dobila rezultate raziskav, vendar to ne bodo kompletni podatki.

Zamolčano je tudi vprašanje »sumljive« prtljage. Kakor smo slišali, se je miličnik obregnil v enega izmed anketnih listov, ki je bil potiskani v albanščini (na drugi strani pa v srbohrvaščini). Samo predstavljamo si lahko, kako zelo je bilo smešno pojasnjevanje okoli tega, da brskanje po anketnih lističih prej škoduje kot koristi, kajti raziskava, ki je bila narejena v sedmih kosovskih občinah niti najmanj ni bila privlačno čtivo, kar vedo vsi, ki so se že kdaj ukvarjali z vnašanjem podatkov s teh lističev v računalnik.

Le rahel namig pa smo dobili o tem, zakaj je skopska policija (oz. miličniki) insistirala na pregledovanju prtljage, če jim je bilo povedano, da se raziskava veže na Kosovo in ne na Makedonijo. To namreč pomeni, da **skopska milica ni pristojna za razsojanje o tem, koliko je tovrstna prtljaga pomembna oz. sumljiva.**

Neljubi incident so torej mladi raziskovalci že prestali, ostane nam le še to, da počakamo na odzive tiska o tem dogodku. Predvidevamo lahko, da bodo nekje preveč eksponirani in da bodo na vsak način hoteli dokazovati, »kdo vse stoji« za tovrstnimi prerekanji in pretresi na naših letališčih, še posebno, ker gre tukaj za čisto raziskovalno delo, torej za delo s papirji in znanjem, ne z orožjem. Tovrstno uganje je nesmiselno, kajti jasno je, da je **miličnik**, ki je začel s prepirom, **izostren na odkrivanje**, sklepam pač, **sovražnega tiska**. In očitno je albanski jezik jasen indikator, da za nekaj takega »res gre«.

Veliko bolj grozljivo bo zamolčevanje tega dogodka. Jasen je potem nadaljnji scenarij. **Tudi drugi raziskovalci bodo lahko imeli težave s potovanjem preko lastne države.** Ali bolje rečeno, raziskovalci na Kosovu in v Makedoniji že imajo težave, kajti drugače si ne bi znali razlagati dejstva, da za eno ubogo javnomnenjsko raziskavo potrebujejo sodelavce iz Slovenije. Veliko vprašanje ki bo ob prerekanju o tem, kdo je kriv za incident na skopskem letališču, ostalo neodgovorjeno je, zakaj teh raziskav na Kosovu ni? Ne smemo pozabiti, da vsebujejo tovrstne raziskave tudi podatke o vsakdanjem življenju, npr. o tem, koliko anketirancev je sploh pismenih, so zaposleni, kako živijo. Vsebujejo pa tudi podatke o političnih vrenjih. Če bi bila takšna raziskava narejena že pred leti, potem nikakor ne bi bili presenečeni niti zgroženi nad rezultati, ki jih bo prinesla ta raziskava. Rezultati bodo šok, šok za tiste, ki na Kosovu živijo in šok za nas, ki o Kosovu ne vemo veliko.

Edino, kar lahko upamo je, da se tovrstni dogodki ne bodo več ponavljali in da je bilo prerekanje novinarjev in raziskovalcev Mladine Rubikon, ki smo ga tako prekoračili. Za dobro nas vseh.

PETER PETRIČ

ANTIPROHIBICIONISTI

Pravkar ustanovljena Antiprohibicionistična zveza nas je zasula s svojimi idejami. Njihov glavni ideolog in aktivist, Slave Gorjup, po vseh naporih zadnjih mesecev se ni obupal in z najhujšo resnostjo še naprej enako vztrajno opozarja družbo na pereč problem narkomanije. Žal nam je, da nimamo na razpolago več prostora, ki bi ga lahko namenili tej zvezi, ki si s svojim humanim delovanjem svoj prostor v časopisih nedvomno tudi zasluži. Zaradi prepozno oddanih tekstov smo jih bili prisiljeni skrajšati.

Hkrati pozivamo vse zainteresirane, naj čimprej pokličejo v Maribor na njihovo P UK ZSMS ali pa na uredništvo Katedre. Tam imajo obilo informacij o delovanju te zveze. Mi pa upamo, da bomo že kmalu lahko spoznali prve rezultate prizadevanj te zveze.

Program delovanja APZ

AZS načrtuje v prvem trimesečju letošnjega leta začetne raziskave javnega mnenja in sicer študentske populacije v Ljubljani in Mariboru. Na osnovi rezultatov namerava AZS proučiti možnosti za preventivno ukrepanje na področju zlorabe drog ter predlagati alternativne rešitve tega vprašanja v prihodnosti.

Legalizacija marihuane

V zadnjih desetih letih se je število porabnikov trave samo v Sloveniji povečalo na 50.000. Trava je pridelana doma, zaloge spomladi (sedaj) že pohajajo, zato se v teh kriznih razmerah močno bohoti prekupevanje in seveda črna borza prodaje. Ostala mamila niso pri nas tako zelo razširjena kot na zahodu, sicer pa to ni pomembno – travo legalizirajmo, pa bomo zaježili trg. Moj cinični kolega je predlagal surovo rešitev: legalizirati travo za nekaj mesecev, potem pa zapreti prekupevalce. Tudi to je alternativa, na katero naj AZS še kako računa!

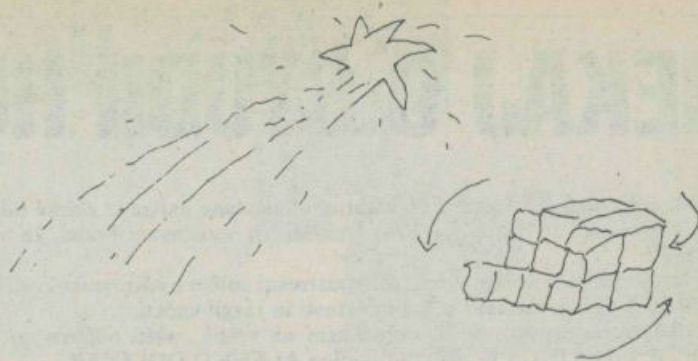
Trde droge

Začetek teksta je fantastičen. Uživalci trdih drog naj le teh ne uživajo javno, naj jih ne nudijo ne-uživalcem, naj jih tudi nikomur ne priporočajo. Zelo pozitivno stališče torej, ki bi se ga morali zavedati vsi. Apel, ki je namenjen pristojnim organom (v nadaljevanju teksta) nikakor ne bi smel ostati brez odgovora. Posebno še ne zaradi tega, ker je veliko govora tudi o AIDSU, ki se med drugim širi tudi s pomočjo že uporabljenih injekcijskih igel.

Legalizacija marihuane in turizem...

...ali akcija iščemo dobrega gospodarja. »Turisti bodo sami investirali, mi pa moramo le pustiti, da semena vzklijejo.« Komentar ni potreben in v krizi, ki je vsak dan hujša, pride vsak dinar prav.

RUŽA BARIČ ZVEZDA MED ZVEZAMI

Takole. Preden se je dan končal v Turistu, se je veselo začel v Cankarjevem domu na vi-vil-nevr-surendr konferenci RK ZSMS. Konferenci, ki je dokončno utrdila politično premoč mladih funkcionarjev z RK-ja in ki je hkrati tudi dokazala, da ravno ta ekipa Jožeta Š. premore tudi presneto veliko politiloškega znanja in političnosti. Histerije, ki smo jo pričakovali z njihove strani, na konferenci »nenadoma« ni bilo. Ležerna umirjenost predsedujočega in cinični mir bralca stripov v Mladini, Mojmirja O., sta dominirali tudi v vedenju ostalih. Celo famozni Dejan Verčič, ki nam je v preteklih dneh z užitkom prezentiral paranojo pred Partijo, se nikakor ni spozabil. Celo več, Verčič je doživel na tej konferenci svojo novo promocijo. Zvezda političnega neba je znova rojena in pozicija Dejana V., ki je s svojim nezrelim vedenjem pri obsojanju posameznih asistentov/raziskovalcev šel krepko predaleč, je ostala do konca konference nedotaknjena. Ravno tako se nič ni zgodilo Dokumentu, kajti tudi njegov status ni bil le de facto resneje ogrožen. Zanimivo.

Izid sploh ni presenečenje. Bil je nuja. Za takega so ga naredili »oponenti« mladih politikov z RK-ja (ne oponenti Dokumenta!), ki so se svojega nasprotovanja in dokazovanja svoje strokovne podkovanosti lotili precej nesporno in človek, zloben kot je, bi rekel celo naivno in postopaško. Pomanjkanje vsakršne strategije je nujno porodila zastavek. Tega je udeležil sam Slavoj Žižek, ki je iz takšnih ali drugačnih razlogov (ugibanje o tem nikakor ni domena tega tekstiča) za ta Dokument zastavil svoj ugled človeka in psihoanalitika. Zakaj dualizem pri ugledu? Preprosto, sam Žižek je najprej, kakor je sam dejal, govoril samo kot Slavoj, ki mu je bilo na laštne oči dano videti Rubikon, kasneje pa je skupaj z Mastnakom sodil o strokovnosti protiangumentov. In če slavni Žižek, ki se ga je eden od asistentov s FSPN-ja lotil na karseda neprimeren, na trenutke celo žaljiv način, zastavi vse to, potem izid ni bil več vprašljiv.

Fatalna je bila politična in strokovna nedoslednost obeh strani (da ne govorimo o tem, da so oboji s strokovnostjo žonglirali tako perversno, da je bilo vse skupaj podobno že posilstvu!). Tudi to je bila posledica napake v dokazovanju upravičenosti – da, predvsem upravičenosti – pravice do dokazovanja neprimernosti dokumenta Za demokratično, ki so jo zagrešili predstavniki Mestne konference ZSMS I. jubljana. Zaradi njihove naivne, recimo temu drže teoretika in ne politika, sta umanjali dve pomembni stvari. Prva je ta, da če so oponenti že proti demokratični, protidemokratski ali nekaj takega pač, potem bi nujno morala pasti zahteva za to, da se ravno tem protidemokratom omogoči znotraj RK-ja, bolje rečeno, mladinske organizacije, legitimno delovanje, ki ne bo porajalo žaljive histerije. Tako je tovrsten Lebensraum postal samo papirnat konstrukt, brez življenja v sebi. Na tej točki bi strategija RK-jevece morala pasti, kajti preveč demokracije v naših pogojih nujno deluje kot destruktivna sila, kot erotski naboj ene izmed razpravljalok (ki je pognala za šank s svojim govorjenjem večino sodelujočih in z največjo subtilnostjo postavila sklepčnost konference pod vprašaj). Drugo dejstvo pa je, da je praktično udejanjanje demokracije vedno bila in ostala šibka točka vseh politikov, ki so pozabili, da so tudi oni politologi in to ravno s FSPN-ja.

DRuga stvar, ki je umanjala, pa je bila replika na uvodni, pozdravni govor tov. Preglja, ki se je na koncu poigral z lapsusom linguae, kajti ZK je označil za zvezdo med zvezami. Zveza komunistov je tako dejansko postala zvezda, kajti perfiden humor tov. Živka in modro molčanje tov. Milana Balažica, avtorja sporne kritike dokumenta Za demokratično, sta povzdignila ZK na nivo vzvišene opazovalke dogajanja. Politično modra poteza, ki se bo že še obrestovala, o tem ni dvoma. In ravno ta sintagma »zvezda med zvezami« je tista, ki se je bomo spominjali tudi po žuru v Turistu. Nekateri tudi z grenkim priokusom poraza.

RUBIKONCI

Ko je predsednik Slovenske kmečke zveze Ivan Oman na 3. seji RK ZSMS uporabil v svojem pozdravnem govoru metaforo o Rubikonu, verjetno ni pričakoval, da bo le-ta sprožila plaz metaforičnih različic. Veliko govorcev jo je uporabilo v različnih kontekstih: za nekatere je to majhen potoček, ki ga je potrebno samo prestopiti, za druge je taisti potoček, v katerem se lahko marsikdo utopi, za tretje pa je Rubikon celo Kolpa. Na trenutke se je zdelo, kot da je to bil zbor stranke Rubikona.

Če zanemarimo to retorično-estetsko raven seje, potem se moramo ustaviti pri njeni formalni razsežnosti, okrog katere se je odvijal skorajda celoten dialog (na trenutke tudi dialog gluhih). Šlo je za spor med Mestno konferenco in Republiško konferenco ZSMS okrog gradiva Za demokratično, ki naj bi bilo iztočnica te seje. Ob tem pa so se razvneli znotraj-generacijski spori med mladinci, ki so na »oblasti« in med tistimi mladinci, ki so v »stroki«. Argumenta obeh strani sta »brez jaje«: predsedstva RK, češ da je kritiko »pripravljala« Partija in mestnega, da je dokument Za demokratično nestrokovno.

Če se je slovenska Partija ukvarjala s tem dokumentom – in očitno so se njene strokovne službe ukvarjale – potem to še ne pomeni, da bo Partija dokument tudi »zažgala«. Gre preprosto za »vohunstvo«, ki ga Partija zganja že par let; v »krajo« idej je (bila) namreč Partija prisiljena. In ker RK ZSMS, še posebej Dejan Verčič, izvrstno obvladuje politični marketing, ve, da pomeni negativna kritika Partije svojevrsten dvig vrednosti dokumenta.

Zavračanje dokumenta Za demokratično kot »teoretsko skrupulacijo« in »papir« je v tem trenutku odvečno; za politični dokument – in to Za demokratično je – je strokovnost drugorazredna kategorija. Diskurz na tem nivoju je bil na seji neracionalen, nujen pa bo v pripravi kongresnega gradiva. Potrebno pa je zagotoviti primeren čas in prostor.

Veliko je bilo visokodonečih in rotečih besed na račun kulture političnega dialoga. Seja pa je bila prej primer antidialoga. Ob tem pa se porajata dva pomisleka:

- ali kulture političnega dialoga ne poznamo
- ali pa je bila 3. seja RK ZSMS (in tudi 20. seja CK ZKJ) eklatanten primer političnega dialoga v viziji političnega pluralizma.

V prvem primeru je še čas, da se samovzgojimo. V drugem pa nam preostane samo še prostovoljna vključitev. Samo pazite, da ne boste prepozni!

Dokument Za demokratično je pozitiven politični program, ki služi podporo javnosti. Ponovno je izpričal politično agilnost slovenskega mladinskega vodstva ter njihov občutek za čas in prostor. Odprl pa je vprašanje (re)organiziranosti ZSMS, ki že vrsto let ni več družbeno-politična organizacija samo mladih. Takšna ZSMS, v viziji sistemsko uveljavljenega političnega pluralizma (nestrankarskega ali večstrankarskega), nima pravega prostora. Na to mora vsekakor odgovoriti kongres. Zdi se pa, če parafraziram motto 3. seje, da je predsedstvo RK ZSMS prišlo prvo in da ne nosi ure.

BRANKO ČAKARMIŠ

NEKAJ O STUDII HUMANITATIS...

Diskretno obarvane, zadržano žlahtno oblikovane knjige iz zbirke STUDIA HUMANITATIS imenovane, se Vam že nekaj let ponujajo v ogled in nakup. Gotovo ste tudi Vi, spoštovani bralci, že uvrstili te vse pozornosti vredne knjige med druge v svojih knjižnicah.

Rojevajo pa se te knjige v prijazni podstrešni sobici na Kersnikovi štiri, kjer je vse v naravnih rjavo belih barvah, le še znameniti odtenki zelenkaste vnašajo nekaj napetosti in razgibanosti.

Tu boste ob pravem času, določenem na vratih, našli odgovorno urednico ZOJO SKUŠEK-MOČNIK, glavnega urednika JOŽETA VOGRINCA in prijazno tajnico ALENKO DOLINAR.

TRIBUNA: Bajе ni hotela nobena od velikih založb vzeti pod okrilje vaše zbirke.

J. VOGRINC: Nekaj let so bili vsako leto objavljeni razpisi na Kulturni skupnosti, vendar se je samo prvo leto za eno izmed knjig prijavila Državna založba, vsa ostala leta pa se je prijavljala samo založba ŠKUC. Tako smo pristali tukaj in zdaj tudi Kulturna skupnost Slovenije meni, da je založba ŠKUC tista, ki izdaja STUDIO HUMANITATIS.

TRIBUNA: Sedaj se te knjige dovolj dobro prodajajo. Je torej ta program tudi večje založbe spodbudil k podobnim razmišljanjem in bolj ambicioznemu prirejanju svojih programov?

Z. SKUŠEK-MOČNIK: Ta program je izrazito nekomercialen, trend založb pa je, da delajo komercialne knjige, knjige, ki se bodo same vzdrževale in ki bodo omogočale zadostno akumulacijo, da bo založba lahko delovala. Naše knjige pa enostavno niso zanimive. Preveč dela je v njih, premalo denarja dobimo zanje in naklade so prenizke.

TRIBUNA: V kakšnih nakladah izhajajo vaše knjige?

Z. SKUŠEK-MOČNIK: Okrog tisoč dvesto izvodov.

J. VOGRINC: Tisoč, tisoč dvesto, izjemoma tisoč petsto – odvisno od knjige, Freud je na primer izšel v tisoč petsto izvodih.

TRIBUNA: Ali niso to nekam nizke naklade?

J. VOGRINC: Niso. Pesniške zbirke se na primer izdajajo v kakih petsto izvodih in mislim, da krog bralcev teorije pri nas ni kaj bistveno večji, če sploh je. Zdi se mi, da so to čisto spodobne naklade. Primerjati bi jih morali z nakladami podobnih knjig na srbohrvaškem področju in bi tako videli, da so to razmeroma visoke naklade ob potencialnem številu bralcev.

TRIBUNA: Kakšno pa je razmerje med dotacijami in dohodkom od prodaje?

J. VOGRINC: Mi računamo, da bomo z naročninami in prodajo v knjigarnah pokrili stroške, ki jih imamo z režijo. Toda to ne pomeni veliko, saj s tem denarjem ne pokrivamo stroškov tiska, ki pride iz tiskarne, kar sedaj zajema vsaj dve tretjini, če ne tri četrtine vseh stroškov. Cen, ki bi to pokrivala, nikakor ne moremo doseči. Če bi postavili take cene, knjig živ krst ne bi kupil.

Z. SKUŠEK-MOČNIK: Cene tiska so tako visoke tudi zaradi njegove zahtevnosti. Stavek naše knjige je zelo zahteven, zato je tudi več korektur; imamo tudi zelo različno tipografijo, ki je skoraj nihče več ne obvlada. Tako na primer sanskrt in grški alfabet stavijo kot slikice – primerjajo znake, nobeden od stavcev pa teh jezikov ne obvlada več, čeprav so včasih bili stavci, ki so bili specializirani za te jezike.

J. VOGRINC: Tako morajo stavci pri takih besedah, kot so na primer grške, dobesedno izrezati iz fotokopije tiste delčke, ki so v grščini,

in jih vlepiti na ustrezna mesta; pa še pri tem nastajajo precejšnje napake, zato je potrebno zelo veliko korektur.

Z. SKUŠEK-MOČNIK: To knjige tako podraži zaradi dodatnega dela kot zaradi zavlačevanja izida, kar je tudi odločujoče pri tej inflaciji.

TRIBUNA: Koliko ljudi je tukaj zaposlenih?

J. VOGRINC: Mi smo založba brez redno zaposlenih. Pet ljudi nas je tistih, ki delamo vse knjige. Jaz kot glavni urednik skrbim predvsem za finančno plat. Zoja kot odgovorna urednica dela s prevajalci in skrbi za rokopise do tiskarne, to pa za nas pomeni delo s prevajalci, strokovnimi sodelavci, pisci spremnih besed, lektorji, korektorji, veliko je pretipkavanja, tudi delo s tiskarno je dolgotrajno... Alenka je tajnica, za distribucijo skrbi Barbara Gorčič. Rajko Vidrih s Foruma pa knjige tehnično uredi in oblikuje. To smo tisti, ki tu vse delamo. Naš status je pa tak: Zoja je svobodni prevajalec, tudi Alenka in Barbara sta svobodnjakinji, jaz pa

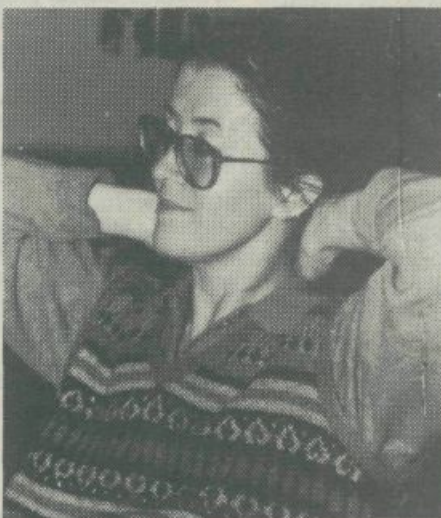

Foto Valentin Furlan

sem v službi na Filozofski fakulteti. Tako mi nismo delovna organizacija, ampak delujemo kot sekcija ŠKUC-a, kar je za nas, tako mislim, dobro, saj je režija veliko manjša kot pri drugih založbah, računovodstvo pa nam ureja ŠKUC oziroma UK ZSMS...

Z. SKUŠEK-MOČNIK: Nekje sem videla, da se Krt hvali, kako so najmanjša založba z najmanj zaposlenimi na svetu, toda oni imajo vsaj enega rednega zaposlenega, drugače pa delajo tako kot mi.

TRIBUNA: Je občasnih sodelavcev dovolj na voljo?

Z. SKUŠEK-MOČNIK: S prevajalci je tako: to so zelo zahtevni prevodi in ljudje vedo, da se za denar to delo ne izplača. Tako profesionalne prevajalce zelo težko dobimo, zato delamo z ljubitelji oziroma tistimi, ki jim je od tega, da določena knjiga izide. Ponavadi je tako, da se profesionalni prevajalci ne spoznajo na stroko,

strokovnjaki pa jezikovno slabo prevajajo. Zmeraj je nekakšen razkorak med stroko in jezikom, ki ga tako ali drugače mašimo.

J. VOGRINC: V glavnem na koncu, ko se mora lektor še na stroko razumeti.

Z. SKUŠEK-MOČNIK: V zadnjem času smo imeli dvakrat veliko srečo in smo dobili profesionalna prevajalca, ki se sicer nista dobro spoznala na stroko, pač pa sta bila zelo dobra in skrbna in to sploh ni bil njun prvi tekst, vendar sta oba rekla, da je bilo to zadnjič. Nikoli več da ne vzameta v roko takega teksta, saj si niti predstavljata nista, da je tako težko prevajati znanstvene tekste.

TRIBUNA: In na koga se boste obrnili ob naslednjih knjigah?

Z. SKUŠEK-MOČNIK: Še zmeraj bomo poskušali poiskati take ljudi.

J. VOGRINC: Pomemben je tudi podatek, da so honorarji prevodov dvakrat nižji od avtorskih honorarjev za podobne tekste.

TRIBUNA: Te knjige pa ob pomanjkanju drugih postajajo tudi obvezna študijska literatura.

J. VOGRINC: Glavni motiv za izdajanje zbirke je bilo prav stanje v založništvu in v humanističnih vedah, ko je bilo pred leti zelo težko priti do tuje literature. Naše družboslovje in humanistika zaostajata za svetovno ravni. Pri nas se še zmeraj preveč ukvarjajo z ideološkimi zadevami v znanosti, znanstveni projekti se utemeljujejo ali z nacionalnimi ali pa z notranje-političnimi razlogi. Znanost na teh področjih marsikje še ni dosegla take avtonomije, da bi si zastavljala in reševala tiste probleme, ki so teoretsko aktualni v vsaki posamezni disciplini. Tudi zaradi tega pri nas mnogih disciplin ni ali pa še niso preseljene k nam. Tako sistematično prevajanje teorije iz teh ved postavlja nove kriterije zahtevnosti družboslovja in humanizma na Slovenskem in s tem dviga intelektualno zavest družboslovcev in humanistov pri nas. Iz povedanega sledi, da to je študijska literatura. Knjige, ki jih prevajamo za posamezna področja, so take, da si brez njih sodobne podobe teh znanosti ne moremo predstavljati. Weber spada v klasiko, tako sociološko kot zgodovinsko, Braudel je eden izmed temeljnih piscev nove zgodovine, brez Levi-Straussa si ni mogoče predstavljati sodobne antropologije, brez Freuda nikakršnega družboslovja ali humanistike...

Z. SKUŠEK-MOČNIK: ... ne smemo pozabiti Jakobsona in Benvenista...

J. VOGRINC: ...tadva sta začetnika strukturne lingvistike.

Z. SKUŠEK-MOČNIK: Tako si še teže razlagamo napade slavistov na raznih skupnostih, tudi raziskovalni, ki jih utemeljujejo predvsem s tem, da naj bi se z denarjem, ki se zbira v teh skupnostih, podpiralo predvsem izvirno slovensko teorijo in literaturo. To je njihov glavni argu-

ment, ne vemo pa, če imajo še katerega v ro-kavu.

J. VOGRINC: Argumenti so včasih tudi takšne vrste, da dobi STUDIA HUMANITATIS preveč denarja in da je tako v privilegiranem položaju. To se mi zdi absurdno zaradi tega, ker ne poznam založbe, ki bi bila sposobna slediti takemu programu in bi izdajala deset tako zahtevnih knjig na leto. Da ne govorim o tem, v kakšnih razmerah delamo. Tako zahtevnih knjig pri nas sploh ne izdajajo, jih izdajajo brez znanstvenega aparata ali pa jih izdajajo tako, da traja vse skupaj dve, tri leta, mogoče cel več. Mi pa smo obvezani, da program, sprejet v ne-kem letu, tudi izdamo v dogovorjenem roku. In to je bil tisti pogoj, ki mu dve, tri leta, ko smo začeli izdajati zbirko, nismo najbolje ustregli in smo zamujali s kakšno posamezno knjigo. Jaz sem prepričan, da bi, kdorkoli bi se spustil v tak posel, imel najmanj take ali pa še večje težave z rednostjo izdajanja. Zdaj smo ta ritem ujeli, grozi pa nam, da bo Kulturna skupnost zmanjšala dotacije od deset na sedem knjig ravno sedaj, ko smo se usposobili za to delo. Razlogi za to so vsaj javno finančni. In verjamem v to, da ima Kulturna skupnost res vsako leto realno manj denarja. Ne zdi se mi pa smiselno zmanjševati podporo ravno pri tistih projektih, ki dobro delajo, in ravno takrat, ko najboljše delajo.

TRIBUNA: Prej ste uporabili besedno zvezo načrtno prevajanje, kar pomeni, da je zadaj trdna programska shema. Kdo jo ustvarja?

J. VOGRINC: Ko je bil projekt STUDIA HUMANITATIS utemeljen, smo hkrati sestavili program šeststotih del z najrazličnejših področij, ki bi jih morali imeti v slovenščini. Ta program – pobudnik tega je bil Braco Rotar – so sestavili v glavnem mlajši raziskovalci preko strokovnih društev z vseh področij: filozofskega, sociološkega, arheološkega, zgodovinskega, psihoanalitičnega, semiotičnega, umetnostnozgodovinskega, pravnega, ekonomističnega, literarnoteoretskega, jezikoslovnega... Ta program obstaja približno pet let in je v glavnem še aktualen, deloma pa bi ga bilo treba posodobiti, kar delamo, vendar pa je najmanj štiri petine knjig še vedno aktualnih. Trudimo se letnike uskladiti tako, da bi bilo izdajanje enakomerno porazdeljeno po področjih. Prvo leto je bilo mogoče največ zgodovine zaradi tega, ker je bila pri nas zgodovinska teorija zelo slabo razvita, v zgodovini sami pa najbolj prevladujejo NOB, novejša in nacionalna zgodovina in razna poljudna, velikokrat ne zelo kvalitetna dela.

Podobno bi lahko rekli za druge vede. Na področju arheologije smo izdali tri knjige, katere so bile prve pri nas izdane teoretske knjige iz arheologije. Že prej sem označil ta dela kot klasična. Teoretske antropologije na primer pred prevodom Levi-Straussa pri nas ni bilo, ravno tako lingvistične teorije, teorije umetnostne zgodovine, literarne teorije... literarno teorijo so sicer pred leti nekaj prevajali, vendar se je sedaj vse precej zaustavilo. V našem programu sta bili mogoče ravno literarna teorija in umetnostna zgodovina do sedaj malo zastavljena, vendar bomo to v letnikih, ki prihajajo, nadoknadili.

TRIBUNA: Te programe pa vendarle sestavljajo posamezniki. Ali se tako kažejo

foto Valentin Furlan

tudi osebni pogledi na stroke in se uveljavljajo intelektualne struje, ki so v tem času na Slovenskem bolj agresivne?

Z. SKUŠEK-MOČNIK: Mi imamo tako imenovani programski svet, ki naj bi se zbral večkrat na leto, in le-ta izbere iz okvirnega korpusa šeststotih del deset knjig ali kako več. Izbiramo pač glede na možnosti, kar pomeni, da prilagodimo obseg, upoštevamo, kateri prevajalci so na voljo, in uravnotežimo stroke. Vse to opravimo na sestanku programskega sveta. Včasih sicer pride še do manjših popravkov... Glede osebnih preferenc ne vem, kaj naj rečem; so stroke, ki so bolj agresivne, bolj aktivne, ki jim je več od tega, da bi uredile svojo terminologijo, da bi imele svoje knjige. Drugi pa so nezainteresirani in to se pozna...

TRIBUNA: Rekli ste, »...da bi uredile svojo terminologijo...«

Z. SKUŠEK-MOČNIK: Ja, so stroke, ki še niso imele teoretskih knjig s svojega področja, kar pomeni, da stroka šele sedaj razmišlja o terminologiji in jo tudi šele sedaj ustvarja. To mogoče ni dokončna terminologija, vendar se je vsaj nekaj začelo premikati in mislim, da so tudi zato to zelo pomembne knjige za vrsto področij.

TRIBUNA: To je mogoče zelo pozno...

J. VOGRINC: Ja, je... Spet bi se vrnil k dejstvu, ki so spodbudile projekt STUDIA HUMANITATIS. Po eni strani je jasno, da se v taki deželi, ki ima samo dve univerzi – od tega je mariborska hudo nepopolna prav na področju humanistike in družboslovja – ne morejo razviti vse discipline hkrati ali pa se razvije zelo pozno. To ne pomeni, da se lahko narod, ki bi rad prišel v enaindvajseto stoletje, odpove tem vedam. Poznati mora vsaj osnove o tem, kaj vse so drugi napravili, in mora biti spodbujen, da bi tudi sam po svojih močeh usposobil znanstvenike, ki bi se s tem ukvarjali. Vse te vede pa so v zadnjem času doživele pravo epistemološko revolucijo in se ukvarjajo s popolnoma drugačnimi stvarmi kot pred časom, hkrati pa so se odpovedale kriterijem devetnajstega stoletja. Primer zgodovine: ni več tako važno vedeti dejstva o političnih in vojaški zgodovini svojega naroda, tudi ni več mogoče te vede utemeljevati nacionalno ali, kot pri nas pogosto še danes delajo, aktualno politično, tudi ne kar preprosto utilitarno.

Imejmo takšno družboslovje, ki nam bo povedalo, kako se izvleči iz krize. Znanost mora biti na ravni znanosti svojega časa, tako na tem področju kot na kateremkoli drugem, ukvarjati se mora s tistimi teoretskimi problemi, ki jih pred njo postavlja epistemologija, ne pa ideologija od zunaj ali pa lastna ideologija vede. S tem so tudi povezana vprašanja terminologije, kajti z razvo-

jem določene znanosti se spreminja tudi njen besedni zaklad. To prehajanje besedišča iz ene vede v drugo ali pa iz teh ved v splošno intelektualno zavest je mogoče celo hitreje v teh vedah kot pa drugod ravno zaradi medsebojne povezanosti in zaradi njihove povezanosti s kulturnim življenjem. Pri nas se to besedišče širi v nekaterih revijah in časopisih: v Mladini, v Problemih...

TRIBUNA: V ozkih krogih humanističnih in družboslovnih strok knjige dobijo odmev. Kaj pa širše bralstvo?

J. VOGRINC: Meni se zdi, da je odmev kar dober... Ker pa nismo velika založba, si ne moremo privoščiti velike reklame. Zelo se trudimo, da bi bile naše knjige recenzirane, vendar je le malo toliko sposobnih in toliko pogumnih, da bi naredili berljivo recenzijo. Podatki o prodaji presenetljivo kažejo, da (dobro, je nekaj hitov, kot so predvsem Freud, pa Levi Strauss in Weber, to so knjige, kjer je prodaja zelo hitro večja kot v povprečju) se vse ostale knjige od začetka zelo dobro prodajajo, da npr. arheološke knjige v prodaji nikakor ne zaostajajo za drugimi, kar nam kaže, kako silovito so v tem kulturnem okolju podcenjevalne nekatere discipline in njihovi možni odmevi. Najslabše se prodaja nekaj takega, kot je knjiga Gisele Bock Drugo delavsko gibanje v ZDA. Jaz mislim, da je pri tej knjigi kriv naslov, saj si ljudje predstavljajo, da bo to spet nekakšna apoteoza delavstva, vendar gre za nekaj radikalno drugačnega. Govori o gibanju, ki se ni toliko menilo za tisto, za kar naj bi se moralo glede na svoj zgodovinski položaj po Marks, ampak si je hotelo izboljšati svoj ekonomski, politični in socialni položaj, in v tem tudi razmeroma uspelo. Morda bi morali bralce zavesti s spremenjenim naslovom, pa bi se bolje prodajalo.

TRIBUNA: Vseeno knjige uspešno prodajate...

Z. SKUŠEK-MOČNIK: V prvem obdobju po izidu prodamo kakih 500, 600 knjig, ostalo pa se počasi prodaja, kar postavlja pred nas nove probleme, kot je skladiščenje. Ne izplača se nam ker smo premajhna založba, hraniti ogromno zalogo knjig.

J. VOGRINC: Dokler je bil samo en letnik ali pa dva letnika v prodaji, je bilo te knjige lažje prodati in tudi ljudje so imeli več denarja, kot ga imajo sedaj, še posebej študentje. Če se bo izkazalo, da je povpraševanje po knjigah večje od ponudbe, bomo zvišali naklado, vendar zaenkrat ne kaže tako. Le računajte – vsako leto deset knjig, to se pravi, da je po petih, šestih letih 50 do 60 novih knjig.

TRIBUNA: Do sedaj ste izdali 28 knjig.

OBA (v smehu): Ne, devetindvajset.

In dobiva s Tinotom dve knjigi v dar, vsak svojega Miroslava Červenka z Večerno šolo stihoslovja. Lepo in prijazno od njih. Še na tihem blagrujem državo, da je v Orvelovih časih štirinosemdesetega leta osušila še tisti potočič tuje literature, ki je curljal v naše knjigarne in radoznalce prisilila v krpanovsko vlogo, drugim pa navdihnila srečno idejo novo zbirko na noge postaviti, STUDIA HUMANITATIS imenovano.

Pogovor z Jean-Francois Lyotardom

OD NEHUMANEGA K SUBLIMNEMU

Na zunaj suhljat, z zlatimi naočniki, eleganten, skrajno rafiniran v drži in načinu podajanja svojih pogledov in mnenj; tudi kadar s sogovornikom nista v soglasju: takšen je Jean-Francois Lyotard francoski »maitre à penser« v zadnjem desetletju med najbolj iskanimi in proslavljenimi na seminarju firenške fakultete za arhitekturo, zastavljenem na temo Umetnost in tehnologija.

Pred nekaj tedni je pri pariški založbi Galilée izšel izbor esejev pod naslovom *L'inhumain* (Nehumano). Približali smo se mu, da ga zaprosimo za nekaj refleksij o svojem zadnjem delu.

Predvsem in najprej: čemu tak naslov?

L. Zato ker bi v dobi, ko se znova vztrajno govori o novem humanizmu, želel, da se odgovori na dvoja temeljna vprašanja: po eni strani – ali ljudje, ki v pravem pomenu skrbijo za humanizem, ne postajajo pravzaprav nehumani in po drugi – ali ni med bistvenimi lastnostmi človeka tudi nastanjenost nekaj nehumanega.

Nehuman, v kakšnem smislu?

L. V esencialno filozofskem smislu. Če bi se človek rodil kot človek tako kot se maček rodi maček, ne bi bilo potrebe po vzgoji. Če bi narava sama programirala, kot to počne pri ostalih živih bitjih, stanje odraslosti, humanosti človeka, sploh ne bi bilo možnosti za njegovo vzgojo. In tako se zastavlja vprašanje: kaj je tisto, kar lahko v človeku imenujemo humano. So to začetne muke njegovega otroštva ali njegova sposobnost, da si privzame po zaslugi govora neko drugo prirodo, ki mu omogoča sodelovati v življenju skupnosti ter zavedati se lastnih dejanj in lastnih izborov?

Zaradi česa se zdi, da sodobna družba korači v nehumano?

L. To je predvsem zatiranje etnokultur. Smrt mita na primer je izredno nevarno dejstvo. Znotraj etnokultur je mit predstavljal odličen način pomnjenja in obrambo skupnosti pred dogodki (avvenimenti). Vse, kar se pripeti v primitivni plemenski skupno-

sti, najde v mitologiji načine lastnega osmišljanja. In vse, kar si pridobi tak smisel, bo integrirano v kolektivni spomin, zagotavlja-joč varnost skupnosti. Takšne etnokulture so lokalni spomini, ki jih ne more izbrisati niti totalitarnost mogočnejših družb. Vzhod je prav s svojim imperializmom dober dokaz zato, nasilno vsiljujoč lastnokulturo drugim etničnim skupnostim. Operacija, ki ne uspeva, saj se etnokulture ohranijo pred uničenjem prav po zaslugi svojega spomina.

Kaj predstavlja dejansko grožnjo etnokulturam?

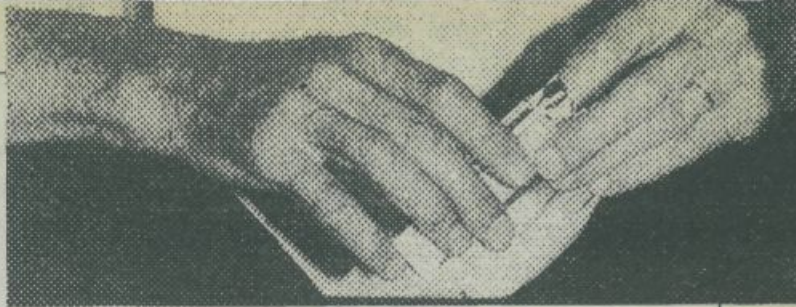
L. Tehnologije mass – medijev, ki so danes mnogo subtilnejše od vsakršnega imperializma. Naša postmoderna doba, ki je preprosto rečeno komunikacijska, medtem ko je bila moderna imperialistična, skuša podvreči etnokulture svojemu univerzalnemu spominu (banke podatkov), ki ga jaz imenujem velika monada. Poskuša jih pretvoriti v informacijske objekte (oggetti informazionali), razvrednotiti v nekaj, kar ne zasluži, da bi bilo spoznano in prepoznano. To dejstvo je odločilno, saj nam daje vedeti, da sodobne tehnične znanosti (tecnoscienza) nimajo geografskega izvora (korenin), niso etnokulturalne. Njihova edina usmeritev je konstituiranje univerzalnega, deteritorializiranega arhiva, ki ne funkcioniра s pomočjo človeških temveč elektronskih možganov.

Ali se ne zdi, da so elektronski možgani navsezadnje podložni kontroli človeka? In od česa je to odvisno?

L. Prednost elektronskih možganov je v tem, da lahko delujejo napajajoč se z energijo, ki ni zemeljska; medtem ko človeški možgani neizogibno pripadajo nekemu telesu, ki se hrani z zemeljskimi tvarinami. Elektronski možgani se hranijo z elektroni in fotoni, dvema ubornima telescema, ki se nahajata širom vsega vesolja. Iz tega pa sledi, da potencialno spomin ni deteritorializiran le na Zemlji temveč tudi v kozmosu. Torej lahko domnevamo, da bi se mogel izogniti eksploziji Sonca, se pravi pravočasno emigrirati s planeta. Menim, da si vse tehnične znanosti našega časa (fizika, kemija, biokemija, biomedicina, biogenetika, psihologija, ekonomija itd.) nezavedno nadvse prizadevajo, da bi omogočile takšno emigracijo preko meja sončnega sistema.

V kolikšnem obsegu?

L. Na ta način lahko velika monada, ki je prav ta univerzalni spomin, preživi na ruševinah, preživi v entropiji, ki mu grozi že štiri milijarde let. Ta proces v fiziki imenujemo *negantropija* ali negativna entropija. Od tod se da sklepati, da je omenjeni proces najverjetneje zunaj humanega. Nahajamo se v nekem kotu veselja, kjer se, povsem slučajno, vrši proces negantropije, kjer so ljudje sami neki proizvod in kjer so tehnične znanosti prav tako proizvodi. Vse to pomeni, da smo prispeli do tiste točke, ko več nihče ni zmožen kontrolirati takšnih proizvodov. Nobeden od voditeljev držav, nobeden izmed znanstvenih zborov ne more reči: »Ustavimo se! Spremenimo smer!« Ni več moralnih zadržkov niti idealnih principov, ki bi še imeli moč zaustaviti tak proces. Zadostuje pogled na področje genetskega inženiringa; ni genetika, ki bi se odpovedal lastnim raziskavam in možnosti pomembnih odkritij zgolj iz strahu, da lahko njegovo delo proizvede pošasti.

V svoji novi knjigi govorite tudi o času. Katere so relacije med konceptom časa in nehumanega?

L. Velika monada združuje vse informacije, tudi o tem, kar se šele lahko dogodi, torej poseduje vednost o prihodnosti. Ta bi bila popolna, ko zanjo prihodnost več ne bi obstajala, se pravi, ko bi prihodnost obravnavala, kakor da se je že dogodila. Iz vsakdanjega življenja nam je znan konkreten primer tega paradoksa; predstavlja ga kapitalistični kreditni sistem. Posamezniku daje možnost takojšnjega prejema in uživanja poljubnega imetja, tipa hiše na primer, če se zaveže, da bo odplačeval obroke in ustrezne obresti vse svoje življenje. Ta proces, ki ga imenujem komplikacija, se nanaša na komunikacijo med ljudmi (complessificazione) kompleksifikacij gre pa predvsem za to, da lahko njen objekt zastopa kateri koli predmet. Kapitalizem ne pozna tabujev, katera koli stvar sme vstopiti v ta pretok. Nevtralizacija objektov glede na njihovo časovnost ima svoj ekvivalent v denarju. To vodi do nevtralizacije časovnih kadenc kot so: prej, zdaj in potem. Prav te predstavljajo čas, v katerem živimo, čas, ki postavlja ves poudarek na varnost, torej na nevtralizacijo dogodkov, saj minimalizira meje svobode, ki so pojmovane kot riskantne. Vse te karakteristike pojasnjujejo uspeh kapitalizma v svetovnih razsežnostih, uspeh, ki potrjuje, da je edini sistem, ki deluje z namenom razvijanja velike monade. Preostali sistemi se zdijo vsi arhaični. Političen nasledek tega je – in to je še eno dejstvo, ki ga vnaša postmoderna – da današnje generacije opuščajo misel na alternativo temu sistemu, vključno z Gorbačovom.

Kakšni pa so vaši predlogi za izhod iz tega zaprtega kroga? Katere so alternative temu sistemu? Kakšne so perspektive?

L. Moramo si znova pridobiti sublimno, saj vemo, da ta sistem predstavlja negacijo, nevtralizacijo sublimnega, to je čustva in posameznikove rafiniranosti. Povrniti si sublimno preko različnih pisav (le scritte) (umetnost, glasba, arhitektura, literatura itd.) in ves čas imeti pred seboj, da je resnično poslanstvo teh pisav v prepričanju, da je bilo nekaj pozabljeno in je pozabljeno, po besedah velikega slikarja Barucha Newmana, »now« – sedaj. Edina naloga umetnika ali zapisovalca (pisca, scrittore) je, da povrne spominu, kar je bilo pozabljenega, pozabljenega ne zaradi nezadostnosti spomina temveč zaradi že omenjene strukture časa; sedaj se pozabi v istem hipu, kot se dogodi. Pričevalec o pozabljenem, pisec, umetnik bosta morda sposobna rešiti človeštvo pred nehumanim, ki se ga že dotika.

Kako lahko v dobi, kjer vladajo masovne komunikacije velike monade, pisec, umetnik sploh ubežita pred citatofagijo sistema?

L. Najprej bi bilo potrebno znova pretehtati pojmovanje javnosti, ki ne bi smela biti enačena z ravnodušno skupino osebkov, ampak bi naj postala dojemljiva v tolikšni meri kot skupina individuov pripadajočih neki določeni etnokulturi in bi vključevala čustva, običaje in različnost v okusih. To je tisto, kar se zoperstavlja masmedijski kulturi v elektronski dobi postmoderne, ki po načrtih velike monade nenehno proizvaja tisto, kar Benjamin imenuje estetika šoka. Približen dokaz tega vidimo v časnikarstvu, v spektakularizaciji vsakršnega dogodka; škandal, najprej in predvsem napraviti škandal. Pisec, umetnik morata ubežati tej prazni, ničevi logiki prav s svojim poslanstvom pričevati o pozabljenem. Moj predlog je bojevati se brez upa zmage (di lottare senza speranza), kajti če bi nujno morali slaviti, če bi nujno morali zmagati, bi prevzeli ogromno tveganje, da nas pogoltne veliki spomin, da nas pogoltne velika monada.

RUDOLF KOLMAN

David Salle je eden izmed protagonistov dogajanja na newyorški umetniški sceni v osemdesetih letih. Retrospektivna razstava, ki potuje po vodilnih ameriških muzejih zadnji dve leti, pa je njegov status močno okrepila. »Začetki« segajo v leto 1977, ko so se z razstavo »Pictures« v galeriji »Artist Space« v New Yorku predstavljali tedaj malo znani Jack Goldstein, Cindy Sherman, Robert Longo, Barbara Kruger, Richard Prince itd. Po slabem desetletju prav ti obvladujejo umetniške medije in tržišče v N. Y. Večina teh avtorjev ob naslanjanju na ideje Lacana, Lyotarda, Foucaulta, Baudrillarda (nekateri zelo neposredno) kaže ponovno prebujen interes za »socialni kontekst«, medije v smislu »razgradnje« ob polni meri ironije. Tudi Salleja so tako uvrščali kritiki v ta krog »neo-konceptualizma« predvsem kot komentatorja današnje kulture, večnega manipulatorja s podobami, reciklatorja znanih tem, ki tako briljantno ustvarja vtis »prividne« vsebine.

Toda, kakšna je Sallejeva strategija in mesto subjekta? Salle zagovarja ne-komunikacijo, izpodbijanje narcisistične lege gledalca, ki jo ima z umetnino, in zavrača dominanten, edini pomen. Ta praksa pa se razlikuje od del surrealistov, ki so jukotapozirali podobe-brez-povezave, da bi »razbijali parametre racionalnega vsakdanjega sveta in »iskrili« nove, nepričakovane, poetične pomene. Sallejeve podobe naj bi tako bile bližje nevtralnim ikonam popularne konzumne kulture Andyja Warhola, ki igrajo brez nekih ekspresivnih ali manipulativnih odločitev. (1) Sallejeve podobe se srečujejo, druga ob drugi, ločeno in dekontekstualizirano. Kljub težnji k »nevtralnosti« pa vseeno utelešajo ambigviteto med neko aktivno »socialno lego« in pozicijo »nevtralnega« znotraj kompleksnosti s kontekstom, ki ga konfrontirajo, in postajajo od njega tudi nerazločljive. Posamezni deli (podobe) ohranjajo identiteto v odnosu do celote. Gre torej za »stvar samo« za vizualnost.

V intervjuju, ki je pred vami, se David Salle pogovarja z eminentno francosko kritičarko Catherine Millet, objavljen je bil v likovni reviji »Art press« konec prejšnjega leta. Salle govori o svojem ustvarjalnem procesu, o odnosu do zgodovine ameriškega slikarstva, o svojih modelih, o svoji ženi, o sebi.

(1) Suzi Gablik, *Dancing with Baudrillard*, Art in America, junij 1988, 27.

MED SESTAVLJANJEM IN OZNAČEVANJEM

C. M.: Kako izbirate ikonografske elemente? Ali izbirate podobe, ne da bi si predstavljali, kako jih boste nekega dne uporabili?

D. S.: Nimam nobene metode ne za zbiranje ne za izbiranje. Podobe so okrog mene. Dogaja se, da vidim fotografijo neke stvari – npr. ameriški stol iz 18. stoletja – ki me pritegne, in čutim, da jo bom prej ali slej uporabil za sliko. Spet drugič gledam fotografije stvari, fotografije fotografij, brez ideje, kako bi jih lahko uporabil, brez najmanjše želje, da bi jih sploh uporabil. Gre za tako **onotranjen, intuitiven proces**, da vsak poskus razlage daje vtis, da je izbira naključna; ko vendar tu **ni ničesar naključnega**. To je zelo osebno. **Nimam sistema v sebi**. To so nekakšni nagibi povezani z asociacijami, ki se realizirajo v določenih temah ali metaforah.

C. M.: Kaj vas privlači pri podobah? Je to forma, efekt ali vsebina?

D. S.: Vse obenem. Pomembno je pravzaprav, kakšna je videti ta stvar. In to obsega vse troje. To je tisto, kar me privlači. Kar zadeva način gledanja, razmišljanja o stvari – ne gre za to, kar ji je vrojeno, generično, splošno – gre za to, **kako reagiram na posebnost neke kretnje, stavka, ritma, lestvice, distance**. Zato te stvari ne more nadomestiti neka druga, četudi se to zdi včasih povsem mogoče. Vse, na kar spominja ta stvar, me navaja na misel, da lahko sodeluje v neki vrsti transpozicije pomena, to jo naredi

Uvod in izbor: Tadej Pogacar

veličastno; ne pa kategorija, kateri pripada, neka referenca, ne zgodovinska, ne avtobiografska, nič od tega, kar se na splošno misli. **Pomembna je izključno enkratnost**, specifičnost tega, na kar stvar spominja. Nato pride komplicirana transpozicija, slikanje tega (na kar spominja stvar).

C. M.: Kar je še posebej zanimivo pri vašem delu, je to, da ohranite identiteto podobe kar ste tudi sami pravkar potrdili.

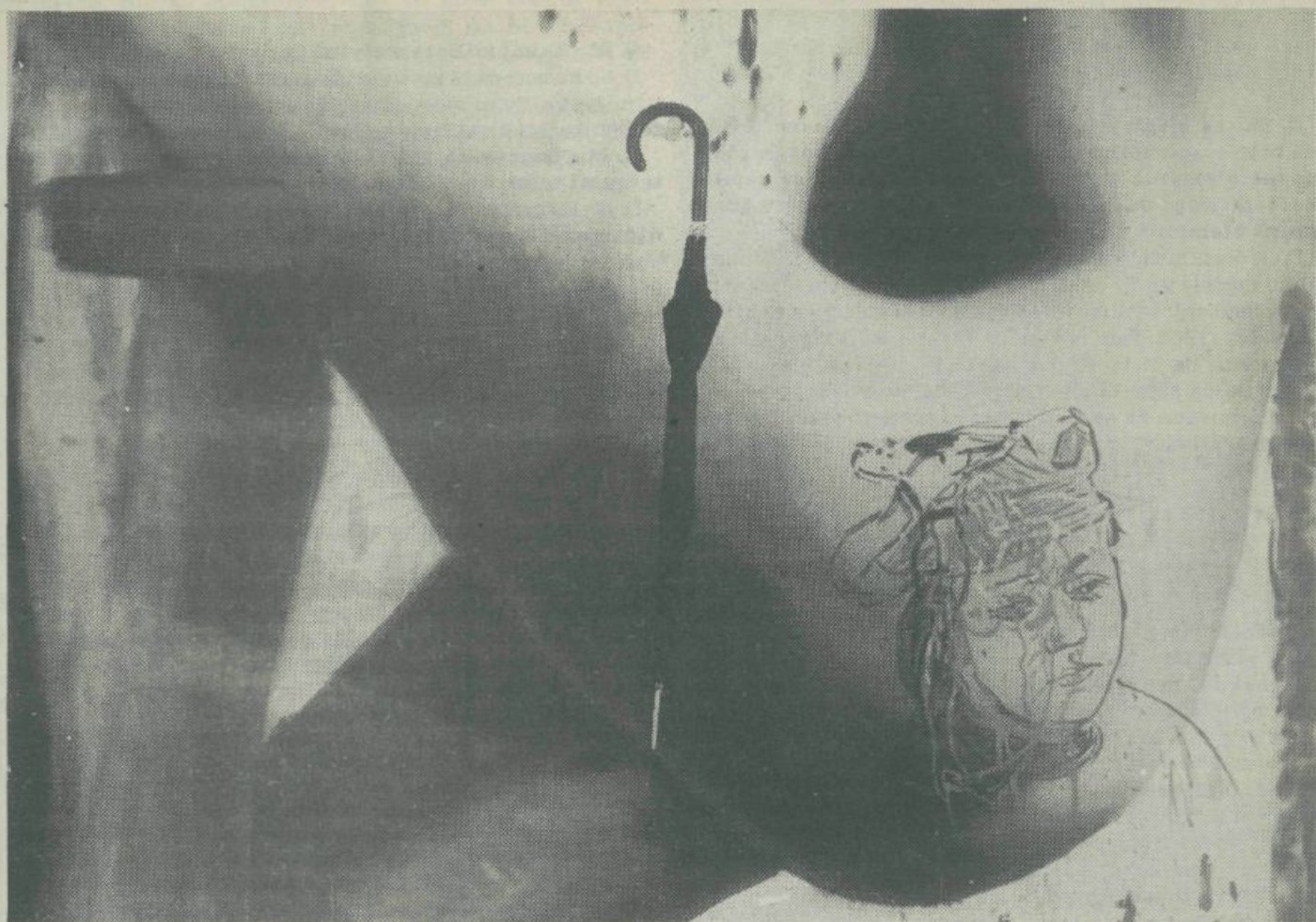
D. S.: Hočem podobe zaradi njih samih in jih tudi ohranim, kakršne so. Četudi se kontekst popolnoma spremeni, so zdaj vgrajene v neko čisto novo pomensko shemo. Vendar gre še vedno resnično za stvar samo (la chose même), za vizualnost.

C. M.: Spominjam se, da ste mi prvič, ko sva se srečala tukaj v Franciji rekli, da ste prišli prenoviti svoje vizualno okolje.

D. S.: Tako, da. To se mi dogaja vedno, kadar pridem sem.

C. M.: Kako pristopate k izvedbi projekta? Kako poteka postavitve podobe na njeno mesto (mise en place)? Kako jih sestavljate? Ali izdelujete makete? Kako pomemben del vašega ustvarjanja predstavlja improvizacija?

D. S.: Vse je improvizacija. Zelo redko delam skice. Toda slike postanejo tako kompleksne, da včasih delam študije raznih variant. Vendar vse to pravzaprav ni pomembno; še enkrat poudarjam, da je pomembna le specifičnost stvari, ki se je zavemo le v določenem prostoru, na določenem nivoju. Slika je lahko visoka tudi 5 m. In čemu to služi? To ne določa niti nivoja niti ni pomembno za to, kaj hoče povedati.

JAZ ORKESTRIRAM

C. M.: Ali lahko v zvezi s postavitvijo (*mise en place*) podob govorimo o »kompoziciji«?

D. S.: Če mislite na komponiranje v glasbenem ali literarnem smislu, v smislu poetičnega in obenem vizualnega, potem da. To je primarno v mojem ustvarjanju. Obstajajo različni umetniki. Za nekatere kompozicija ni pomembna. Za sebe uporabljam prav to besedo: **jaz komponiram. Tudi orkestriram.**

C. M.: To je v nasprotju z ameriško tradicijo »all-over«, »one-image paintinga«.

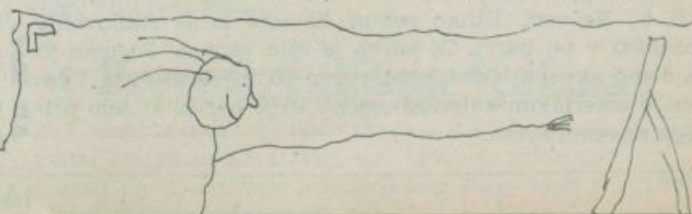
D. S.: Da in ne. Pred dvajset leti so me učili, da je treba slikarstvo osvoboditi kompozicije; kompozicija naj bi pogojevala omejenost z okusom, totalno pomanjkanje doslednosti. Če je bila slika komponirana, če je bila v nekem ravnovesju, je to pomenilo pomankljivost, napako, glede na »esprit de l'oeuvre«. A življenje je polno ironije; zdi se, da so moje slike zelo dodelane v smislu kompozicije in vendar imajo še vedno etos slikarstva newyorške šole; svojo avtonomijo, vsaj jaz mislim tako. All-over painting, kaj to pomeni? Samo to, da so slikarji poskušali slikati »močne« slike. Za njihovo generacijo je to pomenilo izogibati se razmejitvam na platnu, ker je to arbitrarno in temelji na okusu. Manj ko je bilo delitev, bolj je bila slika »močna«. Tako je veljalo v neki generaciji, a vse to je le umetniški diskurz; to še ničesar ne pove. Namen slikarjev newyorške šole je bil narediti resnično »močno« in avtonomno podobo, in beseda podoba je tu zamenljiva z besedo stvar. Vsaka stvar je podoba. Oni so se hoteli čimbolj oddaljiti od kompozicije, medtem ko jaz še posebej pazim ravno na kompozicijo. Osebnost v tem ne vidim nobenega protislovja; umetnost pogosto napreduje s popolnimi obrati.

C. M.: Strinjam se, da ne moremo vsega zreducirati na formalna vprašanja, a vendar, ali ni vaš način obravnavanja platna podoben *Stelli*, temu, kako ga zasede s trakovi, medtem, ko ga vi zapolnite s kompozicijo podob?

D. S.: Kot slikar newyorške šole moraš biti avtonomen in hkrati neovrgljiv, kar je dedščina prve generacije slikarjev abstraktnega ekspresionizma – hkrati vir inspiracije in breme; umetnina mora biti neizpodbitna in hkrati v nobenem smislu ne sporna. To je ameriško. Molčite in glejte! **Zato, da bi uspeli, so morali po mojem slikarji žrtvovati dvom v sebe.** To je težava. Ali lahko v psihologiji najdemo potrditev pojma neovrgljivosti, v pomenu, kot ga uporablja newyorška šola? Ali nima v dramatičnem in psihološkem smislu ta pojem povsem druge vsebine, ki vključuje vse, kar smo zavrgli kot »evropski humanizem«? Zdi se mi, da je generacija Stelle in drugih preveč dosledno povzela to, kar so počeli nekateri pred njimi (**Barnett Newman**) in drugi, in izumili so formalizem.

C. M.: V čem se vaš stil razlikuje od kolaža, kubističnega kolaža, kar zadeva kompozicijo?

D. S.: Kolaži so vedno majhni. Ne moremo jim določiti nivoja. To so intimistične stvaritve, in če vzamemo nekatere tipične kubistične kolaže, celi intimni dnevniki. Ne mislim, da delam kolaže, ne maram te besede; ne vem, zakaj. Če za vas kolaž pomeni nekaj, v kar vgradimo delček sveta, potem bi to mogoče lahko prišlo v poštev. Lahko rečete, da **Rauschenberg** dela kolaže, prav; jaz pravim, da je **Rauschenberg** velik umetnik. Kadar on lepi nepomembne delčke, je to fenomenalno kot komad Tennessee Williamsa. Kadar to isto

počne nekdo kot **Arman**, je to še vedno brezveznost. Torej beseda sama po sebi še nič ne pomeni. Bolje je govoriti o tem, kaj ustvarjajo ljudje.

C. M.: Za mene to pomeni, da v kubističnem kolažu ali celo v »combine paintingu« Rauschenberga posamezni elementi izgubijo identiteto v korist celote, medtem, ko je vaša slika celota, v okviru katere posamezni elementi ohranijo identiteto.

D. S.: Razumem, kaj hočete povedati; a to isto značilnost lahko najdete tudi v delih drugih avtorjev. S tem mislim na Rauschenbergovo sliko, iz zbirke Sonnabend, ki je datirana okrog leta 1955. Tam je klobuk. Klobuk, ki je ostal klobuk. Imate vtis, da bi ta klobuk lahko bil na vaši glavi. Toda klobuk je na sliki. Dobite občutek, da stvari niso resnično transformirane, **da so še v procesu transformacije**; in to jim daje skrivnost in južno-francoski priokus metaforičnosti.

STVARI OBDRŽIJO SVOJE IME

C. M.: Ko že govoriva o Rauschenbergu, ali mislite, da se vaš način uporabe objektov razlikuje od drugih umetnikov, predvsem od Rauschenberga ali od Jim Dine-a?

D. S.: Pri Jim Dine-u je to samo dekor. Mogoče nostalgija. Po mojem so stvari pri Rauschenbergu bliže transformaciji, blizu so **Picassovim** skulpturam, ko npr. cedilo postane glava. On je bolj v tej tradiciji. Težko bi rekel, kakšni so, kje so moji objekti v tem pogledu. Ne dajejo takšnega vtisa. Tega še ne vem. Ugotovil sem samo, da je razlika v zvezi z označevanjem. Pri **Rauschenbergu** nimam vtisa, da imajo stvari svoje ime. Medtem ko je pri meni tako. Stvari obdržijo le ime. A že teorija, ki jo ustvarja samo ime, je pomembna v označevanju. To ima svojo emocionalno težo. Spomnil sem se na zabaven večer z **Robom Rauschenbergom**; nekdo mu je pokazal diapozitiv s **Picassovo** sliko, surrealistično obdobje: dve piki in stožec, ki ga obdaja obroč. Ogledal si jo je in rekel: »Tole je pa res dobro – krasen toaster!« Vidite, da ni nikoli ničesar poimenoval, če pa že, potem namenoma napačno.

C. M.: V članku, ki sem ga napisala o vas, sem citirala sekvenco iz filma »Prezir« Jean-Luc Godarda, v kateri Michel Piccoli poimenuje drugega za drugim dele telesa Brigitte Bardot.

D. S.: Ah da, znameniti prizor naštevanja delov telesa, ki bi mu lahko rekli tudi »lekcija francoščine«. Moje delo je, kakršno je, ravno zaradi »boleznih od-besed«; občutka izgube, kadar je nujno poimenovati neko stvar. Iz tega izvira neka skrivnostna in vztrajna poetičnost. Na ta način stvari ne zabrišem, dam jim smisel tako, da jih razporedim drugače.

C. M.: Zakaj uporabljate register barv, ki so nekoliko passé, nekoliko obrabljene, zastarele?

D. S.: Mislim, da to nima zveze s časom. Kakor da bi hoteli osvetliti neko stvar na sceni, jo skušate prikazati, kakor je treba, da bi zagotovili pravi pristop.

C. M.: Na primer, veliko je oker tonov. Rumena je ubita, rdeča je mešana s sivo. Čiste barve so zelo redke.

D. S.: Barve so zelo blizu zvokom; če obstaja vez med slikanjem in glasbo, je to med barvo in zvenom glasu. Delam z zvoki, komponiram.

C. M.: Opazila sem, da je zelo pogosta gorčična rumena.

D. S.: Ne vem. Lahko rečem, da sem svoje stanovanje pobarval v tej barvi. Ta barva je zelo yankee. Pogosto jo najdemo na ameriškem pohištvu iz 18. in 19. stoletja. Uga-jala je ameriškim kolonizatorjem. To je barva, ki zelo pristaja novemu svetu.

C. M.: Zakaj slikate v sivini (grizaju), zlasti telesa?

D. S.: Nočem, da bi me utesnjeval realizem v smislu avtentične barve. To ni moje dokončno pravilo, a zaenkrat se ne želim ubadati z realizmom.

C. M.: Čeprav so vaše slike videti kot ready-made, temu ni tako, ker podobe prerazporedite.

D. S.: Figure mojih slik niso ready-made. **Niso podobne ničemur na svetu. Izmišljene so.** Glavni razlog, da jih puščam črno-bele, je, da me zanima predvsem igra svetlobe in sence; veliko bolj je to prezentno v odsotnosti barve. Telo je na sliki veliko bolj prisotno, če slika prikazuje ritem senc in svetlobe, kot če bi posnemal resnično barvo, to je barvo, ki jo zaznamo v določenem trenutku. Zelo me zanima, kako svetloba vpliva na formo in na spremembe, ko se telo obrača v prostoru. Preprosto, a zame zanimivo. To bi lahko počel tudi z barvami.

C. M.: Sivina je morda najbolj neposredna zveza s fotografijo?

D. S.: To bi bil razlog za spremembo. O tem že nekaj časa razmišljam. Tako, kar zadeva slikanje, kot tudi način, kako dobiti željeno povratnost podobe za slikanje. Veste, težava s slikami, ki so podobne fotografijam, so reprodukcije. Če vzamete reprodukcijo, je fotografija slike videti kot fotografija. Telesa so slikana po fotografijah, a jaz imam rajši umetnost kot fotografijo in ne želim biti fotograf.

C. M.: Ali tudi fotografirate sami?

D. S.: Vedno.

C. M.: In zakaj ne uporabite že obstoječih fotografij?

D. S.: Preprosto zato, ker je to edini način, da dobim podobe, ki jih želim slikati.

INVENTIVNOST V POZAH

C. M.: V čem so vaše podobe enkratne?

D. S.: V vsem. Poza, svetloba, kader, vse. Bilo bi odlično, če bi to lahko našel že narejeno, vendar to ni mogoče. Ne gre za prilagajanje ali za ready-made. Nekateri mislijo, da so vzete iz pornografskih časopisov; a zadostuje, da si ogledate eno samo porno revijo in ugotovili boste, da je nemogoče narediti sliko na osnovi teh fotografij. Pravzaprav bi bilo možno, a to ne bi bilo več moje slikarstvo.

C. M.: Pravkar si ogledujem vaše slike. Poze, ki jih zahtevate od svojih modelov, so ne samo nenavadne, pogosto celo nenaravne.

D. S.: Hočem videti telo z vidika, ki ni običajen in ni socialno zaznamovan. Zadnjih šest mesecev delam z dvema modeloma. Ena od njiju je skoraj na vseh slikah in tudi ta katalog je posvečen njej. Ona je na nek način igralka. Delava kot igralka in režiser. Ona ima »vlogo«, ki jo »igra«. Delava nekaj, kar je podobno vsakdanjiku in kar hkrati zelo redko vidimo v vsakdanjem življenju. Poza sama, kot gledanja, vse to je umetno, narejeno. Težko je vedeti vnaprej, katere podobe iščem, kajti to ni portret. Mora biti nekaj za sebe, nekaj kar končno vodi do avtonomije podobe. Drugi model, s katerim sem veliko delal, je Karole Armitagena na nek način zelo drugačna, ker je drug tip igralka in tudi slike, ki še niso končane, bodo drugačne, zato ker ona daje nekaj drugega. Kot pri vsaki improvizaciji, je tudi tu potrebna neka izhodiščna točka: improviziram na neko temo, besedo ali situacijo in to gre tako daleč, da je končni rezultat nepredvidljiv. Poze so vedno čudne, nenavadne, dajejo drug pogled na stvar; včasih so občutljive, drugič avtoritativne, včasih oboje hkrati, kar izhaja iz metafore, ki izvira iz naše zveze s svetom.

C. M.: Ali ste z modeli avtoritativni?

D. S.: Včasih da, drugič sploh ne. Iščem, to je vse. To je kot pri vsaki improvizaciji, posredujete, da bi dobili nekaj. Ni sem zelo avtoritativen.

C. M.: To vas sprašujem, ker so poze včasih tako nenaravne, da se mi zdi nemogoče, da bi jih sami modeli izbrali. Npr., ne zdi se mi verjetno, da bi si ženska sama od sebe dala violino na hrbet.

D. S.: Izhajam iz zamišljenih podob, ki so pogosto kombinacija podob – igralka z rekvizitom in brez konteksta. Vendar ta odnos ni enoznačen. Tudi modeli se nočejo več dolgočasiti. Ženska, s katero delam, že zelo dolgo, naredi veliko stvari, za katere čuti, da izhajajo iz njene osebnosti, ki so zanjo komunikacija in za katere misli, da jih hočem, misli, da so pravilne in jih želi narediti. To je interakcija med človeškimi bitji. Ne gre za naključje, čeprav dogajanje še ni definirano. Iščeva nekaj.

SLIKARJI UREJAJO NJIHOVA ŽIVLJENJA, DA BI JIH LAHKO SLIKALI

C. M.: Govorite o tem kot o klasičnem odnosu slikarja do njihovih modelov.

D. S.: Ne vem, kaj je to tradicionalni odnos. Poznam samo svojega. Lanskoletna razstava o **Matissu** v Nacionalni galeriji v Washingtonu, je bila zanimiva. Nikomur ne pride na misel, da bi si predstavljali, da **Matisse** slika nekaj kar vidi skozi okno. On je postavil prizor z izbranimi ljudmi, da jih je lahko slikal, ne »au naturel« temveč, »kot da bi bilo tako«. Svoje otroke je učil glasbe, da bi jih lahko slikal. Če tako razumete odnos med umetnikom in modelom, medtem tudi jaz spadam sem. Gre za to, da »naredite« svet, da bi ga lahko slikali, ker le tako lahko dobimo samosvojo avtonomno sliko. Hočem reči, da je **Matisse** režiral svoje življenje, da bi ga lahko opisoval in to počne vsak umetnik. Pisatelji urejajo svoje življenje tako, da bi ga lahko opisovali, slikarji to delajo, da bi ga lahko slikali. Zame je to samoumevno, ne vem zakaj se drugim zdi zastrašujoče.

C. M.: Ali poznate **Degasove** fotografije. On je od svojih modelov zahteval komplicirane, skoraj akrobatske poze.

D. S.: Nisem jih videl, a bi jih rad. Zdi se mi logično, če poznaš umetnike, opazovati, kako delajo koreografi, kot to počnem jaz že pet let. Gre za to, da pripraviš ljudi, da naredijo nekaj, česar sicer nikoli ne bi; ne samo, ker bi to bilo dobro, temveč tudi, ker ima to nek nov smisel.

C. M.: Ali je drugače, če slikate svojo ženo?

D. S.: Drugače, ker je ona drugačna in lahko počne drugačne stvari.

C. M.: Npr. ali ste uporabili **Karoline** fotografije v obscenih pozah, kot ste to delali z drugimi modeli?

D. S.: Ne dovolim, da bi jih imenovali obscene, toda recimo, da se ne ozirava na to. Midva ne pozna rezerviranosti. Izkaže pa se, da so z njo druge stvari bolj zanimive; in to zato, ker se zna gibati. Ona počne stvari drugače. A nikoli nisva določala, kaj lahko delava in česa ne sme.

C. M.: Eden mojih prijateljev, slikar, je dolga leta delal s poklicnimi modeli, dokler ni svoje žene pripravil do tega, da mu je pozirala. Od takrat pravi, da ne more delati z drugimi modeli.

D. S.: Čudno. Delam z več, modeli vse so igralka. Odvisno od tega, kakšne slike hočeš narediti. To mora biti nekdo, ki mu je to poklic, da presega fizično.

C. M.: V intervjuju s **Petrom Schjedahlom** je tudi odstavek z naslovom »*Painting's Body*«, kjer pravite, da vsi mislimo, da smo »gospodarji svojega telesa« in da hočete vi s svojim delom pokazati nasprotno.

D. S.: Mislim, da je to problem označevanja. Ne gre za to, da dokažem nasprotno, to je lahko samo čistunstvo, to ni ideja. Grobo rečeno, med socialnim kontekstom in umetnostjo je razlika.

UMETNOST VAS PUŠČA ZA SABO

C. M.: Mi smo v narcisoidnem odnosu s sliko, v odnosu identifikacije, v soočanju s sliko. Zdi se mi, da vi hočete ta odnos spremeniti.

D. S.: To sem rekel že pred enajstimi leti, da želim delati slike, ki izničijo tistega, ki jih gleda. Meni se to vedno znova dogaja, to je zelo boleče. In zelo kompleksno. Združite se, uresničite nemogoče, nekaj, kar je neodvisno, ločeno od vas. Moje delo to zahteva, to je umetnost vedno zahtevala. To uresničevati je zelo boleče in zelo lepo. Umetnost vas vedno pusti za sabo.

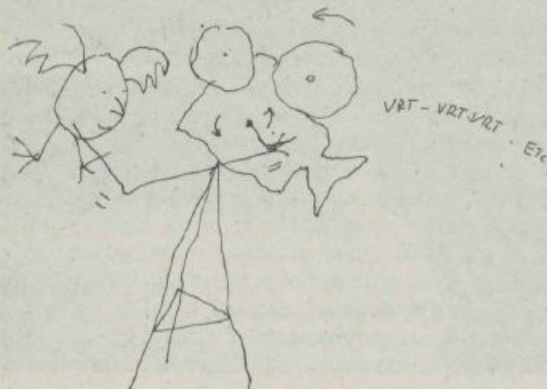
C. M.: Spominjam se, da ste rekli, da je vaše slikarstvo zelo ameriško, uporabili ste termin »ameriški klasicizem«. Kaj to pomeni?

D. S.: Evropski umetnik je ideolog in figurativec. Identiteta ameriškega umetnika je v avtonomnosti, to se mi zdi včasih zelo drobnjakarsko, tega ne moremo razložiti v kontekstu evropske kulture. Za evropsko umetnost se predpostavlja, da je »socialna«; moč ameriške umetnosti izvira iz tega, da ni nič takšnega, da je drugačna in zaradi tega je videti bolj resnična.

Prevod: Lilijana Kukman

HARRISONA

Zanimivih producerskih hiš ni samo v Ameriki. Najuspešnejša angleška producerska družba **HANDMADE** je npr. lansko jesen praznovala svojo desetletnico. Z drugimi besedami: George Harrison in Denis O'Brien sta kot lastnika proslavljala deset let poslovno pa tudi kvalitativno uspešnega dela.

sti. Ne Cooper, ki je bil prej studijski glasbenik, snemal z Beatlesi in Stonesi, ne Harrison kot glasbenika ne moreta biti tipična človeka producerske hiše, kar je za Handmade films lahko v kvalitativnem smislu samo dobro. Hiša se namreč veliko lažje brani pred tem, da bi postala popolnoma neobčutljiva finančna ustanova. Tudi Cooper je ponosen na to:

»Mislim, da je Handmade ena redkih hiš, ki ji ne moremo očitati, da v njej sedijo debeloriti biznismeni. Mislim, da je prava redkost naleteti na producersko hišo, v kateri vodilni kadri niso nikoli delali kot dealerji ali predstavniki avtomobilskih družb ali česa podobnega. Pa ne, da bi hotel te podcenjevati. Gre jim preprosto za uspešno poslovanje. Mi pa poskušamo upoštevati tudi to, kar hočemo prodati. Mislim, da se o nas dejansko govori kot o nekom, ki ga zanima tudi kvaliteta produkta, nekom, ki si z umetniki deli stremiljenja, ki je dovzeten za njihove želje.«

Zelo plastična potrditev Cooperjevega razmišljanja je npr. podpora Handmade Films režiserjem debitantom. Primer za to je prva režija igralca Boba Hoskinsa, film *The Raggedy Rawney*, ki so ga v angleških kinih začeli vrteti pred kratkim. Kljub nekaterim spektakularno slabim filmom, npr. *Shanghai Surprise*, je lista filmov, s katerimi se lahko pohvali Handmade, izjemna. Filme, ki jih producirajo, je enostavno treba videti. Še preden so posnети, za njih vlada veliko zanimanje. Kar je seveda znak nepredvidljivosti in kvalitete. Don Boyd, neodvisni filmski producent, pravi o sodelovanju z njimi tole: »Posneli so nekaj popolnoma britanskih filmov, in večina teh je bilo dobrih. Komajda bi lahko našel film, ki mi ni bil všeč. Večinoma so uporabili nove talente, pametno so ravnali z denarjem, kar mislim, da je njihova glavna zasluga. To pa še ne pomeni, da je bilo lahko delati z njimi.«

Vsak ima svojo priljubljeno zgodbo v zvezi z Beatlesi. Takšna je npr. moja: Nekega dne leta 1978 se je George Harrison znašel na letalu, ki se je vračalo iz Amerike. Na avionu je bil tudi še kako zaskrbljeni filmski producent John Goldstone, ki je, potem ko sta se seznanila, Georgu Harrisonu zaupal svoje težave. Snemal je film z Monty Pytonovci, in človek, ki naj bi ga finančno podpiral, tega preprosto ni več hotel; film se mu je zdel preveč profan. Harrisonu so bili Pytonovci blazno všeč, odločil se je torej, da jih finančno podpre. Po prihodu v Anglijo se je o tem posvetoval s svojim finančnim menažerjem Denisom O'Brienom, ki se je odločil, da bo tudi sam podprl projekt. Film, ki so ga naredili, ni bil nič drugega kot zdaj že legendarni *The Life of Brian*. Tako naj bi se torej po eni od mnogih verzij začela »kariera« **HANDMADE FILMS**.

Po desetletnici je danes Handmade najmočnejša neodvisna producerska hiša v Angliji, za večino ustvarjalcev in kritikov vodilna sila tega, čemur se optimistično pravi britanska filmska industrija. Poleg tega, da je sploh uspela preživeti, lahko med svoje dosežke šteje tudi tako odmevne filme kot *Times Bandits*, *The Missionary*, *The Long Good Friday*, *Mona Lisa in Track 29*. Hiša deluje tako, da se s finančno platjo ukvarja O'Brien, Harrison pa pri posameznih projektih deluje toliko, kolikor ga kakšna stvar zanima. Veliko se na primer ukvarja z novim filmom Davida Lelanda *Checking Out*, črni komediji, v kateri odigra svojo vlogo tudi Jeff Daniels, ki smo ga pred kratkim videli v filmu *Something Wild*. Najpomembnejši Harrisonov prispevek je verjetno njegovo ime, tako da skupaj s še enim glasbenikom, Rayom Cooperjem, ki je umetniški vodja hiše, zagotavlja status rockovske zanimivo-

Withnail and I

The Life of Brian

Finančni uspeh je bil že prvi film, *The Life of Brian*, ki je v Ameriki prinesel 24 milijonov dolarjev. Temu so sledili bizarni Gillmanovi *Time Bandits*, verjetno preveč ekscentrični za ameriško publiko. Toda O'Brien je bil prepričan, da bo film uspel, odločil se je za tvegano reklamno kampanjo in lastno distribucijo, ki ga je stala več kot 5 milijonov dolarjev. Toda njegova predvidevanja so se uresničila. Film je prinesel 46 milijonov dolarjev. Samo v Ameriki. Bodočnost družbe je bila s tem zagotovljena.

Prva štiri leta je Handmade dajal videz produkcijskega krila skupine *Monty Python*, njihovih skupnih in solo projektov. Filmi *Monty Python Live At Hollywood Bowl*, *The Missionary* Michaela Palina in *Privates On Parade* z Johnom Cheesom so se z uspehom vrstili eden za drugim. Handmade pa so vtisnili neizbrisljiv pečat družbe, ki producira tipično angleški ekscentrični humor na filmu.

Mona Lisa

The Time Bandits

Sledili so filmi, ki so bili finančno zelo uspešni, obenem pa manj ekscentrični. Harrison je leta 1983 v enem redkih intervjujev izjavil: »Snemamo filme z ljudmi, ki jih ne bi vzel nihče drug; nore majhne filme, ki pa se dobro obnesejo.«

Handmade formula za uspeh je bila preprosta: najti luknjo na trgu kvalitetne zabave, se izogniti dragim igralcem in ne prekoračiti predvidenih sredstev (približna vrednost teh je bila povprečno 2 milijona funtov na film). O tem, kdo je »krivec« za finančni uspeh, ni dvoma. Pogovarjam se z njim, O'Brienom namreč, na njegovi jahti na Long Islandu. Njegova preteklost je striktno poslovna. Američan pravi: »Producent sem postal popolnoma po naključju. Začel sem s finančnim svetovanjem. Moj prvi nori klient je bil Peter Sellers. Bil je prvi, ki me je vpeljal v svet filma, poslovno pa sva zdržala skupaj sedem let. Peter me je seznanil z Georgom leta 1973, tako da je bil George moj drugi nori klient. No, potem je prišel na pot *Life of Brian* in na žalost je bil film uspeh... uspeh so bili tudi *Time Bandits*, zato sva si rekla: to mora biti torej najlažji način, da obogatiš...«

Kakšen je vodilni etos Handmadea?

»Mislim, da je deljiv na dva dela. Najprej bi omenil najin instinkt, ki je deloval že prvi dan: iti in pomagati ljudem, da posnamejo filme. Drugi element pa bi bil snemati filme, ki so nekaj zelo posebnega, celo bizarnega, gotovo drugačnega od tega, kar se dela v drugih studijih.«

Kaj pa katastrofa s filmom *Shanghai Surprise*, nesrečnim poskusom holywood style filma z Madonno in Seanom Pennom, ko je moral Harrison posredovati zaradi kapric igralca?

»Če nič drugega, smo bankirjem pokazali, da se lahko tudi iz največje katastrofe na svetu izvlečemo s pokončnimi glavami. Od tega filma dalje striktno prekinemo oziroma odpovemo sodelovanja, če zavohamo, da bi umetnik lahko delal težave.«

Glede prihodnosti neodvisnih producerskih hiš v Veliki Britaniji je O'Brien pesimističen.

»Če pogledamo leto ali dve nazaj. Uspešni so bili trije filmi: *Wish You Were Here*, *Withnail And I* in *Hope and Glory*. Mislim, da prvi ni uspel vrniti denarja, ki so ga zanj porabil, tretji bi to lahko, pa verjetno ni, drugemu pa je za las uspelo. Zmeraj težje je dobiti dovolj denarja za snemanje naslednjih filmov.«

Glavni projekt, s katerim se trenutno ukvarja Handmade, je *How to Get Ahead in Advertising*, film režiserja Withnail Bruceja Robinsona. Gre za zgodbo o Bagleyu, briljantnem kopircu, ki na vrhuncu svoje kariere začuti odpor do svoje službe, konzumnosti nasploh. Uniči vse nove predmete v svoji hiši, potem pa ugotovi, da se mu začenja delati velik tur na vratu, potem na očeh, ušesih, ustih.... Na snemanju pri Bristolu z Robinsonom sediva ob standardno eksotičnem snemalnem kosilu – rakcih, pečeni govedini, puranu, meloni, ogromnih količinah piva in vina. »Film je v veliki meri satira Anglije, take, kot jo vidim danes. Propada Anglije, zmeraj očitnejšega. O manipuliranju medijev, ki nas prepričujejo, da živimo v čudoviti deželi čudes. Realnost pa je seveda popolno nasprotje tega. Seveda pa bomo, preden se bodo prvi tega zavedeli, že do jaja v blatu.«

Robinson je seveda hvaležen Handmadeu. Prvotno piscu scenarijev – tudi *Killing Fields* – mu je Handmade dovolila posneti polavtobiografski film o drogah in dekadenci v šestdesetih letih, *Withnail and I*.

Lansko leto so Handmade Films producirali osem celovečerc. 4 v Ameriki, 4 v Angliji. Pred kratkim bodo ali so spustili v kinodvorane npr. *The Lonely Passion of Judith Hearne*, v katerem igra hišni igralec Bob Hoskins. Med projekti je TVP, v sodelovanju z Eurythmics in *Travelling Men*, v katerem bosta skupaj nastopila Bob Hoskins in Michael Caine. V mesecih in letih, ki bodo sledili, se bo družba še naprej širila; tega ne skrivajo. Zakaj končno tudi bi.

Andy Black

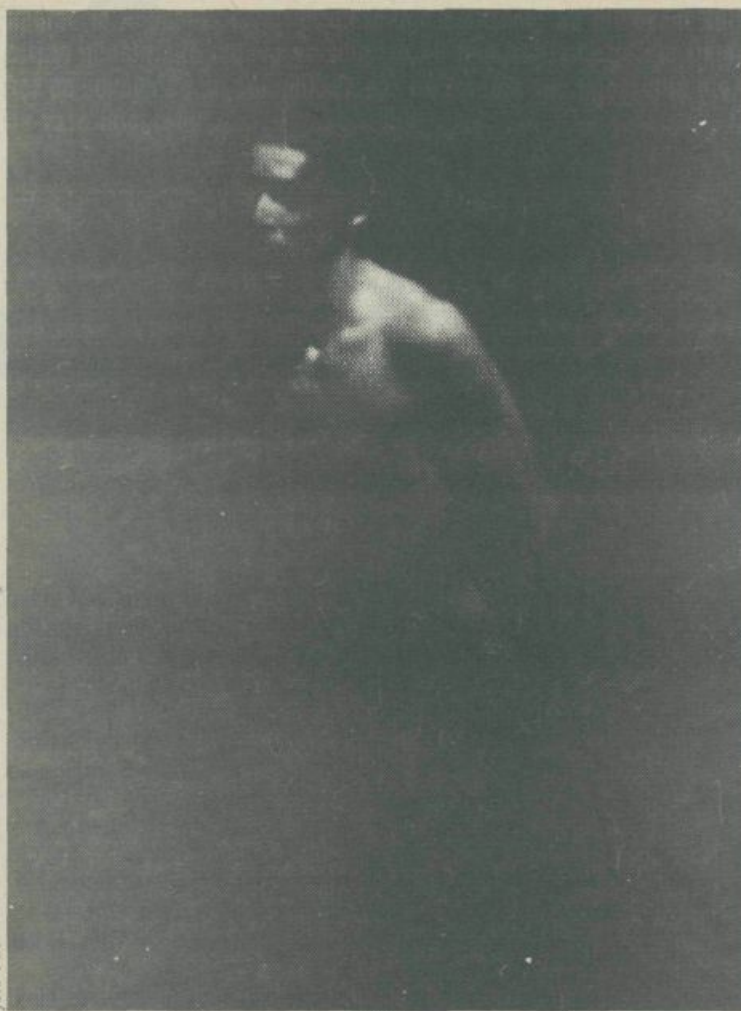

foto Pac

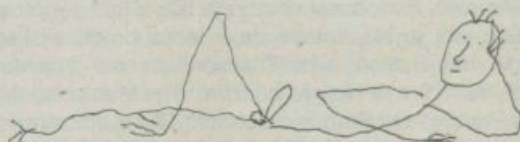
MOŠKI AKT

V

NEW YORKU

IN

LJUBLJANI

Junija leta 1978 so v Marcuse Pfeifer Gallery v New Yorku postavili razstavo z naslovom Goli moški in fotografija, ki je skušala biti predstavitev tovrstne fotografije. To je bila prva takšna razstava v ZDA – verjetno tudi drugje – razstava, ki je v newyorških umetniških krogih naletela na velik odziv. Kritiki so bili v svojem neodobravanju edini – treba pa je povedati še, da so bili moškega spola. Najmanj ambivalenten je bil kritik Art in America, Rene Ricard: »V povzdigovanju ali spuščanju moškega na nivo seksualnega simbola je nekaj globoko nenaravnega. Ženske so že po tradiciji dekorativni del človeštva, moški pa funkcionalni. Kot da bi predstavljanje moškega telesa kot nečesa lepega vznemirjalo duh naroda. Kot da bi se ljudje čutili ogrožene od moškega spola, ki je za razliko od ženskega odprl...« In tako naprej. Tudi drugi kritiki si niso mogli kaj, da ne bi umovali o problematičnosti predstavljanja moškega telesa kot nečesa poželjivega. Skratka: ameriška kritika, z njo pa tudi avtor zanimive knjige The Make of the Nude Jorge Levinski, ki je poglavje le-te posvetil tudi moškemu aktu, se je vrtela okoli moralnih in podobnih problemov. Levinski je približno deset let kasneje v svoji knjigi napisal tudi tole: »Zdi se, da sta za te vrste ekscese v okviru fotografije golih moških »zaslužni« dve skupini. Bodisi tista (manjša) ženskih feministk, ki so, potem ko so stoletje in več gledale, kako uporabljajo in zlorabljajo kot seksualni simbol njihov spol, poskušale obrniti zadevo na moško stran. Bodisi tista pretežno homoseksualcev fotografov, ki gledajo na nago moško telo tako, kot so moški gledali na žensko, kot nekaj spolno vznemirjajočega.« Ta in podobne trditve, ki bi jih lahko dodajali, so seveda besedovanje v prazno. Tako kot govorjenje o tem, kako je fotografija golega moškega telesa v svoji fazi pubertete, kako je zaradi tega obsojena na grobost in podobne pomanjkljivosti. Fotografija, ki si kot svoj objekt odslikave izbere nago moško telo, je stara skorajda toliko kot fotografija sama. Res je sicer, da je kvantitativno v produkciji zavzemala zelo majhen delež. Toda prav v zadnjem času se ta delež občutno veča, verjetno s kroničnim pomanjkanjem raznih moraličnih predsodkov v korak. V Ljubljani sicer za zdaj še ne bomo postavili razstave moškega akta in vsega, kar je v fotografiji temu sorodno, zato pa smo se po razpisu, ki je pokazal, da obstaja nekaj, kar lahko poimenujemo moški akt v slovenski fotografiji, odločili za objubiljano objavo nagrajenih fotografij, ki so prispele na naš natečaj. Ker podeljevanje nagrad in podobnih stvari prepuščamo politikom ob njihovem kulturnem prazniku, jih sami glede na hierarhično lestvico nismo podelili, za objavo pa smo izbrali fotografije Božidarja Dolenca, Mirana Eriča in Marjetke Krese. Natečaj je končan, kar pa seveda še ne pomeni, da nas ne zanima več fotografija moškega akta. Projekt še ni končan, zato še naprej čakamo na vaše fotografije.

UREDNIŠTVO

1. Kvintija zdi se premnogim prekrasna; a meni velika,

2. vitka in bele polti – to tudi jaz ji priznam.

3. Toda »prekrasna« tajim: kje v njenem ogromnem telesu

6. tudi edina od vseh nežno prikupnost ima.

5. Lesbija res je prekrasna: ne le med vsemi najzaljša,

4. nežne miline je čar, kje je le zrno soli?

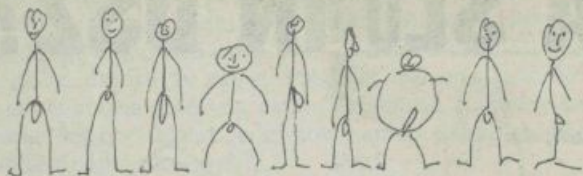
negative: Beulah Dole

UTEMELJITEV IN OSNUTEK

DELOVNEGA PROGRAMA AKCIJE ZA

VAROVANJE PRAVIC VOJAKOV

- NABORNIKOV

Kljub temu da je pojem demokracija zadnji čac nedvomno ena od najpogostejših besed v ustih naših vodilnih subjektov, je naša družbeno-politična praksa od demokracije še prav tako daleč kot je daleč od socializma in samoupravljanja. Dejstvo, da se danes lahko uveljavljajo najrazličnejša nazorska in kritična stališča ter se lahko tiska skoraj vse (razen redkih posameznih izjem) marsikoga zaveja tako, da ne vidi, kako »vse večja demokratičnost« v resnici zajema samo verbalno območje ter ustvarja le varljiv videz demokratizacije, medtem ko celotni politično-upravni sistem in njegov izvajalski aparat ostajata v bistvu nespremenjena ter nemoteno delujeta po starem. Značilno za dejansko stanje demokracije pri nas je, da kljub dolgotrajnim legitimnim prizadevanjem osveščene javnosti za ukinitev čl. 133, za zloglasni člen in drugi, njemu podobni še zmeraj ostajajo v našem KZ kot posmeh demokraciji in človekovim pravicam. Vrh tega pa so se zakonska pooblastila in polnomočja represivnih centrov moči in njihovih izvajalcev v zadnjem času še občutno povečala, zlasti kar zadeva pooblastila vojske nad civilisti v mirnem času, kar gotovo ni naključje.

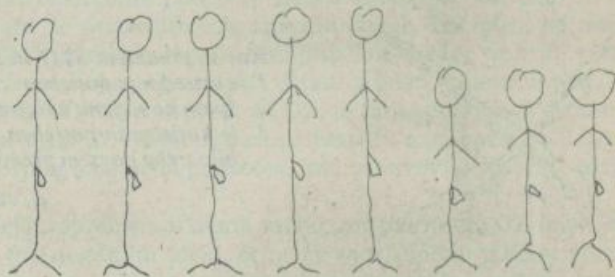
Med drugim to najbolj drastično dokazujejo vojaški sodni procesi. Ne samo proces zoper četverico, ampak tudi vse bolj številni, čeprav uradne javne pozornosti bistveno manj deležni procesi zoper vojake (nekaterih narodnosti), ki služijo vojaški rok, procesi, ki so glede na preiskovalne metode in status obtožencev (ta je enak statusu zunaj zakona) gotovo najbolj grozljivi in zaskrbljujoči.

Približno pred pol leta sta začela Radio Študent in Mladina objavljati razne intervjuje in pričevanja neposredno prizadetih vojakov in njihovih staršev ter razkrivati metode pritiskov, izsiljevanj, pravokacij in spletk, ki vojaški varnostni službi služijo pri novačenju amaterskih obveščevalcev in sodelavcev med vojaki-naborniki in pri odkrivanju notranjega sovražnika, metode, ki niso samo v nasprotju z veljavnimi pravnimi normami, ampak tudi z vsemi pri nas zakonito veljavnimi listinami o varstvu človekovih pravic, ki jih je podpisala in ratificirala nova Jugoslavija. Prav tako pa so tudi v nasprotju s pglavitnim namenom vsake armade, ki je usposabljanje za obrambo pred zunanjim sovražnikom.

Ke vse doslej teh pričevanj, ki hudo bremenijo vojaško varnostno službo in vojaško pravosodje, ni nihče od prizadetih in pristojnih konkretno zanimal in argumentirano ovrgel – s poslošenimi političnimi anatemi tega seveda ni mogoče storiti – tem pričevanjem pač verjamemo. In ker se je pri nas v zadnjem letu, kolikor vemo, število vojaških procesov v glavnem zoper vojake albanske, hrvaške in slovenske narodnosti občutno povečalo, sta zaradi tega naša zaskrbljenost in občutek ogroženosti nedvomno na mestu. Zlasti pa dobivajo ti procesi zastrašujočo podobo v luči dejstev, ki jih navajajo pričevanja prizadetih in ki vodijo k sklepu, da tu ne gre za nepristransko odkrivanje in pravno sankcioniranje resničnih prestopkov, ampak je sodni proces bolj sredstvo za neke druge in drugotne cilje, o katerih spričo njihovega samovoljnega in pravno spornega ravnanja z obtoženci in glede na nacionalno diferenciacije obtožencev lahko samo uganemo.

Jasno pa je, da ti protizakoniti, voluntaristični postopki za vse življenje nizbrisno zaznamujejo duševnost, eksistenco in usodo neposredno prizadetih, in to toliko bolj, če so jim izpostavljeni osebnostno še nedorasli in nedozoreli mladostniki, pri katerih uporaba pravokatorskih izsiljevalskih pritiskov povzroča travme ter dejansko pomeni duševno pohabljanje mladine.

Že davno pred začetkom »posebne vojne« zoper Slovenijo slovenskim (in verjetno še kakšnim drugim) fantom pri vojaki in v glavnem ni bilo ravno lahko, če sodimo po številnih izkušnjah posameznikov, ki smo zanje zvedeli. Danes pa jim je, kot ve marsikdo povedati, še dosti težje. Marsikak slovenski (albanski, hrvaški) vojak-nabornik svojo vojaško službo prestaja v stalni negotovosti in pod psihičnim pritiskom, kdaj ga bo kaka nepremišljena beseda ali izsiljena lažna ovadba spravila pred sodišče ali pa ga bodo z nezakonitimi, vendar učinkovitimi metodami prisilili, da sam priča zoper tovariša, prijatelja ali celo brata... kot se je to zgodilo Jasminu Selimoviću. Po drugi strani pa zaradi tega starši živijo v napetosti in strahu za svoje sinove, ves čas ko ti služijo vojaški rok, da jih pri osemnajstih, devetnajstih letih ne naredijo za politične in teroristične hudodelce ter jih pošljejo pred vojaško sodišče, nato pa v zapor. Izkušnje staršev Toma Bogataja, Toneta Gosaka, matere obeh Selimovićev pa tudi številni podobni, javno neobravnavani primeri so resno opozorilo vsem, ki jih je mar usoda in prihodnost naših potomcev.

Stanje je še toliko bolj pereče spričo dejstva, da po vseh teh protizakonitih vojaških sojenjih nihče od naših uradnih predstavnikov in varuhov socialistične idejnosti, humanosti in odgovornosti ni javno zastavil vprašanja o nedopustnosti montiranih vojaških in drugih procesov z njihovimi nelegalnimi in nečloveškimi »preiskovalnimi metodami«, katerih posledice so hude in trajne psihofizične poškodbe in se z njimi povezani celo neraziskani smrtni primeri. Nihče od tistih, ki se imajo za edine nosilce resnične demokracije in pristojne oblikovalce pravne družbe, ni imel za potrebno, da se od njih javno in izrecno ogradijo, kaj šele, da jih obsodi kot nezdružljive s samoupravnim socializmom ter zahteva pravno odgovornost zanje.

Zato od njih očitno ni pričakovati, da bi se zavzemali za uveljavitev zakonitosti in pravne odgovornosti v konkretnih primerih in da bi varovali pravice povprečnega posameznika. In kot vse bolj kaže, tega npr. tudi ni pričakovati od posebne skupščinske komisije, ki raziskuje okoliščine montiranega vojaškega ljubljanskega procesa. Ne samo zato, ker doslej še nobena od podobnih uradnih komisij (vse od tistih o ugotavljanju izvora premoženja, ki so po sloviem Titovem splitskem govoru rasle ko gobe po dežju) ni dala nobenega dejanskega rezultata, kar potrjuje domnevo, da je njihov namen bolj splavljanje kot reševanje perečih vprašanj, vendar ne pričakujemo od nje konkretnega učinka predvsem zato, ker predlaga prošnjo za pomilostitev ter s tem ipso facto priznava nedokazano krivdo obtožencev, namesto da bi nepupustljivo in neprilagodljivo terjala uveljavitev zakonitosti in pravice oziroma razveljavitev obsodbe, da bi predlagala zahtevo po pravni odgovornosti za številne storjene pravne kršitve, ki so jih dokazali naši vrhunski pravni strokovnjaki. Sodba, ki izhaja iz nesporno ugotovljene nezakonite premise in ki njen postopek krši pravne norme, ne more biti zakonita, pravična in veljavna.

V takih okoliščinah preostaja kot edina možna obramba spontana solidarnostna povezava vseh neposredno in posredno prizadetih, pa tudi vseh, ki so v danih razmerah dejansko na milost in nemilost izpostavljeni kršitvam svojih človeških in zakonitih pravic. Zato dajemo pobudo za osnovanje AKCIJE ZA VAROVANJE PRAVIC VOJAKOV-NABORNIKOV in vabimo vse družbeno prizadete in angažirane občane, da se nam pridružijo. Namen akcije je, da neodjenljivo terja od naših najvišjih predstavniških teles, da po pospešenem postopku sprejmejo potrebne ukrepe, ki bodo vnaprej preprečevali protizakonite preiskovalne metode varnostnih služb, zlorabe sodišča za montiranimi procesi in sojenje nedolžnim ter vnaprej preprečevali psihološke zločine nad mladino, hkrati pa bo podpirala vojake-nabornike v konkretnih primerih kršitev njihovih človeških in državljanskih pravic.

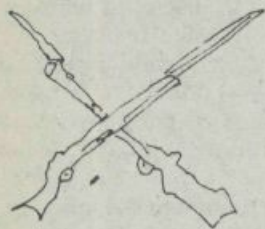
V ta namen bo:

- zbirala podatke in pričevanja o posameznih primerih kršitev ter z njimi seznanjala javnost;
- se neposredno povezovala z obtoženimi oziroma njihovimi svojci ter jim po potrebi organizirala strokovno pravniško pomoč;
- občasno prirejala srečanja in razgovore z nekdanjimi vojaki, s starši kakor tudi s predstavniki vojaških starešin o problematiki medsebojnih odnosov v vojski;
- v perečih problemih bo organizirala javne tribune ter seznanjala širšo javnost z objektivnimi podatki in dejstvi.
- z javnimi protesti in peticijami opozarjala na posamezne primere kršitev človeških in državljanskih pravic vojakov-nabornikov;
- podpirala akcije mirovnih in drugih skupin za uvedbo civilne vojaške službe in za ukinitev čl. 133 in podobnih členov, ki zadevajo t. i. delikt sovražne propagande.

Pozivamo vse družbeno angažirane občane, da se do predlagane akcije kot tudi do osnutka delovnega programa pismeno opredelijo ter nam pošljejo svoje dopolnilne pripombe in predloge na naslov: Akcija za varovanje pravic vojakov-nabornikov, Tribuna, Kersnikova 4.

Za akcijski odbor:
Draga Ahačič

PRENOVA PREDMETA SLO IN DSZ?

Kar se predmeta SLO in DS tiče, se mi zdi, da:

1. je ustrezen in potreben
2. sploh ne sodi na univerzo
3. je koristen in potreben, vendar bi ga bilo treba povsem prenoviti

2,1 %

77,0 %

20,9 %

KAR SE PREDMETA SLO IN DS TIČE...

Raziskovalni center UK ZSMS Ljubljana je v svoji raziskavi Kvaliteta študija na ljubljanski univerzi prišel do podatkov, ki so glede na kritizirani predmet SLO in DS zelo zanimivi, saj s konkretnimi številkami podpirajo mnenje, ki ga je Predsedstvo UK ZSMS Ljubljana že dolgo zagovarjalo – predmet je potrebno ukiniti.

Kljub temu, da se polemike o spornem predmetu vlečejo že nekaj let, je bilo storjenega bore malo. Novejši »napori« sestavljalec programov gredo v tej smeri, da bi predmet **prenovili**. Ravno o tem pišemo tudi v današnji prilogi v Tribuni. Zdi se nam prav, da na enem mestu zberemo mnenja za in proti, zdi se nam pa tudi prav, da glede na to, da je to že druga tovrstna priloga, študente ponovno opozorimo na ta problem. Nenazadnje, pred vrati je nova volilno-programska konferenca študentske vlade in glede na dvomljiv izid glasovanja o tem predmetu na decembrski programski konferenci, je najbolj smotno glasovanje ponoviti.

Razumljivo je, da je Univerza vezana na zakonska določila, ki so prostor in domet predmeta SLO in DS zakoličila v naših učnih programih v obliki nedotakljive »tradicije«. Smešno pri vsem tem je le to, da so predavanja pri tem predmetu na večini fakultet bolj podobna torturi, psihični seveda, in dodatni obremenitvi, izpit pač, kot pa izobraževanju na nekem obrambnem področju. Vsi, ki smo ta predmet že »pospravili« z menija študijskih obveznosti, vemo, kaj in koliko smo znali. S tega stališča je povsem upravičeno negodovanje in težnje po spreminjanju, kot pa krčeviti poskusi ohranjanja tega splošnega predmeta.

Cool, pa ga spremenimo. Ampak kako? Je smiselno težiti po specifičnih snoveh, če banaliziram, je smiselno, če se študenti medicine npr. učijo o bojnih strupih, študenti strojništva pa, predvidevam o zaklepih, cevah idr... Odgovor je jase. Kogar tako znanje zanima, ga bo pri strokovnih predmetih dobil več kot dovolj. Implicira pa nam ta odgovor še nekaj. Za tovrsten tip pouka je potrebno tudi specialno znanje in nihče ne more takega znanja zagotoviti s sedanjimi predavatelji, kajti če bi ga ti imeli, bi ga že predajali prihodnjim rodovom.

In kaj bi pomenilo ukinitje tega predmeta? Bi to ohromilo našo bojno in ostalo pripravljenost. Težko, kajti moški del populacije se je odbranjeval že v JLA, ženski pa je podobne stvari prenašal že v srednji šoli. Čemu ponavljanje snovi? Utrjevanje ali bolesten poskus vsiljevanja zastarelega mnenja, da smo skorajda Vietnam, kateremu grozijo sovražniki od zunaj in seveda od znotraj. Smešno, kajti v dobi, ki prihaja, v dobi računalništva, so take teze zelo neprimerne in celo – nezdrave. In na koncu, če že kdo misli, da bi študenti imeli preveč prostega časa, če bi nam črtali ta predmet, potem nam dajte v učne načrte tisto, kar potrebujemo – več znanja in strokovnosti, manj balasta preteklosti in garantirano bo ravno to znanje pripomoglo k temu, da bomo še kako branili to, kar imamo – same sebe in sistem, v katerem živimo.

Vabljeni k branju!

Ruža Barić

MNENJE REPUBLIŠKEGA SEKRETARIATA

O REAKCIJAH RSLO NA GROŽNJE ŠTUDENTOV Z BOJKOTOM PREDMETA SLO IN DS IN O ODNOSU DO OSNUTKOV NOVIH PROGRAMOV:

V različnih strokovnih in političnih organih naše republike je predlog novih programov predmeta dobil polno podporo, saj predstavlja realizacijo zahtev in potreb naše družbe, da akademsko izobraženi strokovnjaki v času šolanja dobijo tista in takšna znanja, s katerimi bodo obvladovali tudi doktrinarne, organizacijske in strokovne probleme obrambnih in samozaščitnih nalog kot nedeljive celote svojih rednih delovnih opravil.

V Republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo smo izraženim zahtevam posvetili maksimalno pozornost. Skupno z Republiškim komitejem za vzgojo in izobraževanje kot sopodpisnikom dogovora in v dogovoru z Univerzo smo na potrebo po noveliranju določil medrepubliškega dogovora opozorili Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo, ki opravlja vlogo koordinatorskega podpisnikov. Izhajali smo iz dejstva, da je vzgoja in izobraževanje, tudi na področju obrambe in zaščite, proces, ki terja sprotno in kontinuirano dograjevanje programa z vnašanjem strokovnih novosti, vključevanjem pedagoško-didaktičnih izkušenj in spoznanj ter dopolnjevanjem organizacijskih modelov. Zato smo utemeljevali potrebo po takšnih spremembah in dopolnitvah dogovora, ki bi omogočile tolikšno odprtost in fleksibilnost dokumenta, da s svojimi določili ne bi niti omejeval niti utesnjeval zakonitosti, pomembnih za uspešno funkcioniranje vzgojnoizobraževalnega sistema.

O USKLAJEVANJU PROGRAMOV NA ZVEZNI RAVNI IN O OMEJENOSTI Z MEDREPUBLIŠKIM DOGOVOROM O ENOTNIH OSNOVAH USPOSABLJANJA MLADINE:

V Koordinacijskem odboru podpisnikov dogovora je bil prv na zahtevo predstavnikov Slovenije sprejet sklep, da bo pri določilih v zvezi s predmetom splošna ljudska obramba in družbena samozaščita SFRJ obveljalo stališče usklajeno v Skupnosti univerz Jugoslavije. Zato resnično obžalujemo, da se zaradi premajhne pozornosti (in poznavanja problematike) v tej instituciji naša univerza pravzaprav ni mogla uveljaviti kot neposredni subjekt in sooblikovalec vsebinskih, organizacijskih kadrovske in materialnih sprememb predmeta.

Spremembe in dopolnitve dogovora še niso sprejete, kar vse udeležence obvezuje, da se še naprej trudimo poiskati čim bolj sprejemljive rešitve. Republiški sekretariat za ljudsko obrambo je podporo in obvezo, da nadaljuje z došedanjimi prizadevanji dobil tudi v republiški skupščini, ob razpravi o Poročilu o uresničevanju razvojnega načrta splošne ljudske obrambe in določenih nalog družbene samozaščite SR Slovenije. Zato bomo še naprej zagovarjali in utemeljevali vse tiste predloge in rešitve, ki bodo ob uveljavljanju polne odgovornosti vzgojnoizobraževalnih institucij zagotavljale učencem in študentom potrebno znanje za izvajanje uspešnih in učinkovitih priprav za zaščito in reševanje ob naravnih in drugih nesrečah, izrednih dogodkih in kriznih situacijah, v neposredni vojni nevarnosti ali vojni. Poznavanje zasnove splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, poznavanje obrambnega koncepta naše družbe je in mora biti del posameznikove nacionalne kulture, zato prizadevanja za ukinitvev predmeta splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite SFRJ na univerzi tudi v prihodnje ne bodo deležna naše podpore.

NAMESTNICA
REPUBLIŠKEGA SEKRETARJA
Božena Ostrovršnik

EKOLOŠKI SLO.

Zadnja leta so se vrstile številne razprave o ukinitvi obveznega fakultetnega predmeta Obramba in zaščita, kljub vsemu pa ni bil sprejet noben zakon, ki bi predmetu odvzel vsaj njegovo avreolo in ga tako izenačil z ostalimi predmeti, če ga že ukiniti ne more. Predmet OZ ima tako še vedno poseben status glede na ostale predmete, razprave pa se še vedno vrstijo, tokrat je njihov namen nekoliko drugačen. Lahko upamo na uspeh?

Predmet OZ naj bi v prihodnje vseboval drugačne vsebine, ki bi bile začinjene s pacifizmom, ekologijo, feminizmom in mogoče še s kančkom spiritualizma. Predmet bi tako postal zanimivejši in nihče mu ne bi mogel več očitati njegove dolgočasnosti in ne nazadnje, da je na fakultetah sploh odveč.

Zamisel ni slaba, toda žal smo pozabili na:

– Zgolj spremembe vsebin predmeta OZ **ne prispevajo** k boljši kvaliteti, potrebni so tudi **dobri predavatelji**, ki jim pojmi kot so pacifizem, mirovno gibanje, ekologija, feminizem... ne pomenijo zgolj mrtvih besed na papirju. Dejstvo je,

da so nosilci predmeta OZ v glavnem vojaške osebe, ki so doslej dokaj skeptično in negativno ocenjevale delovanje alternativnih skupin.

– Doslej omenjene nove vsebine, ki bi vsebovale paletu različnih področij, ne morejo poudariti zgolj obrambni aspekt omenjenih področij. Zlasti ekologija, kot ena izmed v svetu že priznanih interdisciplinarnih disciplin, **ne more biti več privesek drugih disciplin** kot doslej, temveč mora doseči **enakopraven status** z ostalimi disciplinami. S tem, ko jo samo vključimo v predmet OZ, jo samo ponovno odrinemo na stranski tir. Podobna razmišljanja se nam porajajo tudi za vsa ostala omenjena področja, kot so mirovno gibanje, feminizem...

Ideja o spremembi učnih vsebin pri predmetu OZ ima tako vsaj dve negativni točki, če ne že več. Ekologi tako še vedno podpiramo, mogoče za nekatere že zastarele predloge, da je predmet OZ potrebno ukiniti ter mu odvzeti prioritetan položaj, kot je že utečena praksa v večini zahodnih držav.

Za ekološko skupino Ljubljana
Biserka Karneža

Kadrovska struktura učiteljev Obrambe in zaščite v Sloveniji v šol. l. 1985/86

Visoka izobrazba	
obramboslovne smeri	14 %
Diploma Vojaške akademije	20,1 %
Visoka izobrazba + ŠRO	22,6 %
Visoka izobrazba brez ŠRO	5,5 %
Višja izobrazba	14,5 %
Srednja izobrazba	6,3 %
Absolvent	17 %
Nima pedagoško andragoške izobrazbe	15 %
Končana civilna šola	21 %
Končana vojaška šola	79 %
Odstotek žensk	6,5 %

Število predavateljev	
predmeta SLO in DS na UEK 23	
Redno zaposlen	8
Zaposlen v drugi DO,	
dela honorarno	3
V pokoju, dela po pogodbi	12
+ Brez habilitacijskih	
pogojev v perspektivi	10
+ Obramboslovna izobrazba	5

+ Vsi tisti uzurpatorji predavateljskih mest, ki ne nameravajo magistrirati
+ Končan diplomski ali podiplomski študij na FSPN smer obramboslovje

IZ PONUDBE KATEDRE ZA OBRAMBOSLOVJE

V konceptu preoblikovanega predmeta bi morale priti do izraza: specifičnosti, ki jih narekujejo slovenska zgodovina, tradicija, organiziranost obrambno-varnostnega sistema in obrambno-varnostna ter politična kultura Slovenec; razlike med tehničnimi in družboslovnimi višjimi in visokimi šolami, saj bi tehnične poglobljale predvsem ekonomsko, materialno strokovno planiranje obrambnih in varnostnih priprav, družboslovne pa pravni in upravni vidik obrambnih in varnostnih priprav ter mirovno socializacijo za ustvarjanje slovenske nacionalne samozavesti; specifičnosti posameznih znanstvenih disciplin, ki so matične na višjih in visokih šolah.

Nove vsebine predmeta se seveda ne morejo več skrivati za tako nejasnim, čeprav vsakodnevno nazivom, kot je »SLO in DS«. Novi naziv bi ustrezal stroki šole, na kateri bi se predmet izvajal, ter obramboslovnim znanjem, ki so za študente potrebna. To bi dosegli z nazivom Temelji obramboslovja in (npr.) ekonomija,

Temelji obramboslovja in geodezija, Temelji obramboslovja in politologija, itd. Predmet bi bilo mogoče absolvirati v obsegu 75 ur ali največ 90 ur, bil pa bi razdeljen na dva večja vsebinska sklopa. Prvi, splošni del (A del) bi bil enak za večino šol, trajal bi 30 ur, v njem bi študentje poglobili in razširili sodobna spoznanja o vojaški sili, njenih razsežnostih, o problemih miru in mednarodnega sodelovanja, varnosti, o različnih oblikah groženj in uporabe sile v mednarodnih in notranjepolitičnih odnosih, skratka, gre za vsebine, kjer se podajajo pogledi na vojno, varnost, mir, preživetje kot vrednote ne glede na družbeno-politične ureditve. Drugi, aplikativni del (B del) predmeta za vsako posamezno disciplino, obsega 45 ur, vendar mora razmerje med A in B delom ostati elastično glede na stroke. Tam, kjer je morda aplikativnega dela manj, se lahko razširijo in poglobijo vsebine iz splošnega dela. Tako se npr. pri filozofiji razširi tematika etičnosti uporabe vojaške sile, ali mirovne kulture, pri geode-

ziji ali gradbeništvu pa se mora bistveno razširiti aplikativni del predmeta.

Med posebnosti pri izvajanju predmeta sodi, da se študentje v skladu z značilnostmi organizacije učnega procesa na svoji šoli in posebnostmi svoje stroke odločijo za leto, ko bodo predmet vpisovali, izpit pa opravijo ob koncu kateregakoli letnika. Priporočljivo je, da predmet poslušajo (vsaj njegov drugi, aplikativni del) v višjih letnikih, torej takrat, ko bodo že doobra spoznali svojo stroko.

Temelji obramboslovja in... se izvajajo v obliki predavanj, seminarskih vaj, individualnih in skupinskih konsultacij, ter obiskov, ogledov in ekskurzij v obrambno-samozaščitno prakso. S tem se mora pri študentih oblikovati spoznanje o globalnosti sistema splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite ter o razmerju med vojaškimi in civilnimi komponentami tega sistema.

mag. LJUBICA JELUŠIČ

ŠTUDENT

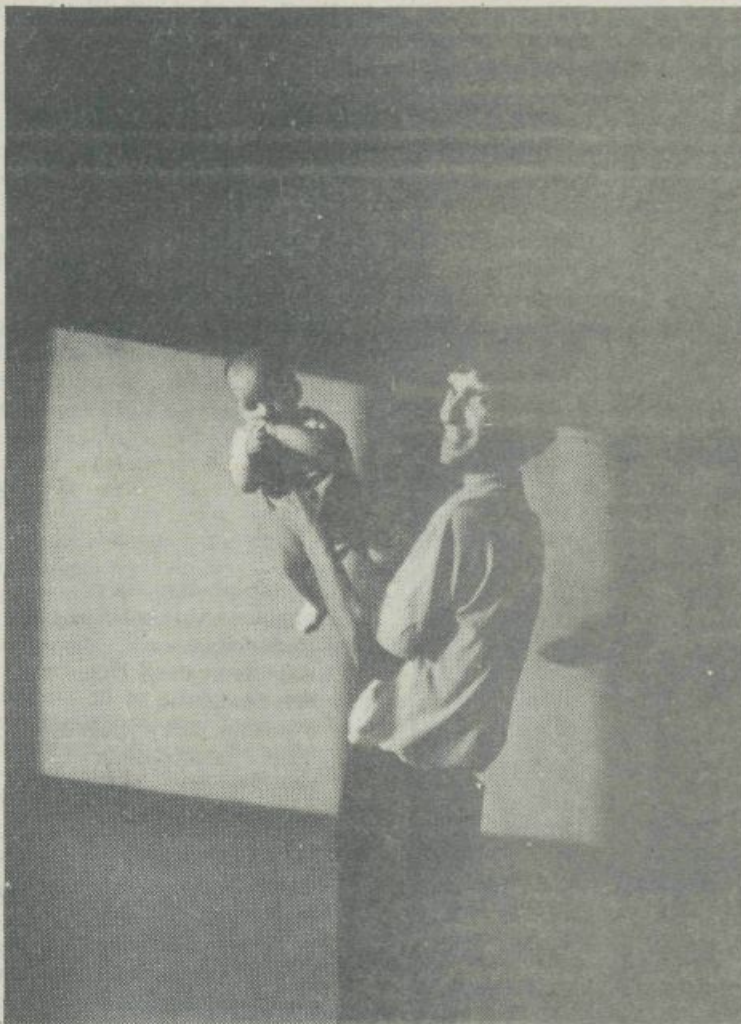

foto Valentin Furlan

Morda je parodija ali pa farsa ali pa je odraz stvarnosti, da je prav ob petdeseti obletnici Ljubljanske univerze Tito v svojem priložnostnem govoru dejal, da ni osnovnih samoupravnih pravic delovnih ljudi in občanov brez takšnih pravic v sferah obrambe.

Danes, dvajset let kasneje, se je na t. i. referendumu o predmetu SLO IN DS velika večina študentov Ljubljanske univerze izrekla proti predmetu. Najnovejša raziskava o kvaliteti študija in univerzi, ki jo je izvedel Raziskovalni center UK ZSMS Ljubljana, je pokazala, da 77% študentov meni, da predmet ne sodi na univerzo. Kot povzetek vsega pa se kaže sklep zadnje konference UK ZSMS, ki za novo šolsko leto napoveduje bojkot predmeta SLO IN DS.

Zakaj? Ker je ta predmet na neakademski ravni, ker je nestvaren in nezanimiv, spolitiziran in zdogmatiziran, ker ga večinoma predavajo nestrokovni in neposobni profesorji, in ker ta predmet simbolizira vse tisto politično slabo in nezrelo, kar se je v letih obstoja te države nabralo.

Pojem in smisel podružbljanja zadev SLO in DS se danes že kaže bolj kot dogma in politikantska finta, kot pa uspešna metoda transfera zadev SLO in DS v sfero družbe.

V tem kontekstu bi navedel, da ob pojavih izrazite družbene aktivnosti, ki se je med drugim izražala tudi skozi štrajke, množična politična in

druga zborovanja, ne poznam primera, ko bi se znotraj te družbe aktiviral sistem SLO in DS. Sistem je bil birokratsko gluha tudi za vse pobude in iniciative teh družbenih skupin. Sistem pa se je aktiviral na drugi strani, če smem tako reči. Aktivirani so bili vsi komiteji, na nogah vsi funkcionarji, SDV, enote milice, kako je reagovala JLA pa ni moč natančno vedeti.

Danes je stanje tako, da obstajajo ljudje na vodilnih funkcijah v sistemu SLO in DS, ki so pripravljeni trdit celotno, da vključevanje sistema SLO in DS v družbeno sfero ni bilo in ni potrebno. V naslednjem hipu pa imajo polna usta medu, ko govorijo o podružbljanju tega istega sistema. Da so to partijski funkcionarji (predsedniki komitejev za SLO in DS so predsedniki ZK na ustreznem nivoju), s politiko ZKJ po mojem mnenju nima drugih pomembnejših korelacij kot te, da takšni birokrati in neizobraženci danes negirajo, izkrivljajo in pljuvajo po tem, kar je ZKJ o obrambnih zadevah kdaj koli v zgodovini (razen morda nekaterih izpadov) proklamirala. Očitno se mi zdi, da se ravno v dimenzijah obrambnega in vojaškega v najelementarnejši podobi kažejo razsežnosti političnega in družbeno stvarnega. Zato se dozdeva, da je ravno tukaj potrebno iskati motive za širše družbene, predvsem pa politološke analize. Veliko smo se v Sloveniji ustavljali ob vprašanju armade, kar je seveda potrebno in vredno moralne podpore, vendar menim, da smo kljub vsemu pozabili, na

t. i. civilno sfero sistema SLO in DS. Ravno o teh komponentah sistema sem govoril v okviru podane ilustracije stanja ob pojavih manifestne družbene aktivnosti.

Nekaj vzrokov za takšno stanje sem verjetno že zajel, nekaj se jih da še slutiti ali pa do njih priti skozi analize. Dejstvo pa je, da danes študentje vse te slabosti in napake (žal pač glede na namen nisem govoril o določenih pozitivnih izkušnjah) občutimo kulminirane v predmetu SLO IN DS, in smo to čutili in občutili v srednji šoli, ko so se madeži olja in drnča zajedli tudi v naše duše. Verjetno je to predmet, skozi katerega se najbolj kažejo ideloški vplivi in politični posegi določenih organov in forumov na delo univerze.

Zaradi takšnega stanja se mi odločitev ljubljanskih študentov, da bodo naslednje leto predmet bojkotirali, kaže kot popolnoma pričakovana in pravilna in kot član predsedstva UK ZSMS Ljubljana sem trdno odločen zavzemati se za ta bojkot, ga podpirati, organizirati in voditi, če se stvari do naslednjega študijskega leta ne bodo začele korenito spreminjati.

Odzivi na porazne rezultate referenduma, rezultate raziskav in na grožnjo z bojkotom so različni. Kažeta se dva ekstrema. Na eni strani je Skupnost jugoslovanskih univerz, ki do vseh pobud o programski prenovi predmeta ostaja gluha, na drugi strani pa je veliko zagnanost pri reševanju problematike pokazala katedra za obramboslovje na FSPN, ki je izdelala osnutek novega predmeta in več predlogov osnutkov programov za določene smeri študija.

Kar se nove zasnove predmeta tiče, menim, da je vredno napore za uveljavitev in postavitve tega podpreti. Predmet z novimi, akademsko zastavljenimi vsebinami, strokovnimi predavatelji, s svojim kritičnim in analitičnim pristopom, bi nujno moral voditi v preseganje oduševne, o kateri sem govoril. Od rezultatov outputov pa bi gotovo največ pridobil sistem SLO in DS, saj bi se izboljšala kvaliteta obrambno-zaščitnih priprav družbe, da o pomenu nacionalne obrambne zavesti sploh ne govorim.

V procesu realizacije zamisli bo verjetno prihajalo do mnogih predvidljivih pa tudi nepredvidljivih težav. Prva je morda ravno v velikih željah določenih organov, da bi bil predmet uniformen in zasnovan na skupnih jugoslovanskih jedrih. Kompromise na tem nivoju bo zelo težko doseči, saj že sedaj določeni indici in izkušnje v dialogu s Skupnostjo jugoslovanskih univerz jasno opozarjajo na to.

Nič manjši ne bo kadrovske problem pri izvajanju novega programa, saj se bo jasneje kazala interdisciplinarnost predmeta in zdajšnja izobrazbena struktura predavateljev ne bo več zahtevala. Rešitev se morda ponuja v podiplomskem študiju obramboslovcev na posameznih študijskih smereh in obratno. Dokler pa te vrste kadri ne bodo zagotovljeni, pa vidim možno rešitev problema v postavitvi predmeta kot skupke seminarjev in predavanj več strokovnjakov s posameznih področij. V prvem delu bi prišli v poštev predvsem kadri s katedre za obramboslovje, morda celo absolventi ali diplomanti, v drugem delu pa profesorji posameznih fakultet.

Kot sem že omenil, bo težav pri postavitvi novega predmeta verjetno še mnogo več. Veliko vlogo pri premoščanju le-teh pa bomo prav gotovo imeli predvsem študentje univerz tako v Ljubljani kot v Mariboru, in tudi obe organizaciji študentov UK ZSMS in RK ZSMS. Obe sta določen interes za reševanje problema že pokazali, potrebno pa bo nujno delo samo še pospešiti in uskladiti, zavedajoč se velike politične moči, ki veje iz grožnje z bojkotom.

MIHA ŠKERBINC

PROREKTOR

V prorektorskem volilnem programu sem napovedal, da se bom zavzemal za odpravo skupnih predmetov na univerzi, med njimi tudi predmeta SLO in DS. Moje negativno stališče do skupnih predmetov izhaja iz vrste razlogov, ki so med seboj povezani. Začnem lahko kar s tistim, kar študenti najbolj neposredno občutijo: preobremenjenost s prevelikim številom razdrobljenih predmetov in z ustrezno prevelikim številom izpitov. Ista težava muči tudi učitelje. Vzrok zanjo navdarne vidijo v sedanjem načinu financiranja univerze: učitelji imajo precej velike »predavateljske« obveznosti, zato pač »lovijo« ure predavanja, si izmišljajo nove predmete, ki jih ustvarjajo iz starih z razmnoževanjem na način cepitve itn. A ta način plačevanja univerze ni nekakšna samovoljna birokratska domislica, temveč je del nekega sistema, ki določa univerzi mesto v šolskem aparatu, šoli pa neko značilno vlogo v družbenem življenju. Ta sistem se je, na kratko rečeno, najbolj dosledno uveljavil z znamenito šolsko reformo in z zakonom o usmerjenem izobraževanju, ki je to reformo sankcioniral; značilno je, da je ta zakon – ustrezno političnemu geslu o »enotnem šolskem sistemu« – v istem predpisu zajel tako srednje šolstvo kakor univerzo. Druga poteza, ki so jo naredili v imenu istega gesla, je bila odprava gimnazije, t. j. splošno-izobraževalne šole, katere glavni namen je bila priprava na univerzitetni študij. Posledica prve poteze – poenotenja šolskega sistema po zgledu (strokovne) srednje šole – je bila, da so na univerzo vpeljali številne značilnosti srednješolskega pouka; posledica druge poteze – odprave splošnoizobraževalne srednje šole – pa je bila, da je bilo treba številne prvine splošne izobrazbe prenesti na višjo raven, t. j. iz srednje šole na univerzo. Univerza je s tem postala malo boljša strokovna srednja šola. Čeprav so »skupne predmete« na univerzi uvedli skoraj izključno z ideološko, celo sektaško argumentacijo (marksizem, lojalnost režimu ipd.), je njihova vloga na univerzi utemeljena globlje, kakor pa so znali povedati nekdanji reformatorji: njihova strukturna funkcija je v tem, da zapolnijo manko, ki je nastal z odpravo gimnazije (pri tem seveda puščam ob strani, ali so tej strukturni funkciji dejansko tudi vselej kos). Še zmerom sem prepričan, da je za pridobivanje splošne izobrazbe na univerzi **prepozno**: ne samo zato, ker splošnoizobraževalni predmeti odžirajo dragoceni čas strokovnim predmetom, temveč tudi zato, ker bi študent na univerzi moral že razpolagati z »vzgojnimi« učinki splošne izobrazbe – t. j. zlasti z »intelektualnim skepticizmom«, z ustrezno »distanco«, pa tudi s sposobnostjo, da samostojno študira literaturo, da si zna poiskati vire, da zna najti pot skozi džunglo strokovnega pisanja, zna uporabljati in vrednotiti sekundarno literaturo itn. ipd. Eden izmed pogojev, da univerza postane vredna svojega imena, je pač tudi v tem, da lahko računa na študenta, ki je že »izoblikovana osebnost«, kot se pravi v pedagoškem žargonu, na študenta, ki mu niti na misel ne pride, da bi se pustil vzgajati – in ki je vsaj psihično, če ne že tudi epistemično, sposoben kritičnega dialoga z učiteljem.

Na drugi strani: študenti še zmerom potrebujejo splošno izobrazbo – četudi prepozno, je bolje, kakor nikoli; čeprav se počasi obnavlja nekdanja gimnazija, bo trajalo še dolgo, preden bomo dobili srednjo šolo, ki bo zares solidna podlaga za univerzo; v sedanjem sistemu so hitre spremembe nemogoče, ne šolstvo ne univerza v tem nista izjemi; pod sedanjim režimom je naposled pametneje izkoristiti te pičle možnosti, ki jih univerza sploh še ima – in se opreti na svoje lastne moči.

V tem položaju je bila realistična rešitev: reformirati skupne predmete tako, da jih dvignemo na

akademsko raven, omejimo na racionalen obseg in jih vgradimo v osnovni, t. j. v strokovni študij.

To formulo smo z neprecenljivo pomočjo študentov in predavateljev zelo uspešno uveljavili pri družboslovnih skupnih predmetih: študenti zdaj poslušajo en sam predmet, ki je lahko zato ustrezno kvaliteten, traja celo leto in se konča z izpitom; število izpitov je tako zmanjšano s štirih na enega, fond ur je dejansko za polovico manjši; dodatek je svobodni seminar, ki omogoča aktualizacijo področja, še tesneje navezavo na osnovno stroko in večjo aktivnost študentov.

Predmet SLO in DS reformiramo po istem načelu. Pri tem naj opozorim, da je obstoj tega predmeta na univerzi lahko celo boljše zagovarjati kakor splošno družboslovje: res je namreč, da bodo diplomanti na tem področju morali na svojih delovnih mestih opravljati specifične naloge, za katere se morajo posebej usposobiti. Osebnost sicer mislim, da nikakor ni nujno, da to usposabljanje poteka prav na univerzi: prav lahko bi – in nemara bi bilo celo učinkoviteje, če bi – to usposabljanje organizirali na delovnem mestu ali »ob« delu v delovnih organizacijah. Vendar za ta koncept zaenkrat ni politične volje, seveda pa tudi ni nobenih drugih pogojev.

Zato smo se dogovorili za tole realistično rešitev, ki je po mojem mnenju v sedanjih razmerah tudi najboljša: obseg predmeta se skrči na eno šolsko leto; vsebina se izrazito približa osnovnemu strokovnemu študiju – po enem predlogu naj bi strokovni del obsegal dve tretjini snovi, po drugem nekaj več kakor polovico; ustrezno temu se predmet preimenuje v »temelji obramboslovja in... (tu pride ime osnovnega študijskega programa)«; kakor pri vseh drugih predmetih »patronat« nad študijem preyzame matična katedra – v tem primeru katedra za obramboslovje na FSPN.

Model za reformo predmeta je izdelala skupna delovna skupina mariborske in ljubljanske univerze. V delovni skupini so predstavniki vseh, ki lahko pomagajo pri reformi in zagotavljajo njeno uspešno izvajanje: predavateljev, študentov, katedre za obramboslovje, vodstev obeh univerz, republiškega sekretariata za ljudsko obrambo in republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje. Glede na to, da so bili pogledi na tem področju na začetku zelo divergentni in da so bili sprva tu konflikti tudi najbolj izraziti, moram poudariti, da je delovna skupina naredila velikansko delo. Pravzaprav me je uspešnost njenega dela prijetno presenetila, saj sem na začetku pričakoval veliko več »praznega teka«. Skupina je naredila po mojem mnenju odločilen preboj, ki nikakor ne bi bil mogoč brez ustvarjalnega deleža predavateljev predmeta: pod vodstvom tovariša **Silvestra Turka**, ki na univerzi skrbi za to področje, je skupnost predavateljev strokovno razdelala nekatera splošna načela, za katera smo se v vodstvih obeh univerz dogovorili. Izjemen je bil tudi prispevek katedre za obramboslovje, ki je izdelala predosnutek splošnega dela programa in dva vzorca posebnega (strokovnega) dela. Naposled nam je vso mogočo pomoč nudil tudi Republiški sekretariat za ljudsko obrambo, ki je na »državni« strani zagotovil vse potrebne pogoje za reformo predmeta na univerzi. Vse to pa ne bi bilo mogoče brez osebne zavzetosti rektorja **Janeza Peklenika**, ki je znal zglediti začetne konflikte, odpraviti nesporazume in nas je spodbudil k vsebinskemu in produktivnemu delu.

Bilanca je torej vseskozi pozitivna – žal pa je zmerom še kakšen »hakeljc«. Ta kleč se tokrat imenuje »Dogovor o skupnih osnovah vzgoje in izobraževanja mladine na področju splošne ljudske obrambe«. To je zvezni dogovor, katerega

podpisniki so ustrezni republiški in zvezni sekretariati in komiteji, zdaj pa naj bi ga podpisala tudi Skupnost univerz Jugoslavije. Koordinacija podpisnikov je sklenila, naj tiste določbe v dogovoru, ki se nanašajo na pouk obramboslovja na univerzah, izoblikujejo jugoslovanske univerze same. Z državne strani so torej zagotovljeni vsi pogoji, da reformiramo predmet, ga kvalitetno dvignemo in mu damo ustrezno akademsko težo. Za to gre posebna zasluga slovenskemu sekretariatu za ljudsko obrambo in komiteju za vzgojo in izobraževanje. Žal pa so se jugoslovanske univerze doslej nerazumljivo podcenjujoče vedle do tega predmeta. Skoraj leto dni jih že bombardiramo s svojimi idejami in predlogi – zaenkrat brez pravega učinka. Sedanji osnutek dogovora je izjemno tog in ne dopušča reforme, ki smo se je lotili na mariborski in ljubljanski univerzi.

Na zadnji skupščini Skupnosti univerz Jugoslavije decembra lani je predsednik komisije za SLO in DS te Skupnosti predlagal, naj da skupščina pooblastilo svojemu predsedniku, da ta dogovor podpiše. Pri tem še nobena izmed jugoslovanskih univerz bržkone dogovora sploh ni videla, kaj šele, da bi o njem razpravljala. Na ljubljanski univerzi smo se z osnutkom dogovora seznanili nekaj dni pred skupščino, ker so nam ga posredovali na republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo. Skupščino sem obvestil o pripombah, ki jih imata do osnutka dogovora mariborska in ljubljanska univerza – in pojasnil, da ne moremo sprejeti dogovora, ki bi nam onemogočil reformo, o kateri smo prepričani, da predmet dviguje na akademsko raven in zagotavlja neprimerno boljše uveljavljanje njegovega namena. Predlagal sem tudi, naj pooblastila za podpis ne damo, dokler o besedilu dogovora ne bo razpravljala skupščina Skupnosti univerz. Pri tem je na tisti skupščini ostalo – nadaljnje razprave ni bilo, glasovali pa tudi nismo o ničemer. Zato nas je toliko bolj presenetilo, ko so nam poslali zapisnik s skupščine, v katerem piše, da je skupščina dala pooblastilo za podpis dogovora. V sekretariat Skupnosti univerz sem takoj poslal dopis z zahtevo, da se ta del zapisnika črta, ker skupščina pooblastila res ni dala. – Medtem je tudi svet ljubljanske univerze sprejel sklep, da dogovora ni mogoče podpisati, dokler o njem ne bodo razpravljale univerze.

Na ljubljanski univerzi se je ta razprava že začela. Kakor kaže, bodo naše pripombe na predloženo besedilo dogovora še bolj radikalne, kakor smo sprva mislili. Mogoče bomo celo predlagali, naj dogovora ne podpiše Skupnost univerz Jugoslavije – temveč naj ga podpiše vsaka univerza posebej: to bi nam vsekakor omogočilo veliko širši manevrski prostor – še zlasti pa bi utrdilo odgovornost univerz za izvajanje pouka na obramboslovnem področju na vseh stopnjah (tudi v srednji šoli, v osnovni šoli in drugod).

Ironija položaja je v tem, da so vsi bistveni pogoji za reformo predmeta zagotovljeni: imamo vsebinski koncept, moči, ki lahko ta koncept po strokovnih področjih izpeljejo, s časom bomo lahko zagotovili tudi kadrovske moči za njegovo izvajanje – in zlasti imamo aktivno soglasje in voljo vseh, ki lahko reformo naredijo. Edina ovira je bistvena ovira: blokada na institucionalni ravni jugoslovanskih univerz. Blokada je zdaj tam, kjer bi pričakovali najbolj navdušeno pomoč.

Vendar pa je to tudi ovira, ki jo je najlažje premagati: ne smemo pozabiti, da so imeli pri začetku reforme odločilno vlogo študenti. Če bi študenti tudi v jugoslovanskem merilu podprli reformna prizadevanja, potem bi vsekakor lahko dosegli, da se prebije tudi ta absurda blokada.

RASTKO MOČNIK

ANARHOLIBERALISTIČNA KONCEPCIJA?

MILOVAN DJILAS

– 35 LET NEKE ANATEME (2)

ANARHOLIBERALISTIČNA KONCEPCIJA? (Po sledih člankov v Borbi)

Djilas je od 11. oktobra 1953 do 7. januarja 1954 v **Borbi** objavil serijo dvajsetih člankov, v katerih je predstavil svoje poglede na aktualne družbene razmere v Jugoslaviji. Njegove prispevke moramo umestiti v čas in prostor, v katerem so nastali, saj lahko napade nanj, ki so sledili, razumemo zgolj v zgodovinskem kontekstu. Nadaljnji razvoj je namreč v marsičem potrdil njegove teze, ki se danes, v poplavi kritičnih in kritizerskih pogledov na obstoječe stanje, zdijo celo malce naivne in prav nič nevarne.

Začetek petdesetih let je v Jugoslaviji pomenil postopno prehajanje v samoupravni socialistični sistem, proces ustvarjanja novih družbenoekonomskih odnosov, ki pa se je zaradi strukture – le počasi uveljavljal. Po eni strani je šlo za težnje za ohranitev, utrjevanje in celo razširitev obstoječe etatistične strukture družbe, torej za nadaljevanje politike državnega socializma; po drugi strani pa za prizadevanje za vzpostavitev popolnoma svobodnega tržišča z vsemi karakteristikami blagovnodenarnega gospodarstva. Poleg tega je bilo jasno, da obstajajo še posamični, marsikdaj predimenzionirani poskusi restavracije starih kapitalističnih družbenoekonomskih odnosov. Očitno je bilo tudi, da je nastal **velik razkorak med teorijo in prakso**, med idejo samoupravljanja kot koncepta antibirokratske revolucije na eni ter centraliziranim gospodarskim sistemom, državno partijskim paralelizmom in paternalistično vlogo partije na drugi strani.

Popolnoma prezentno pa je bilo, da zapletenosti in raznolikosti Jugoslavije v principu ustreza karseda široka avtonomnost, ne pa centralizem.

In v taki situaciji se je pojavil Djilas z ocenami in naziranjem, ki jih je **Edvard Kardelj na 3. izrednem plenumu CK ZKJ** označil z besedami: »Djilasova koncepcija demokracije ni naša, ni socialistična, temveč je mešanica anarhizma in buržoazno liberalističnih form.«¹

Za kaj se je pravzaprav zavzemal Milovan Djilas?

Po njegovem mnenju se v Jugoslaviji spopadajo tri pglavitne sile: **Kapitalizem in buržoazija**, katere moč ne izvira več iz podpore Zahoda, pač pa predvsem iz gospodarskih in političnih slabosti socialističnih sil, **birokratizem in birokracija ter socializem in demokracija**.

Revolucija se ne more rešiti s svojo zgodovino, s tem, kar je minulo; mora se preobraziti v demokracijo in socializem ter v nove humanistične odnose. To je njena bodočnost, sicer so v nevarnosti že dosežene revolucionarne pridobitve. Socializem pojmuje kot širšo in čvrstejšo enotnost, ki presega razlike. V članku z naslovom **Objektivne sile** o tem piše: »Enotnost socialističnih sil je v pogojih narasle notranje in zunanje sile, v spreminjenih objektivnih pogojih, mogoča samo kot 'neenotnost', kot svobodno izražanje različnih socialističnih mnenj o raznih notranjih vprašanjih. Z drugega vidika se zdi ta enotnost zastarela in nevzdržna. Resnična svoboda, resničnost socialističnih sil mora postati glavna objektivna sila socializma in demokracije.«²

Neposredna naloga socialističnih sil je torej uskladitev načina življenja – pravzaprav družbenih odnosov – z družbenim temeljem, to je z lastnino. Usklajevanje oklika in vsebine je proces, ki pomeni negovanje in razvijanje demokracije. Največjo nevarnost za demokratični razvoj socializma predstavljata birokratizem, ki je za Djilasa gospostvo političnih dejavnikov nad zakoni in družbenimi odnosi. V članku z naslovom **Zakonitost** piše: »Nekoč, takoj po vojni, je lahko bila 'partija' pravica – in je tudi bila – koristna in neposredna in s tem napredna. Takrat nismo imeli ničesar. Toda zdaj...»³

Kakšna naj bo naloga komunistov v novih razmerah? Pravi komunist se od birokrata ali deklasiranega malomeščana loči po tem, da se bori v novih protislovjih (**buržoazija – birokracija – demokracija**) ter si prizadeva premagati in izpodrinuti protisocialistične sile tako, da razvija konkretne demokratične oblike in dviga zavest o množični demokraciji. Le dejanska, ne samo formalna enakost pred zakoni lahko prepreči subjektivno in samovoljno določanje meje med socialističnimi in reakcionarnimi silami. V družbi obstaja protislovje, saj je buržuj enakopraven pred zakoni le kot posameznik, ne pa tudi kot pripadnik razreda. Pravi komunist – demokrat – se od birokrata in malomeščana, ki je zabredel v komunizem, razlikuje tudi po tem, da ne zanika tega protislovja, marveč da se bori, da bi ga odpravil v dobro socializma. To pomeni, da se bori za enakopravnost vseh pred zakoni, hkrati pa bije idejni boj proti buržoaznim nazorom in obnavljanju kapitalizma.

Djilas se je odločno zoperstavil pretirani regulaciji, normativizmu in formalizmu, češ da moremo in moramo formulirati samo dosegljive, praktične naloge. Po njegovem mnenju cilj ni in ne more biti komunizem, komunistična družba, ker bo do tega navsezadnje tako ali tako moralo priti prek uresničevanja stvarnih, otipljivih in zavestnih ciljev, kot so **boj za oblast, nacionalizacija, nenehni razvoj demokracije in proizvodnih sil**... Skratka, cilj je omogočiti čim hitrejši in čim bolj gladko gibanje socializma in demokracije. Ali kot piše Djilas: »Osvoboditev človekovega dela izpod vsakršnega in slehernega gospostva nad njim, to je – nenehen boj za demokracijo, to je edini stvarni in trajnejši cilj za nas zdaj, kakor tudi za ves človeški rod. To namreč omogoča nenehno gibanje. In vse konkretne oblike in konkretni ukrepi, ki to olajšujejo, so dobrodošli in napredni. Te konkretne oblike, ti konkretni ukrepi – to je cilj. Uresničljiv od etape do etape, od konkretne naloge do konkretne naloge. Nenehen boj – to sta socializem in demokracija.«⁴

Neogibnost oziroma nujnost socializma (komunizma) ni odvisna od človeške volje in zavesti. Potiskanje konkretnega v ospredje in zavzemanje zanj je najnujnejše in edino poročilo dejanskega demokratičnega razvoja. Ideal, nujni, končni cilj, se uresničuje preko zavestnega in organiziranega boja v dani (v tem primeru in zdaj za demokracijo) fazi boja. Nenehni hrup okrog znanstveno sicer neovrgljivega komunističnega ideala, ki ga pametni ljudje ne zanikajo, samo odvrta pozornost od birokratske stvarnosti in prakse. Preprosto rečeno: **gre za obljubljanje lepše prihodnosti, pozabljanje pa pri tem na obstoječo stvarnost**. Prav tako se postavlja vprašanje, ali so in morajo biti koristi te ali one stranke, skupine ali voditelja vedno istovetne s koristmi ljudstva oziroma družbe, tudi kadar pride – vzemimo v naših razmerah – do navzkrižja in konflikta med njimi? Po Djilasu nobena stranka ali skupina in tudi ne sam razred ne more biti izraz objektivnih potreb vse družbe in si ne more pridobiti, bolje rečeno prilastiti, izključne pravice, da bi upravljal gibanje proizvodnih sil, ne da bi te sile in predvsem ljudi v njih zaslužili. V pogojih družbene lastnine pa vsaka krepitev vloge katerega koli političnega gibanja privede do tega. Zato je prav slabitev monopola političnih gibanj nad življenjem in družbo zahteva časa, še zlasti pri nas v socializmu. Nujno je uskladiti subjektivne (skupinske, strankarske, osebne...) nazore in koristi z razvojem proizvodnih sil, toda tako, da slednje čedalje manj podrejo prvim. Odnosi so namreč že takšni, da se morajo vsi, ki istovetijo svojo usodo z usodo socializma in so prepričani, da je samo njihovo mnenje in početje pravi socializem, zaplesti v spopad z demokratičnim in socialističnim procesom. Izhoda iz tega ni in ne more biti dokler ne bomo imeli še demokracije, še več svobodne razprave, še svobodnejših volitev družbenih, državnih in gospodarskih organov ter dokler ne bomo dosledno izpolnjevali zakonov. Le na tak način bomo namreč lahko premagali nazadnjaške sile.

Nedvomno zanimiva teza, ki je morda danes celo bolj aktualna kot kdajkoli prej.

Prva naloga socialistične demokracije je, da **omogoči izražanje idej in zagotovi, da nikogar ne bodo preganjali zaradi njegovih idej**. (Povezava s členom 133 se kar sama vsiljuje). Vendar pa ideje, nove misli same v tem

trenutku niso najvažnejše, pomembnejša je svoboda mišljenja. Djilas o tem piše: »Praktično to pomeni: boriti se za svobodo razprave povsod in na vsakem mestu, za krepitev in razvijanje danih demokratičnih oblik, delavskih svetov, ljudskih odborov in zborov volilcev. Skratka – zakonitost in boj mnenj, spet in spet – demokracija.«⁵

Človeškemu mišljenju morajo določati meje mišljenja samo njegove realne možnosti. Vsako omejevanje mišljenja, čeprav bi ga omejevali v imenu najlepših idealov, mora nujno izmalčiti prav tiste, ki to počnejo. Zavedati se moramo, da je vsak stvarni korak demokracije, vsako razvijanje katere koli demokratične oblike v naših razmerah pravzaprav napredek socializma in nadaljnje sproščanje ustvarjalnih sil. Razumljivo je, da nove ideje niso in tudi ne morejo biti ideje večine. Nove ideje so zmeraj ideje manjšine, in sicer zaradi narave razmerja med človeškim mišljenjem in stvarnostjo, pa tudi zaradi narave samega človeškega mišljenja. Ničče ne more vnaprej vedeti, koliko je neka ideja napredna. Resnico je moč odkriti samo v praksi, v boju. Če je bila razprava zares svobodna in načelna, tedaj resnica praviloma ni na eni strani ali vsaj ne vsa.

24. decembra 1953, dva dni po pogovoru s Kardeljem, v katerem mu je slednji naštel svoje kritične pripombe na njegova besedila iz Borbe, je Djilas objavil svoj **Odgovor**, v katerem med drugim piše: »Namen teh člankov je, da spodbudimo socialistično zavest in vest preprostih ljudi ter najnaprednejših duhov...«

»Tisti, ki pravijo, da pišem to zaradi tujine, samo dokazujejo, da nimajo čiste vesti pred lastnim ljudstvom, in da se pri njih že začenja konflikt med besedami in dejanji, kar je zmeraj bil in je tudi zdaj znak dekadence in družbenega nazadnjaštva. Dveh moral, dveh resnic v stvarnosti ni. Dvojnost pa imamo, le da to maskiranje laži z resnico, farizejstva z moralno, birokratizma s socializmom...«

»Niti mislim nise, da reakcija ne bo izkoristila mojih člankov, lahko pa bi jih uporabile tudi resnično socialistične, demokratične sile. Da pa jih izkorišča tudi reakcija, ni moja krivda, marveč krivda stvarnosti, krivda prav tistih, ki s svojimi birokratskimi in protizakonitim dejanji ter samovoljci dajejo reakciji svetniški sij mučeništva, ji omogočajo, da pred množicami primerja njihove besede z dejanji in tako odkriva razpoke, skratka tega so krivi predvsem tisti, ki se v praksi rogajo demokraciji in zakonom pa tudi lastnim odločitvam...« »Pa tudi naš birokratizem, ki je socialističen, je nujno nekoliko stalinističen, nekakšen jugoslovanski stalinizem...« »Spor se očitno ne suče okrog socializma (Komunizma) kot takšnega, marveč okrog demokracije, okrog poti, oblik in tempa, ki se jih bomo držali...«

»Toda naj bodo proti mojim nazorom upravičeni ali ne, demokratičnega boja proti birokratizmu ne morejo zatreti, ker zdaj ni veliko odvisen od te ali one teorije, marveč od stvarnosti. Prišli smo v obdobje boja za demokracijo, ta boj sicer lahko zadržujemo, ne moremo pa ga zaustaviti...«⁶

Djilas prav tako meni, da imamo preveč predpisane resnice, resnice, na katero čakamo, da pridejo, 'od zgoraj'. Zavedati pa se je treba, da so zavestne socialistične sile tudi zunaj uradnih komunističnih organizacij in še posebej zunaj komunističnih forumov. Subjektivne sile niso zgolj stvar komunistov in zavednih delavcev (kakor je bilo nekoč), temveč je treba sem prštevati tudi vse tiste, ki so resnično za neodvisno, demokratično in socialistično Jugoslavijo, ne glede na to ali se njihovi idejni nadzori ujemajo s to ali ono navidezno socialistično, pa tudi resnično dogmo tega ali onega funkcionarja. Birokratska in dogmatska teorija o tem, da so samo komunisti zavestna sila socializma ('**ljudje posebnega kova**'), kakor je rekel Lenin) prikriva stvarnost in pomeni težnjo po privilegiranem položaju v družbi, po funkcijah na podlagi politične in 'idejne' pripadnosti, ne pa na podlagi sposobnosti in strokovnega znanja. Demokracija čedalje bolj odkriva, kdo je dejanski sovražnik socializma ter opozarja, da je novi sovražnik – birokratizem – že nevarnejši od starega – kapitalizma. Zato je mogoče socialistično zavest razvijati dalje predvsem v konkretnem boju proti birokratizmu, ne pa z iskanjem razrednega sovražnika za vsako ceno. Poklicni revolucionarji, ki so bili v določeni fazi družbenega razvoja nujno potrebni, zdaj predstavljajo oviro zanj in s tem se je ta oblika vsebinsko spremenila v svoje protislovje.

Ko razpravlja o vlogi ZK, Djilas poudarja: »Stvar je v tem: ali bo ZK ostala ali prenehala biti partija v starem, vojnem, predkominformovskem in predšestokongresnem smislu. Demokracija v naši deželi ni in ne more biti brez komunistov in tudi ne brez njihove aktivne vloge, ki mora priti do izraza tudi v določenih organizacijskih oblikah. Brez komunistov ni in tudi ne more biti Jugoslavija. Cilj komunistov pa ne sme biti nekakšna abstraktna stranka ali zavest za komuniste, pač pa – **ljudstvo in dviganje konkretne zavesti množic o demokraciji oziroma o konkretnih oblikah boja zanje**. Zato komunisti nimajo več potrebe, da bi obravnavali tekoča vprašanja zunaj Socialistične zveze. Potrebno in koristno pa je, da komunisti vstopajo v SZDL kot preprosti člani in da v njej delajo. **Leninistični tip partije in države (diktatura ob pomoči partije) je preživel in mora preživeti povsod in zmeraj, brž ko nima več pogojev za revolucijo, brž ko začne dejansko živeti demokracija.**«

Simon Bizjak

³ Komunist, št. 1-2 (slov. izdaja), 1954

⁴ Ljudska pravica, 29. 12. 1953

⁵ Ljudska pravica, 15. 11. 1953

⁶ Ljudska pravica, 6. 12. 1953

⁷ Ljudska pravica, 22. 12. 1953

⁸ Ljudska pravica, 24. 12. 1953

⁹ Ljudska pravica, 4. 1. 1954

foto Božidar Dolenc

DISKURZ UNIVERZE NE KVALITETA ŠTUDIJA

Naša Univerza nam je vsak dan bolj tuja. Kako zelo viden je že ta pojav, nam najbolje kaže drobna knjižica o kvaliteti študija na ljubljanski univerzi, v kateri so zbrani podatki iz raziskave, ki je bila opravljena pred kratkim v okviru UK ZSMS Ljubljana.

Prepiri, ki se glede samega študija vrstijo na fakultetah, so že davno prešli meje zgolj akademsko – študentskega »prepucavanja« in postali svojevrste evergreen študentskega vsakdana. Nasprotja, antagonizmi med obljubljenim in storjenim, med želenim in »nemogočim«, so v bistvu problem cele družbe. Le da se ta obnaša kot mačeha do ljudi, ki naj bi jo, nekega dne vsaj, celo vodili. Obnaša se kot aborterka do lastnega, odstranjenega plodu. In tako postajajo nasprotja vsak dan bolj očitna, univerza in študenti z njo capljamo na mestu, kar pa danes pomeni praktično to, da se vztrajno vračamo nazaj. Vsake toliko časa študentje s kakšnim bojkotom opozarjajo, da jalovo stanje v času študija ne sme biti samo njihov problem, če pa to je, potem naj jim bo delno reševanje nakopičenih zagat tudi prepuščeno. In spet nič, kot da se ni nič zgodilo, in zdi se nam, kot da se tudi nikoli ne bo.

Zakon o usmerjenem (usmrajenem) izobraževanju je pred leti obljubljal veliko. Velike in lepe besede o prihodnosti šolstva v Sloveniji so kar deževale. Zgodilo pa se je tisto, kar lahko kratko označimo za **masaker**. Strahovita inflacija izpitov, ki so dosegli že mejo neverjetnega, plačevanje učiteljev po glavah učencev, kakor da smo v klavnici, porast egalitarizma, kot da smo v času francoske revolucije. Študentski bojkot zaradi neprimerne načina študija in študentskega življenja in še bi lahko naštevali... Višek pa je tovrstno ravnanje s študenti doseglo v predlogu, da naj bi izpite še celo sami plačevali. Ne da bi se spuščali v debato o tem, koliko lahko tak način dela prinese dodatnih financ posamezni fakulteti (in s tem izboljša, upajmo da, njen socialni položaj), lahko ugotovimo, da se s tem kvaliteta študija in nenazadnje znanja, ne bi prav nič dvignila. Še bolj očitno bi

postalo, da je za velik del študentske populacije (20 %) študij le pot za pridobitev formalne izobrazbe, papirja. Vprašanje pa je, kaj bi potem počelo tistih 70 % študentov, ki **še vedno upajo**, da se bodo med študijem še kaj naučili. Navsezadnje, verjamem, da bi posamezne fakultete dobile kar dovolj denarja od študentov, vendar bi se s tem postavile v položaj socialne prostitutke, zato bi bil morda celo smotrnejši predlog, da naj začne lepo prodajati diplome, kajti s tem bodo nedvomno zaslužili več kot pa s permanentnim vztrajanjem na padanju študentov na izpiti.

Ravno zadnjič sem poslušala RS, na katerem je bilo izrečeno nekaj takega, da naj bi letos Kučan zaukazal, naj se pri oblikovanju dodatka Zakona o usmerjenem izobraževanju ZK ne vmešava v izdelavo osnutkov tega zakona. Žalostno je, da je moral (če je to seveda res) Kučan kaj takega sploh zaukazati, vendar te anekdote na splošno **ne verjamem**. Prej jo je potrebno vzeti kot **metaforo** stanja na Univerzi. Čas, v katerem smo sedaj, ne potrebuje več befelov, politične platforme za to, kaj se sme in česa se ne sme počenjati. In implicirati glede na sedanje stanje, da je Kučan morda skupaj z befelom v resnici dal tudi antibefel, je malce neukusno. Jasno je, da je Univerza **zaprta** ustanova, ki se ne zgleduje po ustanovah podobnega namena, in jih lahko najdemo kar nekaj v oddaljenem svetu (**vse bolj oddaljenem!**), zato je tudi jasno, da v zaprtih, hierarhično zgrajenih sistemih nek befel obstaja, pa naj je bil sploh kdaj izrečen. Konzervativizem je imanenten tovrstnim institucijam, za to pa ni kriva nobena Partija, pač pa profesorji (in deloma tudi študenti) sami. »Marksiistična« logika, s katero smo močno preobremenjeni, nas je »prisilila«, da smo vedno in povsod verjeli v nekakšno zgodovinsko nujnost, da, celo to, da je **bil nek poraz objektivna zakonitost razvoja**. Miselnost, ki smo ji vsi pomalem podlegli, je zmožna opravičevati prav vse poraze, prihod Hitlerja na oblast, Stalinove čistke, dachauske procese, devalvacijo Univerze... Preprosto dejstvo, s katerim se nikakor ne moremo in nečemo soočiti pa je, da zgodovino res gradijo ljudje, in da je vdaja in vztrajanje

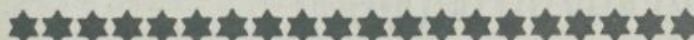
v (vsakršnem) pat položaju najlažja pot. In za to pot smo vzgojeni. Žal je tako, kajti ob vseh družbenih vrenjih, ki jih doživljamo v teh časih, je bore malo slišati tudi o tem, da je neka družba lahko neodvisna in svobodna zgolj in samo tedaj, če ima svobodno in avtonomno šolstvo.

Kakor lahko vidimo, ima zvezda med zvezdami dovolj opravka že sama s sabo, zato je ne-sprememba šolstva znak, da si v predavalnicah ogledujemo **tragikomično bedo**. Na eni strani je to beda tistih, ki so se podredili nekim vladajočim normam (ki so jih navsezadnje sami tudi producirali!), in ki naše znanje ocenjujejo še vedno v dometu starih, kačurijanskih meja do ravno tistih meja, ki so jih sami pomagali zakoličiti. Ob tem se človek vpraša, ali ni ta meja, vulgarizirajoč Kanta, že meja razuma samega, meja, ki jo je Univerza, da bi bila čim bolj podobna dnevni politiki, postavila in obdržala predvsem sama.

Druga beda je beda študentov samih, njihovega nenehnega **poskusa snemanja zvezd z neba** in vedno vnovičnega zavedanja, da je to nebo predaleč zanje. Še bolj daleč pa bo ob eventualnem sprejetju dodatka Zakona o usmerjenem izobraževanju, kajti ta med ostalimi miselnimi salti mortali predvideva tudi to, da se fakultetni svet nadomesti s tam nekim Pedagoško znanstvenim zborom, ki pa slučaj morda?, vsekakor ni **tripartiten**. Ali lepše rečeno, študenti bi tako izgubili tudi možnost veta, ki jo imajo sedaj. Ali še lepše rečeno je to poskus odvzemanja legitimnih in civilizacijsko pridobljenih študentovskih pravic. Vsem nam je še kako jasno, da se meja svobode in meja možnosti za odločanje skoraj povsod v svetu razširjajo, pri nas pa jih hkrati z eksperimentiranjem v srednjih šolah omejujemo v nadaljnjih stopnjah izobraževanja.

Smešno pri vsem tem je to, da je tokrat anekdota o Kučanovem ukazu spodmaknila ravno tisto podstat, na kateri je bila sezidana ideologija Prepovedanega in praksa Prilagojenega. S čim bomo vztrajanje pri obstoječem upravičili sedaj? Težka bo.

Vendar izhod obstaja, o tem sploh ni dvoma. Univerza mora opraviti sama s sabo. Za začetek. **Konkurenca**, ki jo študentje vse bolj zagovarjajo in ki se je bojijo, je edini način za spremembe. Odpiranje v svet in odpiranje svetu, graditev, bodimo malce zlobni. **Univerze po meri človeka**, to je še edino, kar nam ostaja. Če si želimo spremembo, seveda. Zahteva, ki sem jo slišala na RŠ, namreč da se *Univerza mora začeti bolj agresivno vključevati v spremembe šolstva*, je **zgrešena** zahteva. Zahtevati je namreč treba, da se **Univerza začne sploh, enkrat že, vključevati v te spremembe**. Študentje, ki zahtevajo selektivnejši, intenzivnejši in kvalitetnejši študij, na tej poti ne bodo nobena ovira, prej dobrodošla pomoč.

Nekako presenetljiva zahteva, ki so jo študentje izrazili v raziskavi o kvaliteti študija, niso samo splošne zahteve po večji kvaliteti samega študija. Zanimivo je **zavračanje množičnega študija** (vsak naj študij tudi dokonča, op.). Celo 76 % anketiranih zavrača tako logiko šolanja, pri čemer pa, kar niti ni presenetljivo, v tej zahtevi prednjačijo študenti visokih šol.

Zlom tovrstne miselnosti predstavlja tudi podpora, ki je po mnenju več kot 80 % študentov, potrebna nadarjenim študentom, tako imenovani **«eliti»**. Ta jasno izražen **«elitizem»** dokončno postavlja na laž iluzijo o šoli, ki je odprta vsem. Univerza namreč ni odprta vsem, kar nam dokazujejo tudi podatki o socialnem izvoru študentov, ki študirajo na posamezni fakulteti. Z egalitarizmom smo iluzijo o »šoli za vse«, »brezplačnem« šolstvu le podpirali. Najbolj zanimivi, in glede na anketirano populacijo, tudi nepričakovani odgovori so se pojavili pri vprašanju ali so se anketirani med študijem usposobili za uporabo računalnika. Podatki so naslednji:

Med študijem se nisem usposobil za uporabo računalnika:

1. popolnoma se strinjam	38,2 %
2. se strinjam	26,7 %
3. neodločen	10,7 %
4. se ne strinjam	17,4 %
5. sploh se ne strinjam	6,8 %

Več kot polovica študentov torej ne zna uporabljati računalnika oz. se tega na fakulteti niso naučili. Zanimivo je to, da se z vprašanjem strinja kar 42 % anketiranih iz tehničnih fakultet, 86 % vprašanih z medicinske fakultete, 74 % anketiranih iz BTF in družboslovnih fakultet... Porazno torej. Le 9 % anketirane populacije meni, da so se sposobni zapopasti z računalnikom in to je prej zelo, zelo tragičen, kot pa razveseljiv podatek.

Zelo zanimiva so tudi mnenja o predavateljih. Ti naj bi bili po mnenju večine študentov celo pomembnejši kot sodobna tehnična opremljenost fakultet. Ta odgovor je fantastičen input, ki ga je raziskava pokazala. Jasno namreč postane, da študenti, ki so vseskozi postavljeni med alternativo ali to ali ono, to tudi sprejemajo. Tako nam postane jasno, kako zelo so različne trditve o tem, da je fakulteta le **podaljšek srednje šole**, kajti sodobna tehnična opremljenost fakultet je nujen predpogoj za sodobno šolanje. Si sploh lahko predstavljamo medicince, ki se učijo kirurgije, to je seveda povsem laično gledanje, brez laserja? Si lahko še predstavljamo novinarja, ki nima pojma o sodobnih telekomunikacijskih sredstvih, o katerih morda le nekaj sliši, morda celo naredi izpit, vendar jih nikakor ne vidi, da o delu na njih sploh ne govorimo? Si sploh še lahko predstavljamo študente, ki delajo »peš«, brez računalnikov, v katerih je nedvomno tudi velik del sodobnega znanja in preko tega materializirane tudi sodobne miselnosti? **Očitno si lahko.**

Ravno tako se pri tem sklopu vprašanj pokaže jasna meja recimo temu, »družbene« delitve med človekom kot znanstvenikom in človekom kot predavateljem. Študentje so sicer za strožje izbirne kriterije svojih predavateljev, vendar kljub tej, pri nas ne navidezni, pač pa dejanski **umetelno** zastavljeni delitvi, postaja normalno, da je Univerza šola za izobraževanje, veliko manj pa za znanstveno delo.

»Označevalski« je tudi sklop vprašanj o povezavi Univerze. Več kot 80 % anketiranih meni, da je premalo sodelovanja med našo univerzo in univerzami po Jugoslaviji. 7 % vprašanih meni, da je dovolj sodelovanja s tujimi univerzami, skoraj četrtina vprašanih pa misli, da tega sodelovanja sploh ni. **Tri četrtine izprašane populacije meni, da ni imelo nobenih možnosti za navezavo mednarodnih stikov.**

Navezava mednarodnih stikov med drugim pomeni pretok znanja in informacij in odkritosrčno mnenje vprašanih nas sili k zaključku, da je naša univerza zelo izolirana institucija. Dodatno brskanje po spominu, kaj lahko pomeni takšen podatek, nam pove, da je potemtakem naše znanje dovoljšno za pedagoško dejavnost ali kaj podobnega, ne zadošča pa pogojem, ki naj bi bili postavljeni za vstop in pričetek znanstveno-raziskovalnega dela.

Tako smo spet tam, kjer smo bili. **Majhen narod, majhna univerza, majhna sredstva, majhne možnosti.** Situacija, ki se je odrazila tudi v tej anketi, kajti katastrofalen podatek o uporabi tuje študijske literature in željo po poslušanju tujih strokovnjakov in profesorjev (skoraj 70 % anketiranih) je močno vsaka-k-sebi. Upamo, da bomo vse več poslušali tuje strokovnjake, kajti posledica tega bo najverjetneje tudi bolj zavzeto branje knjig, takšnih in drugačnih, v tujih jezikih.

Tako, dovolj bo statističnih podatkov. Knjižica je z njimi natrpna in priporočljivo je, da si jih ogledate tudi sami. In kaj reči za konec? Zaželeli Univerzi srečno pot v prihodnost? Apelirati na študente, naj se zavzamejo za spremembo študijskega procesa? Ponovno napisati kak recept kot popotnico in poduk?

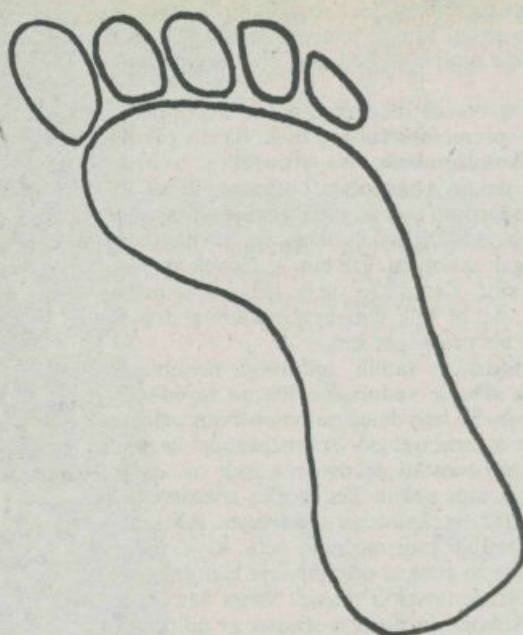
Ne vem. Človek je utrujen po tako obsežnem pisanju in edino, v kar ne dvomim je, da **replika vedno izzove repliko in da sprememba zakona izzove novo spremembo zakona**, ta pa še eno in še eno in tako naprej. Na koncu pa or' anemo tam, kjer smo že bili, očarani nad spremembami in razočarani nad spremenjenim.

BraNko ČAKaRmiš

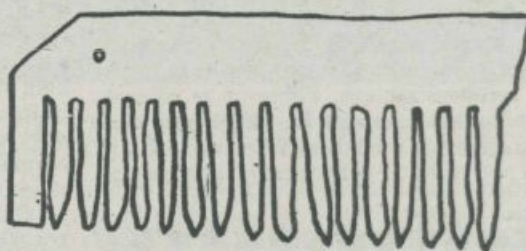
Če želi nekdo postati tribun, t. j. besednik, glasnik, ljudski voditelj ali priljubljen govornik, ki javno brani pravice ljudstva, potem mora izpolnjevati naslednji pogoj: še prej mora biti tribunaš. Dokaz za to sem našel v starih številkah Tribune, s katerih sem odpihnil prah pozabe in odkril marsikaj zanimivega. Ker je čtiva mnogo, ponatis pa nemogoč, sem se odločil za (ne)nameren in nenačelen izbor, saj živimo v »nenačelno koalirani družbi«. Za začetek lahko naštejemo le nekaj imen, ki so se tako ali drugače pojavljala v Tribuni, neposredno kreirala njeno uredniško politiko ali pa so bila izraz takšne politike. To so: **Miloš Mikelc, Milan Kučan, Jože Šušmelj, Tine Hribar, Ivan Kreft, Milan Pintar, Darko Štrajn, Dimitrij Rupel, Jaša L. Zlobec, Rudi Rizman, Andrej Inkret, Marjan Pungartnik, Pavel Gantar, Srečo Zajc, Igor Vidmar, Srečo Kirn, Igor Bavčar, Milan Balažič, Robert Botteri** in mnogi drugi. Že takšno površno naštevanje posameznikov, ex tribunašev, pove, da so to ljudje, ki predstavljajo alfo in omego današnjega političnega in kulturnega življenja na Slovenskem.

8. decembra 1951 je izšla prva številka Tribune kot naslednica Študentskega lista. Ta je izhajal od 20. marca 1949; urejevali so ga **Franci Ambrožič, Daro Bratoš, Rudi Mahkota, Miloš Kobe, Milan Starin, Miloš Mikelc**, ki je tudi urednik prvega letnika Tribune. Prvi letnik obsega devet števil, ki izhajajo štirinajstdnevno. Naslednji letnik urejuje **Boris Mikoš**, ima štiri številke; leta 1953 prevzame s šestnajsto številko uredništvo **Primož Kozak**, izide osemnajst števil. Od četrtega letnika dalje izhajajo dvajset števil časopisa na leto. **Bogdan Pleša** ureja list od sedemnajste številke šestega letnika do šestnajste sedmega, ko ga zamenja **Janko Popovič**.

In kaj je priobčila prva številka Tribune, katere cena je bila deset dinarjev (1. januarja 1952 – 3,00 din za dolar)? Uvodnik je bil rezerviran maršalu Titu, »tvorcu trojnega lika naše domovine: herojskega, delovnega in dosledno demokratičnega«, ki je spregovoril o revoluciji. Študente je seznanila o tekoči ekonomsko-socialni problematiki porajajoče se intelektualne sretnje, obvestila bralce o ustanovni skupščini Zveze študentov Jugoslavije ljubljanske univerze ter predstavila Statut Zveze študentov Jugoslavije (ZŠJ). Zadnji list časopisa pa sta zavzemali kulturna in športna rubrika.

OBULI VAS BOMO (PLANIKA
OČISTILI VAS BOMO
OBOROŽILI VAS BOMO
UBILI VAS BOMO (VIETNAM

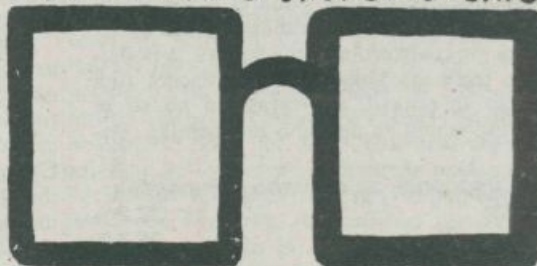

GLAVNIK, KI JE UBITEMU VOJAKU
ZDRSNIL IZ ŽEPA

VESELITE SE

POSTE PRIDITE

MI ODRÉŠENIKI VIETNAMA VAS
VABIMO V TRETJO SVETOVNO VOJNO

MARCO POGAČNIK

TRIBUNI TRIBUNE

Vpliv pomembnih sprememb, ki so nastale v sferi kulturnega in intelektualnega ustvarjanja v začetku petega desetletja predvsem z ukinitvijo agitpropov, je viden tudi v sami uredniški politiki, čeprav je vse tja do »študentskih nemirov« Tribuna bila kot slinasti otrok, ki venomer pričakuje, da ga bo nekdo obrisal. Ker je to (bil) časopis namenjen predvsem študentom, je bila v začetnem obdobju središčna tematika univerza z vsemi področji delovanja. V posebnih prispevkih so bile predstavljene univerze po svetu, način študija in življenja v Evropi in Ameriki. Študentje pa so lahko tudi izvedeli, da ni na gnilem Zahodu nič novega, vsaj po E. M. Remarqueu sodeč.

Današnji študentje in politiki na UK ZSMS bi lahko marsikaj zanimivega in poučnega izvedeli iz prvih števk Tribune. Denimo iz ocene študentov-komunistov o političnem položaju na univerzi v začetku leta 1952, ko so poudarili, »da moramo v boju proti apolitičnosti in za pravilno pojmovanje socialistične demokracije poživiti politično propagandno delo na Univerzi«. Politična neangažiranost pa je rak rana mlade intelektualne srenje tudi še danes.

S svojevrstnim revolucionarno-razrednim patosom je prežet uvodnik ob 1. maju leta 1952: »Res, da naše roke niso žuljave, obrazi ne razorani – pa smo vendarle pripadniki razreda, ki mu je zgodovina naklonila najplemenitejšo in tudi najodgovornejšo dolžnost, da odpravi izkoriščanje človeka po človeku.« Ta citat posvečam vsem tistim kolegom – uporabnikom Študentskega servisa, z naslednjo mislijo: naše roke so žuljave, naši obrazi razorani zato, da bi si lahko z lastnimi sredstvi omogočili študenta dostojen študij. S tem so opravili najodgovornejšo in najplemenitejšo zgodovinsko nalogo – odpravili smo izkoriščanje študenta po delavcu!

V letu 1952 je bil ustanovljen tudi klub študentov žurnalistov, ki je združeval vse študente, ki so se ukvarjali z novinarstvom, in na ta način je Tribuna poskušala pridobiti čim več sodelavcev. Morda bi moralo tudi zdajšnje uredništvo razmisliti o takšni kadrovski okrepitvi, morda že v »spomladanskem prestopnem roku«.

Da sokolovska tradicija ni pojenjala niti z dolomitsko izjavo leta 1943 priča tudi odločna zahteva študentov leta 1953 po uvedbi telesne vzgoje na univerzi in organiziranju samostojnega Akademskega športnega društva. Živel Sokol!

V posebnem podlistku pa vzemo, da je bil tudi Karadjordje »titovec«, kar vse skupaj spominja na tisti vic, da je bil Tito pravzaprav Rus. V rubriki Črno na belem pa je poudarjeno in dokazano (črno na belem), da biti funkcionar ni monopol, še manj pa to pomeni biti tarča za zlonamerne napade. Sramujte se, vi, ki napadate monopoliste!

Aprila leta 1953 je Tribuna priobčila nestrinjanje študentov ljubljanske univerze

s predlogom, da bi študente verskih šol izenačili z njimi. Menim, da je z današnjega zornega kota njihovo nestrinjanje zgodovinsko relevantno, saj nikjer v svetu ne poznamo prakse, ki bi enačila mehke in trde droge. Za opij pa vemo, kam sodi, mar ne?!

Od leta 1959 do 1964 so Tribuno urejevali Dušan Voglar, Stane Čehovin, Jože Šušmelj, Niko Tičar, Peter Jambrek, Drago Mirošič in Ivan Kreft.

V petnajsti številki Tribune leta 1957 se pojavi razprava o marksistični vzgoji v učnem načrtu univerze in o vlogi komunistov, predhodi pa ji uvodnik, v katerem med drugim piše tudi tole:

»Nekje v tebi živi človek,
pravi resnični človek,
in ko ga boš našel,
boš doživel svoj veliki Oktober.«

Mi bi s tem razpravo o marksistični vzgoji zaključili.

NAROČILNICA
NAROČAM SE NA TRIBUNO;

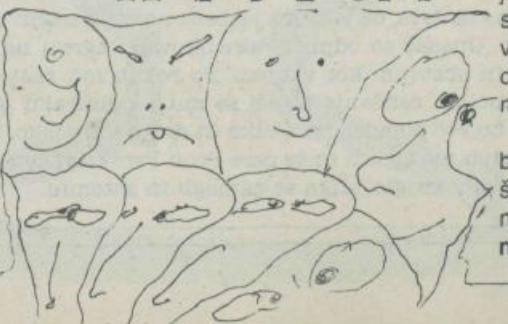
ime in priimek:

ulica in številka

kraj in poštna številka

(individualnim naročnikom priznamo 15% popusta pri že tako nizki naročnini)

naš naslov: TRIBUNA, Kersnikova 4, 61000 Ljubljana

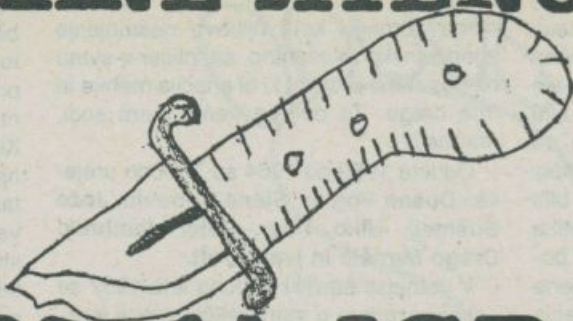
Zanimivo je, da je Milan Kučan že leta 1962 zavestno izjavil, da morajo komunisti biti korak pred prakso. Zaenkrat (mu) jim to še ni uspelo, morda zato ne, ker so prakso vedno skušali zaustaviti, preusmeriti, ne pa dejansko prehiteti. Sicer pa je bil Kučan kot tribunaš »zadolžen« za vprašanja povezana z univerzo, predvsem zaradi takratne vloge v političnem življenju univerze. Kasneje, kot predsednik predsedstva ZM Slovenije, se pojavi v rubriki Štafetni razgovori, v kateri so bili predstavljeni družbeno-politični delavci. Med drugim je dejal, da »sovražstva« med študenti in drugimi mladinci ni, da pa obstaja med posamezniki, ki delajo v študentski in mladinski organizaciji. Že kot skojevec je ugotovil, zakaj ni možna reforma Partije: ker »samoupravna organizacija v najbolj čistem smislu besede, pa Zveza komunistov, po mojem mnenju, ne bo postala, dokler ne bo za enega od njenih temeljnih organizacijskih principov veljal demokratični centralizem (četudi ga ne pojmujejo statično) torej dokler bodo družbeni pogoji takšni, da bodo elementi partijnosti v strukturi Zveze komunistov zahtevali....« (podčrtal B. Č.)

Začetek šestdesetih let pa je čas nove revolucije – seksualne. Tudi Tribuna je odpirala vprašanja, ki so se nanašala na to temo, vendar vsakokrat z neko mero rezerviranosti. Zato pa so bili juriši na barikeade tolikanj manj rezervirani.

Nekoliko se bomo lotili tudi naše neposredne konkurence (Mladine), oziroma njenega advokata. Leta 1962 je Drago Demšar, študent prava, razmišljal o pravicah narodov do samoodločbe. V svojem razmišljanju se je zavzemal za sprejetje načela o trajni pravici narodov do samoodločbe. Na drugem mestu pa razmišlja o politični kritiki in v svojem pisanju je vizionarski. Vizionarski zato, ker je že pred dvajsetimi leti in več napovedal uredniško usmeritev tednika Mladina. Pa si pogledjmo dva fragmenta iz njegovih razmišljanj. »....Nismo pa še brali v naših časnikih (niti v revijah) ocen, kako je bila dejansko izvedena rotacija: ali je bila le horizontalna, ali tudi vertikalna, koliko ljudi, ki delajo v podjetjih in zavodih po vsej republiki, je članov republiških predstavniških in političnih organov....«. Na koncu pa poudari: »...Človeku se poraja občutek, da so v naši družbi ustvarjeni tabuji in plafoni, v katere ni dobro posegati. To pa bistveno krši temeljna načela socializma: družbeno lastnino in samoupravljanje vseh ljudi.« Ker se vsaka dobra firma posvetuje s svojim advokatom, menim, da je tudi Mladina storila tako. Od tod tudi zaključek in odgovor kontramladinašem, da s tem ko Mladina razbija tabuje in plafone, brani temeljna načela socializma.

Za danes zapuščam Tribuno in vas vabim novim doživetjem naproti v naslednji številki, ko bo pred nami leto 1968. Pomnite: vsi tribuni na Slovenskem so sinovi Tribune!

BRANE BITENC

KRUTA IGRA

Dan se trga iz noči. Nobenega ravnesja ni med tem: dan – noč. Megla je popolnoma otrpla, hladna, neoprijemljiva. Svetloba prihaja kot svitanje, milost spanca in se v zgodnjem popoldnevu neopazno, kot da je ni bilo, prelije nazaj v mrak. Teden, deset dni, morda mesec smo v neki majhni zapuščeni vasi sredi ozke doline na severovzhodu dežele. Vlačim se iz postelje, prvo šilce žganja, gnus nad samim seboj, za katerega vem, da se mu ne splača posvečati kakšne večje pozornosti. Pijanske blaznosti prihajajo do svoje zgornje točke, to čutim. Vedno se na isti način vračam k samemu sebi. Vstajanje, umivanje, slabost, britje, zajtrk, slabost. Stvari gredo itak s svojim tokom, življenje poteka kot kakšna sanjska zgodba, ki se dogaja nekje na robu budnosti in spanja, zgodba, ki jo čutimo v zavestnem in nanjo lahko tudi malce vplivamo, resnični vzvodi akcije pa so nam nedosegljivi.

Čas mineva v monotonem čakanju, okoli dvesto nas je. Večina je tiha, cele dneve v skupinah nekaj brkljajo okoli tabora, plezajo po napol razpadlih strehah hiš in jih popravljajo. Kot da hočejo obuditi k življenju že napol razpadlega mrliča.

V posadki sta dva Evropejca, Miha, mož nizke, drobne postave, temne, lesketajoče se polti in vedno istega, brezizraznega pogleda. In pa Poljak Pawlikowski, ogromen atletski tip razbrazdanega obraza, vedno, tudi v najhujši vročini obut v volnene nogavice in težke, okovane gojzerje. Umrl bo v nekem malem mestu. Tu bo, napol debilen od ogromnih količin žganja, ki jih je popil, blodil od gostilne do gostilne in venomer ponavljal eno samo besedo: »Opical!« Napol trezen bo v kakšni beznici razlagal študentom, da je slikar, in da lahko nariše nago žensko tako drugače, da se niti slučajno ne bo prepoznala. Le-ti ga bodo, prestrašeni zaradi ogromnosti telesa in opletajočih rok, otrplo in tiho poslušali. Mestni pretepači ga bodo vsake toliko časa zbili na tla in ga z mirno vztrajnostjo brcali v glavo in trebuh. Županja bo odločila, da potepuhi ne smejo več spati v čakalnici železniške postaje, ker kazijo izgled mesta. To zimo se bodo temperature spustile tudi do minus trideset stopinj Celzija in nekega jutra bodo za zidom našli Opico, napol skrčeno vase in iz nosa mu bo visela zelena, lesketajoča se ledena sveča.

Pawlikowski in Miha sta najemnika, še prejšnje leto sta se klatila po Afriki, kjer so v manjših skupinah požigali vasi domorodcev z njimi vred. To čakanje ju sploh ne moti, sprejemata ga popolnoma brezbržno. V popoldnevih se potikamo po okoliških grapah. Kako uro hoda od taborišča smo odkrili opuščeno svetišče in si v njem uredili žganjarno. Male jablane, ki rasejo med razpadlimi zidovi vrta, so obrodile obilico drobnih, kislih sadežev, kotel pa smo naredili kar iz starega bencinskega soda. Tako presedimo popoldneve in večere ob ognju, ne meneč se kaj dosti drug za drugega, pijemo žganje in se pogrezamo v megleno otopenost.

Vodica kaplja v podstavljeno posodo in Miha, danes nekam čudno nervozen in napet, venomer vstaja in hodi ven po drva, tako da naju s Pawlikowskim oblivajo valovi mrzlega zraka. Čim se lonček napolni, ga na dušek izpije, nato pa se čez nekaj časa zlekne ob ogenj. Roke potegne med noge, tako da me spominja na spodvitega psa in nezavedno se nasmehnem. Že naslednji hip pa se zvije v krču in začne bruhati žganje, ki se mu nato slinasto vleče po bradi. Prostor se napolni s kislim vonjem, vstanem, zaprem oči in z vso silo premagujem slabost, ki me obide vsakokrat, ko vidim koga bruhati. Odidem na prosto. Hladen, meglen zrak me zbistri, nekje iz notranjosti se sliši cvrčanje vode, ki teče na žerjavico. Pawlikowski podpira Miho in odpravimo se proti taboru.

Šelestenje listja in traja se meša s cmokanjem nog, ki se udirajo v močvirsko tla. Megla se počasi redči in pred nami se v temi zarisuje navpična pečina. Postane mi jasno, da smo zašli. Ko obstanemo, pa slišim iz daljave pulzirajoče, natrgano cviljenje. Odidem proti zvoku in se kmalu znajdemo pred ozko režo, ki se odpira v skali. Iz nje sedaj prihaja popolnoma razločno kruljenje. Postane mi nekako tesnobno in začnem prigovarjati, da pojdemo, Miha pa, še pred kratkim ves opotekajoč se od slabosti, postane kar naenkrat popolnoma trezen. V jamo začne metati kamenje in drezati vanjo s puško. Pawlikowski ga začne vleči za opasač, on pa se dere, da je treba jazbeca na vsak način ubiti. Žival vse bolj cvili, Miha opleta z rokami in vrže v jazbino dimno bombo. Opasač se odpne, Pawlikowski zgrmi na hrbet v blato, jaz pa Miho udarim s puškinim kopitom po plečih. Obrne se in obstojim kot vkopan. Po rokah mu raste siva, ščetinsta dlaka, nos se mu je podaljšal v gobec, iz katerega prihaja zamolklo renčanje in oči se mu v polmraku prihajajočega jutra ledeno lesketajo. Spremenil se bo v jazbeca in potem mi ne bo več pomoči, pomislim in dvignem puško. Toda bilo je prepozno, ostri zašiljeni čekani se mi zarijejo v nogo. Poči strel, v hipu me spusti in se ozre Proti Pawlikowskemu, nato pa steče v grmovje. Ležim na tleh, prostor najprej vzvalovi, se nato usloči v kroglo, slika se zamegli in zatemni.

Po nekaj dneh se prvič dobro zavedam samega sebe. Vsak dan se mi je zavest odprla kot reža, skozi katero se mi je v meglici zavrtel najprej obris sobe, belina stropa in sten, nato občutenje potnih srag po čelu in zopet padanje v nič. Obliva me zona mraza, ki se počasi in enakomerno prelije v vročino in nato kot po sinusni krivulji padanje nazaj v mraz. In počasno, vendar vse močnejše občutenje bolečine v nogi, ki žari kot sonce. Z bolečino pa se vrača tudi spomin.

Zaradi strellov nas je patrulja kmalu našla. Mene v bolnišnico, njiju v zapor. Ko sem okreval, je najprej zasedalo vojaško sodišče. Zgodbi o jazbecu, ki jo je povedal Pawlikowski, ni jasno nihče verjel. Kri, ki so jo našli na Mihovem nožu, so povezali z mojo nogo. Odločitev je bila hitra in dokončna. Zaradi nediscipline in poizkusa umora so ga obsodili na smrt. Trdil sem, da se ne spominjam ničesar. S Pawlikowskim so naju oprostili.

Zrak reže v pljuča z ostrino britvice. Jesen se je prevesella v zimo v enem samem hipu. Posadka je zbrana na robu vasi, prisotnost na usmrtitvi je obvezna. Odkloni zavezovanje oči. Tišina postane grozeča in svečana obenem. Zreva drug v drugega in v njem vidim nek drug svet, ki me odnaša v... Streli, zlit v en sam, kompakten pok, ki brutalno preseka tišino. Zdrznem se iz popolne otrplosti v začudenost, ki je ne more zapolniti noben odgovor. Zmedeno gledam okrog sebe, deseterjci poveljujejo vodom in napetost z zvoki, ki prihajajo, počasi popušča. Korakamo nazaj v vas.

Vojaška penzija ni ravno velika, a zadostuje, da lahko dvakrat, trikrat tedensko kosim zunaj. Ponavadi takrat, ko me revma v nogi ne trga preveč. Zahajam v prijetno gostilno, kamor hodijo tudi učenci bližnje gledališke akademije. Pijem kavo in prisluškujem hrupu okoli sebe. Študentje so že precej dobre volje, nekaj jih poznam tudi po imenih. Eden od njih vstane, majoč se malce naprej – nazaj, in nazdravi: »Fantje, to je kruta igra.«

Nasmehnem se, pokličem natakario, in jim naročim še eno rundo na moj račun.

Sigmund FREUD: *Mali Hans. Volčji človek* (300 strani)
Mali Hans: petletni deček, ki se je silovito bal konj – Freudova prva objavljena analiza otroškega primera. Volčji človek: bogat mlad Rus s fobijami iz otroštva – Freudova najbolj zapletena in najslavnejša analiza. To nista le temeljni deli psihoanalize, marveč je njun prevod merilo kulturnosti jezika ob koncu tisočletja. (Prevod: Irena Hrast)

Fernand BRAUDEL: *Igre menjave* (2 zvezka, 1100 strani)
Po Strukturah vsakdanjega življenja je to drugi del trilogije Materialna civilizacija in kapitalizem, XV.–XVIII. stoletje.

Igre menjave so tipološka raziskava povezav in medsebojnega učinkovanja nepregledne podlage materialnega življenja ljudi in višjega, menjalnega, denarnega gospodarstva ter družbenih in političnih mehanizmov prerazporejanja bogastva v času od renesanse do razsvetljenstva. (Prevod: Gregor Moder)

Arnaldo MOMIGLIANO: *Razprave iz historiografije*, II. del (400 str.)
Drugi del izbranih razprav slovitega zgodovinarja zgodovinopisja prinaša ob neposrednih raziskavah prelomnih obdobij v antični zgodovini (od začetkov Rima preko helenizma in grške kulturne osvojitve Rima in položaja Judov v helenskem svetu do adaptacije antike na krščanstvo in prihoda barbarov) premislek antične in nanjo navezane evropske historiografije kot specifičnega intelektualnega razmerja do preteklosti. (Prevod: Srečko Fišer)

Perry ANDERSON: *Prehodi iz antike v fevdalizem* (400 strani)
Skupaj z nadaljevanjem, Rodovniki absolutistične države, ki bo v SH izšlo l. 1990, je to delo interpretacija notranje razvojne logike evropske družbe kot dinamične, dialektične celote od antike do kapitalizma. Z navezavo na Marxa in Althusserja in na najboljše zgodovinarje posameznih evropskih dežel ne glede na šolo poskuša Anderson integrirati rezultate evropskega zgodovinopisja v historično materialističen prikaz ekonomske, politične in družbene zgodovine evropskih družbenih formacij od sužnjelastištva pa do razkroja absolutizma. (Prevod: Darja Erbič)

John L. AUSTIN: *Kako kaj narediti z besedami (in drugi spisi)*
Izbor spisov enega vodilnih filozofov anglosaške analitične filozofije, katerega vpliv je danes neizmeren, saj je razvil

teorijo govornih dejanj, ki je omogočila nov pristop k raziskovanju govorice. Razen v filozofiji in lingvistiki se je izkazala za uporabno še v teoriji ideologije in drugod, kjer je v ospredju raziskovanja učinkovanje govorice. (Prevod: Bogdan Lešnik in Rastko Močnik)

Francois FURET: *Misliti Francosko revolucijo* (300 strani)
200-letnica Revolucije je pravičen datum za izdajo nemara najbolj aktualnega njenega zgodovinarja v Franciji: skozi analizo restavracijskih, meščanskih in marksističnih obravnav velike revolucije se Furet dokoplje do pogleda na te obravnave kot bistvenega

pogoja za razumevanje učinkovanja revolucije vse do danes. (Prevod: Braco Rotar)

Anthony GIDDENS: *Nova pravila sociološke metode* (200 strani)
Eden najaktualnejših angloameriških teoretikov sociologije, ki je znova zbudil zanimanje za klasike sociologije. Delo na zelo jasnem načinu povzema Giddensova teoretska načela, na Slovenskem pa je posebej koristno zato, ker ob znatnem številu socioloških monografij manjka prav kompetenten uvod, ki bi aktualne sociološke probleme povezal s teoretskimi izhodišči, ki na novo ovrednotijo zgodovino sociologije. (Prevod: Zlata Gorenc)

Roman JAKOBSON: *Lingvistični in drugi spisi* (300 strani)

Izbor zajema spise vse od mladostnih del v ovirah ruskega formalizma preko medvojne prškega obdobja do povojnih angloameriških in francoskih razprav. Tematsko zajema razprave, s katerimi je Jakobson odločilno prispeval k uveljavitvi strukturalne lingvistike, pa tudi iz poetike in z drugih področij. Za Benvenistom drugi klasik sodobne lingvistike v naši zbirki, ki ne bi smel manjkati na knjižni

polici intelektualca. (Prevedli: Drago Bajt, Bojan Baskar, Frane Jerman, Zdenka Škerlj Jerman, Rastko Močnik in Zoja Skušek-Močnik).

Meyer SCHAPIRO: *Umetnostnozgodovinski spisi* (400 strani)
Izbor teoretskih spisov ameriškega umetnostnega zgodovinarja judovskega rodu bo prvi prevod sodobne teorije s tega področja na Slovenskem. Schapiro ni le nadaljevalec prenove umetnostne zgodovine pri Panofskyju, marveč sodi tudi med zgodovinarje in teoretike umetnosti, ki namenjajo veliko pozornosti modernizmu. (Prevod: Igor Zabel)

NAROČITE 4. LETNIK ZBIRKE STUDIA HUMANITATIS!

Zbirka prinaša prevode temeljnih del humanističnih ved in družboslovja v svetu. Brez njih slovenska kultura ne bo mogla veljati za sodobno kulturo, kjer sta humanistična in družboslovna teorija intelektualno orodje za razumevanje in spreminjanje sveta, slovenski jezik pa ne za sodoben jezik, kjer je besedišče humanistike in družboslovja skupna last vseh intelektualcev. Knjige 4. letnika bodo izhajale od pomladi do zime 1989 in bodo vsebovale 9 naslovov v 10 zvezkih s skupaj približno 3650 stranmi branja.

NAROČANJE

4. letnik je mogoče naročiti na dva načina:

1. Tako, da na naslov Založba ŠKUC, Kersnikova 4, 61000 Ljubljana, žiro račun 5010167852011 (za Studia humanitatis) najkasneje do 31. marca letos vplačate 300.000 din naročnine za kompleten četrti letnik zbirke.

2. Tako, da na isti naslov do konca vsakega meseca od februarja do junija 1989 vplačate skupaj 5 obrokov po 92.000 din v skupni vrednosti 460.000 din. Višina obrokov se z inflacijo ne bo spreminjala. Za naročnika vas bomo štel, ko boste vplačali prvi obrok, in vam bomo poslali položnice za ostale štiri obroke.

Ob istih pogojih se lahko naročite tudi osebno v pisarni Založbe ŠKUC, Kersnikova 4, 4. nadstropje.

PREDNOSTI NAROČNIKOV

Z naročnino boste poravnali vse obveznosti do založnika. Knjige boste prejeli brez doplačila. Za naročnike bodo knjige bistveno cenejše kot v knjigarni, kjer bi stal letnik zdaj okrog 550.000 din, ob izidu pa kajpak še več.

POSEBNE UGODNOSTI ŠTUDENTOV IN DIJAKOV

S potrdilom o šolanju bo za vas naročnina še cenejša: 200.000 din ob plačilu v enem znesku ali 4-krat po 92.000 din.

PREJEMANJE KNJIG

Naročniki bodo knjige takoj po izidu dobili po pošti. Naročniki lahko po dogovoru prihajajo po knjige osebno. Nerednim plačnikom bomo pošiljanje knjig zadržali, višino obrokov pa revalorizirali v skladu z inflacijo.

Forum Labacense

Mirjana Ule in Vlado Miheljak KVALITETA ŠTUDIJA NA LJUBLJANSKI UNIVERZI

Prva knjiga, ki je rezultat raziskovalnega centra pri UK ZSMS Ljubljana, bi seveda najprej morala postati obvezno čtivo za vse, ki daljši ali krajši čas predavajo ali se kako drugače udeležujejo na Ljubljanski univerzi. Predvsem pa za tiste, ki se ukvarjajo in se bodo še kar nekaj časa ukvarjali z reformo univerze. Prvič reforme univerze ne more biti, ne da bi se upoštevale želje in potrebe tistih, ki so njeni objekti

ali subjekti, se pravi študentov. Drugič pa je reforma neke univerze lahko uspešna šele, ko se začne v samem jedru, se pravi pri reformi predavateljskega in raziskovalnega kadra. Ta pa je izpeljiva (ne zgolj ampak tudi) s pomočjo študentske populacije, bolj upoštevanja njihovih mnenj, konstruktivnih razmišljanj. In če je kaj, je raziskava, katere predstavitev je knjiga, pokazala, da so študentje glede vprašanj, ki so poglavitna za zagotavljanje visoke kvalitete študija, s tem pa tudi kvalitete univerze, njene reforme, dosegli visoko stopnjo enotnosti. Skorajda enoznačno so se anketiranci namreč – kar je najvažnejše – izjasnili za univerzo kot selektivno, visoko kvalitetno ustanovo, glede

skupnih predmetov so se z veliko večino odločili za korenito spremembo, še z večjo večino so sodili, da predmet SLO sploh ne sodi na univerzo. Enotno so se zavzeli za zmanjšanje števila izpitov, njihovo večjo zahtevnost in povečanje možnosti ustvarjalnega študija, samostojnega dela. Skratka: kvaliteta študija na ljubljanski univerzi je neizpodbiten dokaz, da študentski populaciji ni vseeno, kaj se dogaja z univerzo, kako in v imenu koga se jo reformira. Vprašanje ostaja samo še, ali bodo v splošni apatičnosti uspeli svoje poglede »vsiliti« tistim, ki odločajo (brez njih?) o usodi ljubljanske univerze, s tem pa o usodi vsaj nekaj nadaljnjih generacij.

EMILE BENVENISTE – PROBLEMI SPLOŠNE LINGVISTIKE I

Editions Gallimard so leta 1966 izdale zbornik razprav gospoda Emila Benveniste, o katerem je v predgovoru zapisal, da gre za razprave, poskuse prikaza oziroma prispevkov k »veliki problematiki govorice.« Tem poskusom

je skupna tematika, odnos med biološkim in kulturnim, subjektivnostjo in socialnostjo, simbolom in mislijo, znakom in objektom...

To, kar beremo, je najprej poskus pregleda pred dvajsetimi leti in še nekaj tekočih raziskav, se pravi nekaj najnovejših prizadevanj na področju obče lingvistike, danes pa že s kritičnim očesom časa, ki mineva, gledanih prizadevanj, ki so lingvistiko popeljala v različne smeri. Potem se razpira osnovni problem komunika-

cije, pa problematika strukture in analize, sintaktičnih funkcij, lek-sike in kulture, človeka v jeziku. To je šele prvi del knjige, ki bi morala kot teoretski uvid v zapleteno problematiko zanimati vse, ki se ukvarjajo z lingvistiko, preko te pa tudi z raznimi drugimi problemi. Če pa verjamemo predpostavki, da konfiguracija govorice določa vse semiotične sisteme, postane knjiga zanimiva za tako rekoč nepregledno paleto bralcev.

MIROSLAV ČERVENKA – VEČERNA ŠOLA STIHOSLOVJA

Studia Humanitatis je očito sposobna zapolnjevati karseda različne vrzeli ali kar črne luknje v slovenski prevodni strokovno-humanistični literaturi. Ena takih lukenj je tudi tista verzifikacije, saj tako rekoč od knjige Isačenka Slo-

venski verz (pa še ta ni bila »uvozna«) nismo imeli prilike brati tehničnih ali natehničnih zbranih razprav iz verzifikacije. No, Večerna šola stihoslovja ni zanimiva in branja vredna zgolj zato, ker druge prevedene tovrstne literature ne bi bilo. Gre preprosto za knjigo, ki kljub svojemu zavajajočemu naslovu nikakor ni nekakšen kratki kurs verzifikacije ali stihoslovja. Najboljše bo, če najprej razjasnimo sintagmo Večerna šola stihoslovja: po mnenju Toneta Pretnarja, ki je avtor spremne študije-predstavitve češkega av-

torja, gre za izpostavitve zapostavljenega, obojestranskega statusa stihoslovne vede v sodobni češki (in ne samo tej) literarni vedi. O tem stanju med drugim priča tudi dejstvo, da je knjiga izšla (če temu lahko tako rečemo) pred štirimi leti v Pragi, in to v nič več oziroma prej manj kot desetih, za silo zvezanih tipkanih izvodih. Potem pa še eno dejstvo: slovenski prevod je bojda prvi na svetu, dejansko pa bi to pomenilo, da je Červenkova knjiga prvič zares izšla šele v slovenščini. Kaj bi še lahko dodali: za tiste iz stroke bo

dovolj navedba naslovov posameznih poglavij – razprav: metrična norma jamba in troheja, metrum in pomen, polimetrija Machove pesnitve Maj...

Marjetka Jeršek: TEDEN DNI DO POLNE LUNE

Knjižni prvenec Marjetke Jeršek je mogoče označiti z eno samo besedo – nostalgija. Nostalgija za zlatimi časi ljubljanske alterscene, za žuri v starem FV-ju v Zgornji Šiški, v K4, v ŠKUC-u... Nostalgija za lezbično oziroma gay sceno iz prve polovice 80-ih let. Gre za kratek ljubezen-

ski romanček, napisan v slengu, ki mu verjetno niti Marko Cenkov nič ne bi mogle ničesar očitati.

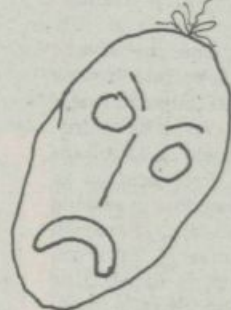
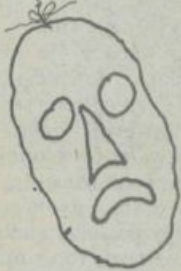
Zgodba o staranju – da ne rečemo dozorevanju – anarhistično revolucionarne mladine zapoznele seksualne revolucije. Pripoved o preobrazbi generacije jointa, piva in fuka brez razloga v poštene državljane naše »socialistične samoupravne družbe«. Ni več upanja, povozil ga je tank. Dokončno spoznanje – punk is dead.

In na koncu sprehod v živalski vrt z roko v roki z ljubljanim človekom. Povsem malomeščansko, plehko, brezvezno... Skoraj pravičljivo. »Potem sva še dolgo srečno in zadovoljno živela,« se zapiše Marjetki Jeršek na koncu.

Skratka, knjiga napisana tako za upokojene, etabrirane ex-alternativce kot tudi za tiste, ki so bili bodisi premladi bodisi pre-stari za ljubljansko punkovski pomlad.

S. B.

UMRL JE DUŠAN DULE NOVAK, IGRALEC

Na oder se včasih zatečejo umreti igralci, na svojo rodno zemljo, večno spanje in sanje, dokler bo zadnji teater še bival na zemlji, izčrpani od življenja, sladko izčrpani od odrskega življenja.

Umrjejo pa tudi zunaj svojega doma gledališča, medtem ko po poljanah ali mestnem vrvežu ali morskem dnu nabirajo rože, besede, školjke, ki jih gostom v svo-

jem domu potem pod noge natrosijo.

Hudo bolan je bil vnuček, srajčko za na oni svet so mu že sešili, ampak babice ni skrbelo – samo pridni otroci umrejo – je govorila in vnuček je res ozdravel, kralj Lear pa je umrl, kralj Lear iz Povesti o dobrih ljudeh, umrl je na cesti, kakor James Dean, nenadoma je stopil k njemu božji poslanec, ga odpeljal v večnost, nas pa pustil same.

VRATA V DANES IN JUTRI

(javna uprizoritev IV. letnika AGRFT, J. P. Sartre; Zaprta vrata, skupna produkcija CD)

Okrogla dvorana Cankarjevega doma, protipropaganda za teater, v kateri si v protest negledljivosti pač opazoval gospe in gospodičnice med publiko – je slednjič le spregovorila s pravim jezičkom. Odrsko okroglost obkroža publika v funkciji žive meje in hkrati krvi željne amfiteaterske publike, varno nad pekel privzdignjene, kar pomeni soliden izhodiščni položaj za uprizoritev *Zaprta vrata*.

Spore o tem, ali je tekst čedalje boljši (kot bi ga Sartre zapečatil v steklenico Jack Daniellsa) ali pa je zastarela moda, ker lezbijstvo še samih lezbijk ne vznemirja več, mogoče tiste moške sladokusce, katerih življenjska želja je postati ženska, hkrati pa seveda lezbijka, spore o tem zapečatimo za čase, ko bomo razsprli pomembnejše reči.

Ne bom te mučil, se hahlja sadist prosečemu mazohistu, pa mogoče besede ni spregovoril, niti s trepalnico trenil – mikromizanscena je delovala tako organsko, kot malokdaj in odnosi med peresi triperesnice so bili podobni magnetnim silam in antislam, ki bi se sprožile, če bi znanstveniki skreirali tri elemente, v katerih bi se v različnih razmerjih nahajali vsi doslej odkriti elementi – in te nove super elemente soočili v jedru krogle neprebojnih sten.

Kruh scenografiji je rezala sicer ljubeča mati akademija – njej pa ga je rezala mačeha, ki jo tako ali tako vsi poznamo. Zategadelj ostane razmerje med zunanjsčino in notranjsčino izpeljano samo na pol – namreč, prosojni til, ki je s svetlobnimi zamenjavami

foto Marjan

spominjal na stene akvarija, v katerem so tri človeške ribice in trije kamni močnih barv, na katere sedajo, bi moral biti potegnjena še dlje v dvorano in skozi vse izhode iz centra, skozi katere so igralci izstopali v prazno in porušili iluzijo. S tem bi se ustvarila vizija rovov v podzemlju, ki vodijo sem ter tja, vsi pa se brezizhodno končajo v katakombi – taka vizija pa bi bila skoraj gotovo tehnično prezahtevna.

Začetku bi lahko oponesli, da nas je premalo prestrašil in lik sobarja – mefista ni zasnovan na drobnih gestah sunkih in vbodljivih, tistih, ki poiščejo najobčutljivejši živec – če pa že je začetek flegma, ni šusa v glavo, ko nesrečna trojica dojam, da je v godlji, ki je za vselej zaprta v ekonom loncu.

Vendar pa taka ritmična reč niti malo ne zmanjša blestečo izvedbo etude štirih igralcev in režiserja.

Primož Miži Ekart je operiral z ledenimi kretnjami, ki so v trenutku pogasile goreče upanje zaprtih in škoda je, da se tekstu navkljub ne pojavi še kdaj in potrdi svojo zgodbo.

Dario Farkeš Varga, mračni predmet poželenja, je uničenost svojega **Garcina** nenehno zalival s cocktailom najrazličnejših čustev

in občutij – ki ravno zavoljo svoje različnosti sodijo tako dobro skupaj.

Na prvo misel hvaležno vlogo je imela **Darja Reichman** – vesela lahkoživka, se pravi v usta cigaršpic in zadnjico v pogon – vloga **Estelle** pa je darovala gledalcu vse kaj drugega, med drugim odlično zaigrano naivnost, elementarni bes, na trenutke, ko sede na stopnico, pa je **Darja Reichman** spominjala na plavalaso **Heidi**, ki breskrbno sedi na travniku, visoko na sončni planini.

Lučka Počkaj je zaigrala magično žensko, trpela je zares, kajti le **Ines** ve, zakaj trpi in zato edina lahko postane svetnica in se reši. Jazzisti improvizirajo iz bolečine, črnopolti sužnji iz muke ujetosti in **Lučka Počkaj** je izvrstno premodulirala organski glas bolečine v imaginarnost izpovedi v svoji pevski točki. Njen hlačni kostum in sponka za lase sta skupaj z gibanjem spominjali na **Paris** in **Lučka Počkaj** je z neverjetno lahkoto stopala po tanki vrvi magične igre. Takole nekako – **Cankarjev dom** je lahko ponosen, da je odprl vrata **Zaprtim vratom**.

MAKAR ČUDRA

VEPROVA STVAR

Jaša Veper Jamnik si ni hotel več glave modriti z larpurlartizmom, polna glava mu ga je že bila, bleščečih svetlob skozi troje filtrov, scenski vlaki so mu dvigovali in spuščali lase, varnostnikigasilci **Cankarjevega doma** so se mu prikazovali v sanjah, rakete so mu gledale iz ušesa in tako se je zgodila moška stvar, ki se je **Maja Aduša Vidmar** nikakor ni mogla sramovati, nasprotno, saj brez ženske postane moška stvar popolnoma nekoristna, vsaj v večini primerov.

Ekipa ena + dva + še kdo je delovala tiho, precizno in uigrano, v kleti **Gleja**, kakor v skriti tovarni težke vode na istem kraju pred petinštiridesetimi leti.

Gospoda iz **Neue Lublanišche Schlag** je bila gotovo prikrajšana za ložiranje, kajti **Glejeve** lože so prekomplicirane za poglede ispod umetnih trepalnic in zgodba, ki se izvrši na odru, je ljubezenska zgodba, je dogajanje, ki mu kritiki morajo priznati prvinskost, široke množice pa osvobajajočo identifikacijo – in ta predstava bi postala lahko zlata jama, če bi jo sproduciralo **Mestno gledališče Ljubljansko** in postavilo v vsak najdrobnejši delček svoje marketinške mreže – tako pa bo akademija ostala še naprej revna, ker morajo učenci pač hoditi v šolo, še naprej bo brez prostorov človeka dostojnih (za kakih trideset odrov, ki jih uporabljajo amaterski odri, bi se akademiki od veselja en dan od zore do mraka prekopicovali).

Scenografija predstave, ki jo je iz svojega mogočnega objema razpostavil **Zmago Modic**, je zanimiva predvsem zato, ker je vse na svojem mestu, če pa že ni – se med dogajanjem samo tja postavi, kjer mora biti. Celo mesarski kavliji, ki jih je cela množica, so tako razporejeni, da ne sme nobeden manjkati, pa ne veš točno zakaj – vsekakor pa je to vedel scenograf.

Maja Aduša Vidmar in **Borut Dohtar Veselko**, daljna varianta **R. Burtona** in **E. Taylor** iz **Virginie Wolf**, ki se soočata s steklenicami piva in dnevnikom namesto z mladini parom sta postregla tako receptorjem za komiko, kakor za tragikomiko. **Maja Aduša Vidmar**, z odločnostjo **Marry Poppins**, naslednji hip ljubečnostjo, **Cankarjeve** matere, pa spet radostjo poročene ženske, veseleč se gospodinjstva, je odlično vihtela samoironijo, in ko je odpenjala jopico pred nagrmodenim soigralcem, se je zdelo, da nosi isto jopico od svojega petega leta starosti in da ji jo bodo slekli šele po smrti.

Borut Dohtar Veselko, v katerega ustih je celo zobotrebec imel svojo zgodbo, pa je odigral rolo s tako močjo preobrazbe, kot jo ima tanker, ki mora že pri **Piranu** motorje ugasnit, ko gre v **Trst**.

foto Marjan

(javna uprizoritev IV. letnika AGRFT, skupna produkcija z EG Glej. Kröetz: Moška stvar)

Takole torej morajo vrli akademijci prosjačiti za svojo streho pri sosedih, kakor berači, saj če bi sardine z konzerve premestili na AGRFT bi prišle iz dežja pod kap – utesnjenost je tolikšna, da se po produkciji prvega letnika **Matjaž Klopčič** in **Dragan Živadinov** sploh ne bi mogla pošteno pretepati zavolj že katere mlade prvošolke, sicer pa bi je zmagovalac v namišljenem dvoboju tako ali tako ne mogel zmagovalno popeljati k svojemu projektu, kajti na pot se mu bi postavil mentor prvega letnika in dekan **Mile Korun**, rekši: »That's My Girl, Boys!«

MAKAR ČUDRA

Marco Polo

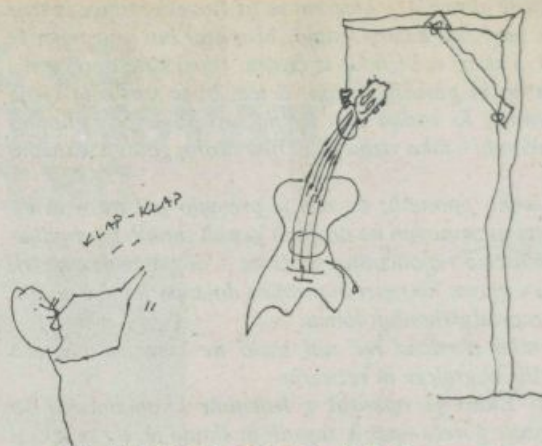
TRAVEL AGENCY MARCO POLO

Goriška 16^a, 65270 AJDOVŠČINA tel.: (065) 62 742

Če bi radi potovali, pa si sami ne upate na pot in vam ni do instantnih pustolovščin, poskusite pri nas!

Skupaj z vami bomo ustvarjali doživetje potovanja, čar izleta... ali pa samo pomagali pri papirnatih stvarih, kot so letalske karte, vize...

Čakamo vas!

GARY GRAY ROCK ZA OBEŠANJE

Že televizijski reklamni spoti za film *Dom za obešanje*, so vzbudili sum, da je *Goran Bregović* za *Kusturico* naredil dosti boljše muziko kot za lastno firmo *Bijelo Dugme*. Ogled filma je sume v celoti potrdil. Površnega poslušalca bi ta ugotovitev utegnila presenetiti, saj je v obeh primerih muziko posnela skoraj ista ekipa: *Laza Ristovski*, zbor iz Beograda, makedonski štuvači. V obeh primerih je prisotna (zlo)raba tako imenovanega "sodnega melosa". In če vemo, da pop obrtniki dostikrat prodajajo kot filmsko glasbo svoje studijske ostanke, je za marsikoga nejasno, kako hudiča je lahko muzika (in plošča) *Dom za obešanje* boljša od mega-sellerja *Čiribiribela*. Zlobneži bi nedvomno odgovorili, da je filmska muzika uspešnejša, ker pri snemanju niso spustili v studio *Alena Islamovića*. Ugotovitev je povsem na mestu, da jo je treba nekoliko dopolniti. Vsaj za dva zadnja albuma *Dugmeta* je značilno, da je skušal *Bregović* združiti nezdružljivo: Ostati največja rockovska atrakcija in snemati pop plošče za kar najširše občinstvo, pisati pompozne skladbe za skromne glasovne sposobnosti HM pevca, vpletati specifične folk elemente in ostati pri tem vse-jugoslovanski. Nasprotno pa *Bregovićev* pomp-folk-pop razbremenjen vseh tržnih in zvezdnških predsodkov v *Domu za obešanje* odlično funkcioniра. V spektakelskih prizorih in dramaturških viških igra isto vlogo, za katero so si naprimer v *Coppolovi Apokalipsi* morali sposoditi *Wagnerja* in *Doorse*. Zasluži si torej pet zvezdic. A kaj, ko ni niti slučajno jasno, kdaj bi utegnil *Kusturica* posneti naslednji film. Tako lahko zagotovo napovemo le, da bo *Bregović* čez kaki dve leti posnel še eno dolgočasno ploščo skupine *Bijelo Dugme*. Je že tako, da izpete zvezde nikakor ne morejo prenehati z vnovčevanjem stare slave. Pa ne da zaslužnim rockerjem ne bi privoščil njihovih avtomobilov, jaht, vil in zaslužene penzije. Nekateri je imajo namreč toliko, da bodo z njo lahko udobno živeli do sodnega dne, pa se vseeno trudijo čimbolj zapraviti nekdanji ugled.

Poglejte na primer *Pink Floyd*. Ko je album *The Dark Side Of the Moon* po kakšnem desetletju in pol končno izpadel z ameriške lestvice albumov in so nameravali sestavljalci rock enciklopedij dokončno zaključiti poglavje o skupini; so *Gilmour*, *Wright* in *Mason* brez dotedanjega šefa *Rogerja Watersa* posneli nov studijski album. Na njem so s spremenljivim uspehom kopirali skupino *Pink Floyd*. Potem so se odpravili na turnejo in dokazali da *Pink Floyd* ni nujno sinonim za dober zvok. Kot krono te farse pa so objavili še dvojni koncertni album s posnetki omenjene turnee. Naslovili so ga *Nežni zvok grmenja*. Na njem ni sicer ne nežnosti ne grmenja, so pa zato anemične inačice *Pink Floyd greatest hits*, ki jih *Gilmour* prav kriminalno odhrope. Vse drugo je tako ali tako obdelano, dodelano in zmiksano v studiju. P. F. že dolgo, dolgo niso objavili live plošče, ker je blesavo dvakrat prodajati isti studijski šmorn. S to blamažo pa so si uničili renome in zapravili možnost, da bi jim v rodni vasi postavili spomenik. In to za nekaj ušivih milijonov v konvertibilni valuti, ki je imajo že toliko, da bi jo lahko zapravili kvečjemu z vlaganjem v kakšen jugoslovanski industrijski kolos.

Spoštovani Simon Bizjak!

Zahvaljujem se Vam, ker ste objavili intervju. Ljubljana je postala danes edino svobodno mesto za ljudi, ki so preganjani v Hrvaški (in izven nje). Kaj bi mi brez vašega svobodnega tiska?

Pošiljam Vam dve fotografiji; ponovno sem jih fotokopirala, morda sta sedaj boljši. Poskusite, če ne gre drugače, narediti **foto-grafiko**; ta ponavadi bolje uspe in se lahko naredi tudi s fotokopije. Še posebno dobro in pomembno bi bilo objaviti sliko s strani 25.

Napake, ki bi jih morali popraviti, so te:

– str. 9, 20. vrstica: ne podpredsednik ZAVNOH-a (**predsednik je bil Nazor**);

– str. 9, 41. vrstica: ne »serija člankov«, ampak **serija falsifikatov**;

– str. 10, 53. vrstica: ne »Aakovo« ampak **Đakovo**;

– str. 11, 11. vrstica: **razlaga**: 1946. leta so prispela neka pisma naslovljena na Hebranga, 1948. leta so pisma naslovljena na Tita, Kardelja, Rankovića, Đilasa in samo eno (kolikor vem) tudi na Hebranga;

– str. 10, v kurzivu postavljen tekst v 4. in 5. vrstici: ne »Dobrica Čosić, njegova soproga Mitra Mitrović«, ampak **Mitra Mitrović, soproga Milovana Đilasa!!!**

To je zelo pomembno.

Lep pozdrav!

Zagreb, 4. 2. 1989

Dunja Hebrang

MONSIEUR CUBE

